

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το καθεστώς του ISIS/ISIL/DAESH στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΔΟΥΡΑΤΣΟΥ

A.M. 1215M004

έλη Επιτροπής:

Επιβλέπουσα Επίκουρη Καθηγήτρια Μ.-Ντ. Μαρούδα

Ομοτ. Καθηγητής Στ. Περράκης

Επικ. Καθηγήτρια Ό. Τσόλκα

Αθήνα, Νοέμβριος 2016

Η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης εργασίας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές.

Copyright © Δουράτσου Νικολέττα, 2016.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τη συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία συντάχθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματικές Σπουδές» του Τμήματος Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου, υπό την επίβλεψη της Επίκουρης Καθηγήτριας κας Μ.-Ντ. Μαρούδα.

Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω, πρωτίστως εκείνη, για την πολύτιμη βοήθειά της στην εκπόνηση αυτής της διπλωματικής, αλλά και για την έμπνευση και καθοδήγηση που μου δίνει όλα αυτά τα χρόνια. Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Ομ. Καθηγητή και Πρόσβυ κο Στέλιο Περράκη, ο οποίος με το ήθος και την εμπειρία του προσφέρει καθοδήγηση και εις βάθος εκμάθηση του διεθνούς δικαίου.

Ένα ευχαριστώ οφείλω και στο Γιάννη, στον Κώστα, στην Κατερίνα, στον Θοδωρή και στην Άσπα, για την υπομονή τους σε στιγμές με έντονη πίεση και άγχος τα τελευταία έξι χρόνια, αλλά και για τη στήριξή τους σε οτιδήποτε αποφασίσω να πραγματοποιήσω.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να παραλείψω από τις ευχαριστίες την οικογένειά μου, τον πατέρα μου για την στήριξή του όλα αυτά τα χρόνια –τόσο την ηθική όσο και την οικονομική-, τη μητέρα μου για την εμπιστοσύνη που μου έδειχνε, αλλά και την αδερφή μου για την ικανότητά της να με ηρεμεί και να κάνει τα πάντα να φαίνονται εύκολα.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

IAC	International Armed Conflict
ICJ	International Court of Justice
ICRC	International Committee of Red Cross
ICTR	International Criminal Court for Rwanda
ICTY	International Criminal Court for the former Yugoslavia
IRRC	International Review of Red Cross
NIAC	Non-International Armed Conflict
SCSL	Special Court for Sierra Leone
ΓΓ/ΗΕ	Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών
ΓΣ/ΗΕ	Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών
ΔΔΧ	Διεθνές Δικαστήριο των ΗΕ
ΔΕΕΣ	Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού
ΔΕΣ	Δίκαιο Ενόπλων Συρράξεων
ΔιΑΕΔΑ	Διαμερικανική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΔιΑΔΔΑ	Διαμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΔΠΔ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
ΔΠΔΓ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία
ΔΠΔΡ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα
ΕκΑ	Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας
ΕΠ	Εγκλήματα Πολέμου
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΚατΔΠΔ	Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου
ΚτΧ1907	Κανονισμοί της Χάγης 1907
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΠ I '77	Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο I στις ΣΓ '49 το οποίο αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων των διεθνών ενόπλων συγκρούσεων
ΠΠ II '77	Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο II στις ΣΓ '49 το οποίο αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων μη διεθνών ενόπλων συγκρούσεων
ΣΑ/ΗΕ	Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών
ΣΒΔΣ	Σύμβαση της Βιέννης για το δίκαιο των συνθηκών 1969
ΣΓ'49	Συμβάσεις της Γενεύης του 1949
ΣΓ I '49	Πρώτη Σύμβαση της Γενεύης για τη βελτίωση της τύχης των τραυματιών και των ασθενών στις ένοπλες δυνάμεις που βρίσκονται σε εκστρατεία
ΣΓ II '49	Δεύτερη Σύμβαση της Γενεύης για τη βελτίωση της τύχης των τραυματιών, ασθενών και ναυαγών των ενόπλων δυνάμεων που βρίσκονται στη θάλασσα
ΣΓ III '49	Τρίτη Σύμβαση της Γενεύης για τη μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου
ΣΓ IV '49	Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης για την προστασία των πολιτών σε καιρό πολέμου
ΣΚΒ	Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (1984)
ΧαρτΗΕ	Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΜΕΡΟΣ Α΄: Το ISIS/ISIL/DAESH , το ΔΑΔ και το Διεθνές Δίκαιο	11
1.1. Τα «μέλη» του Daesh: μαχητές, τρομοκράτες ή κάτι άλλο;	11
1.1.1. Η τυπολογία των συρράξεων.....	12
1.1.1.1. Συρία	17
1.1.1.2. Ιράκ	21
1.1.2. Οριοθέτηση της έννοιας του «μαχητή» / «εμπολέμου»	22
1.1.2.1. Τα τακτικά μέλη της ένοπλης ομάδας: δικαιώματα και υποχρεώσεις.....	26
1.1.2.2. Οι ξένοι μαχητές (foreign fighters): απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τα τακτικά μέλη;.....	31
1.1.3. Η «τρομοκρατία» και το ΔΑΔ.....	33
1.2. Η άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου στα εδάφη της Συρίας και του Ιράκ: μεταβολή του καθεστώτος;.....	36
1.2.1. Η έννοια της «κατοχής» και του «αποτελεσματικού ελέγχου»: ταύτιση εννοιών;.....	36
1.2.2. Οι μη κρατικοί δρώντες (NSAs) με αποτελεσματικό έλεγχο: μπορούν να θεωρηθούν κράτος;	40
1.2.2.1. Η έννοια του κράτους, το Διεθνές Δίκαιο και το «χαλιφάτο» του Daesh.	40
1.2.3. Το Διεθνές Δίκαιο και η επίκληση άρθρου 51 Χάρτη ΗΕ εναντίον του Daesh	46
ΜΕΡΟΣ Β΄: Εγκλήματα Πολέμου από το Daesh: Ατιμωρησία ή απόδοση ευθυνών;	53
2.1. Πώς το καθεστώς των μελών του Daesh επηρεάζει την άσκηση δίωξης στο ΔΠΔ;.....	54
2.1.1. Το ΔΠΔ (συνοπτικά)	54

Το καθεστώς του Daesh στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

<u> 2.1.1.1. Η δικαιοδοσία του ΔΠΔ .....</u>	55
<u> 2.1.1.1.1. Ratione Materiae .....</u>	56
<u> 2.1.1.1.2. Ratione Personae.....</u>	59
<u> 2.1.1.1.3. Ratione Loci .....</u>	60
<u> 2.1.1.1.4. Ratione Temporis.....</u>	60
<u> 2.1.2. «Μαχητές» του Daesh: εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ;.....</u>	61
<u> 2.1.2.1. Εγκλήματα Πολέμου που διαπράχθηκαν από το Daesh .....</u>	64
<u> 2.1.3. Υβριδικά και Ad Hoc Δικαστήρια ως η εναλλακτική λύση για την άσκηση δίωξης.....</u>	69
2.2. Η Οικουμενική Δικαιοδοσία από τα εθνικά δικαστήρια και το Daesh.....	72
<u> 2.2.1. Οι περιπτώσεις άσκησης οικουμενικής δικαιοδοσίας στα «μέλη» του Daesh .....</u>	75
<u> 2.2.2. Τα ζητήματα και οι δυσκολίες στην άσκηση οικουμενικής δικαιοδοσίας σε «τρομοκράτες».....</u>	77
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....	81
ΠΗΓΕΣ	84
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ.....	84
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ	87
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ DAESH.....	94

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον τελευταίο χρόνο η διεθνής κοινότητα διανύει μία περίοδο έντονης αλλαγής και σημαντικών προκλήσεων. Η απειλή από την τρομοκρατία γίνεται, - ή καλύτερα έχει ήδη γίνει- αντιληπτή σε όλο τον διεθνή χώρο, δημιουργώντας έντονες συζητήσεις και προσπάθειες κατανόησης και εξήγησης του φαινομένου, των αιτιών του, αλλά κι εύρεσης λύσεων για την αντιμετώπισή του. Τροποποιήσεις στις εθνικές νομοθεσίες, υιοθέτηση νέων μέτρων από τους περιφερειακούς οργανισμούς αλλά και υιοθέτηση αποφάσεων και ψηφισμάτων από τα ΗΕ και ιδιαίτερα το ΣΑ/ΗΕ, είναι ενδεικτικά των προσπαθειών που γίνονται σε διεθνές επίπεδο με σκοπό την προώθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας στη διεθνή σκηνή αλλά και την αντιμετώπιση της -όχι νεοεγερθείσας- τρομοκρατικής απειλής.

Η διεθνής ειρήνη και η ασφάλεια έχουν αρχίσει και διαταράσσονται ήδη από το 2011 με την έναρξη της ένοπλης σύρραξης στη Συρία -η οποία αργότερα επεκτάθηκε και σε ένα μέρος των εδαφών του Ιράκ. Η δράση του ISIS/ISIL/DAESH (εφεξής «το Daesh») έχει προβληματίσει αλλά και διχάσει, έντονα κατά καιρούς, την διεθνή κοινότητα, αναφορικά με το τι ακριβώς συνιστά αυτή η οργάνωση, ποιος ακριβώς είναι ο σκοπός της αλλά κυρίως ποια είναι η θέση, ποιο το καθεστώς της στο διεθνές πεδίο. Οι οπαδοί της ομάδας αυτής, έχουν χαρακτηριστεί τόσο ως «τρομοκράτες», όσο και ως «μαχητές», γεγονός που γεννά ερωτηματικά αναφορικά με το καθεστώς τους στο διεθνές δίκαιο. Ειδικότερα το 2015 και μετά τις πρόσφατες επιθέσεις στον ευρωπαϊκό αλλά και στον ασιατικό και αφρικανικό χώρο, ακούγονται διαφορετικές απόψεις σχετικά με το νομικό καθεστώς των μαχητών της εν λόγω ομάδας ως προς το διεθνές δίκαιο, και ειδικότερα ως προς το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο -ή διαφορετικά, το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων-, αλλά και ως προς το δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Κρίνεται, λοιπόν, απαραίτητη η μελέτη του ζητήματος αυτού, λόγω της υψηλής θέσης που κατέχει αυτό στην επικαιρότητα αλλά και του ότι συνιστά ένα ζήτημα το οποίο δεν έχει ακόμα μελετηθεί και αναλυθεί εξαντλητικά σε επίπεδο θεωρίας. Αντιθέτως δε, φαίνεται να εμπνέει πολλές διαφορετικές αντιλήψεις και προσεγγίσεις τόσο κατά την εννοιολόγηση, όσο και ως προς την κατανόησή του, εν γένει.

Ξεκινώντας από την ύπαρξη κιάλας του Daesh εγείρονται ζητήματα σεβασμού του διεθνούς δικαίου. Τα «κατεχόμενα» από το Daesh εδάφη, από πολλούς χαρακτηρίζονται ως οιονεί κράτος και από άλλους, πολλώ δε μάλλον εκ των μελών της οργάνωσης (εξ ου και το όνομα αυτής) ως ...χαλιφάτο. Εκ μέρους δε μερικών αναλυτών, αναγνωρίζονται ως Δύναμη Κατοχής, ελέγχουσα αποτελεσματικά την θεωρούμενη ως «κατεχόμενη» περιοχή και συνεπώς οι πράξεις τους εμπίπτουν στις προβλέψεις που αφορούν το δίκαιο της κατοχής. Οι μαχητές του Daesh, χαρακτηρίζονται άλλωτε ως τρομοκράτες, άλλωτε ως μαχητές ενός εμπόλεμου μέρους στις συρράξεις στη Συρία και το Ιράκ και άλλωτε ως μέλη ενός μη κρατικού δρώντα, ο οποίος καμία αναγνώριση δεν δικαιούται στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Από τα παραπάνω εγείρονται ερωτήματα αναφορικά με το ποιος είναι ο ορθότερος ή ο πλέον αποδεκτός νομικός προσδιορισμός της οργάνωσης αυτής και συνακόλουθα των μελών της, είτε αυτών που λειτουργούν εντός της οριοθετημένης επιχειρησιακά ελεγχόμενης περιοχής, είτε αυτών που ενεργούν εν ονόματί του σε τρίτα κράτη ανά τον κόσμο αλλά και τι επιπτώσεις θα έχει ο όποιος χαρακτηρισμός της νομιμότητας όσον αφορά τη θέση και τη δράση αυτής της οργάνωσης. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητη η μελέτη αυτού του διλήμματος «τρομοκράτες, μαχητές ή απλοί μη κρατικοί δρώντες;» και αυτό ακριβώς το δίλημμα αποτελεί το βασικό ερώτημα στο οποίο θα γίνει προσπάθεια να απαντήσει η παρούσα μελέτη.

Παράλληλα, σε μία εποχή όπου μετά το 1945 κάθε πράξη η οποία χρησιμοποιεί βία απαγορεύεται στο διεθνές σύστημα, κάθε επιθετική πράξη οδηγεί και δικαιολογεί τη νόμιμη ατομική και/ή συλλογική άμυνα εκ μέρους των κρατών (Άρθρο 51 του ΧάρτΗΕ). Η εν λόγω διάταξη όμως, του ΧάρτΗΕ, εφαρμόζεται και δημιουργεί υποχρεώσεις και δικαιώματα μόνο σε κράτη τα οποία δέχονται επίθεση από ένα άλλο κράτος. Όταν γίνεται λόγος για επίθεση, νοούνται οι πράξεις που ορίζονται ως επιθετικές από το Ψήφισμα 3314/1974 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών (και φαίνεται να υιοθετούνται αντίστοιχα και στο πλαίσιο του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου - ICC), στο οποίο όμως σαφώς δεν περιλαμβάνονται οι τρομοκρατικές πράξεις.

Παρ' όλα αυτά, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 13^{ης} Νοεμβρίου 2015 στη Γαλλία και μετά την απόφαση 2249/2015 του Συμβουλίου Ασφαλείας, η διεθνής κοινότητα συσπειρώθηκε σε μία προσπάθεια συλλογικής νόμιμης άμυνας εναντίον του Daesh. Όπως γίνεται αντιληπτό, η εν λόγω αντίδραση βασισμένη στην αρχή της

νόμιμης άμυνας συσχετιζόμενη με τους υπάρχοντες κανόνες στο διεθνές δίκαιο και το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών είναι σε κάποιο βαθμό αμφισβητήσιμη, καθώς στηρίζεται στο εάν μπορεί ένα κράτος να επικαλεστεί, άμυνα από εκδήλωση επιθετικής ενέργειας εις βάρος του εκ μέρους ενός μη κρατικού δρώντα και όχι ενός άλλου κράτους.

Προχωρώντας ένα βήμα παρακάτω στην εξέταση των γεγονότων που σχετίζονται με το Daesh, διαπιστώνεται ότι από μαχητές της οργάνωσης έχουν διαπραχθεί τόσο εγκλήματα πολέμου όσο και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, ενώ γίνεται λόγος και για πιθανή διαπραχθείσα γενοκτονία εις βάρος της ομάδας Yezidi. Οι εν λόγω κατηγορίες εγκλημάτων εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ), το οποίο, όμως, δύναται να ερευνήσει καταστάσεις όπου διεπράχθησαν παραβιάσεις, μόνο εαν υφίσταται συναίνεση από το κράτος στο έδαφος του οποίου διαπράττονται τα εγκλήματα, ή εάν παραπεμφθεί η κατάσταση αυτή από το ΣΑ/ΗΕ. Το ζήτημα που εγείρεται σε αυτό το σημείο είναι εάν μελλοντικά θα δοθεί στο ΔΠΔ η αρμοδιότητα έρευνας της κατάστασης είτε με τον ένα είτε με τον άλλο τρόπο. Διαφορετικά, σε περίπτωση αδυναμίας του ΔΠΔ να εξετάσει την κατάσταση, κρίνεται αναγκαία η διερεύνηση μιας εναλλακτικής μεθόδου δικαιοδοσίας της ίδιας της διεθνούς κοινότητας σε τέτοιου είδους εγκλήματα. Παράλληλα, προς επίτευξη της ενεργοποίησης της εναλλακτικής μεθόδου, κρίνεται αναγκαία η μελέτη της σημασίας του χαρακτηρισμού των δραστών αυτών ως προς την οικουμενική δικαιοδοσία. Ο χαρακτηρισμός των ατόμων αυτών ως «τρομοκράτες» θα έχει διαφορετικά αποτελέσματα στην προσπάθεια απόδοσης ευθυνών σε αυτά για τις απάνθρωπες πράξεις τις οποίες διέπραξαν –και συνεχίζουν να διαπράττουν- κατά τη διάρκεια των συρράξεων, ενώ παράλληλα, ο χαρακτηρισμός τους ως «μαχητές» υπό το πλαίσιο του ΔΑΔ, θα ενεργοποιήσει ένα ολόκληρο μηχανισμό οικουμενικής δικαιοδοσίας για τα εγκλήματα πολέμου, τα οποία όπως είναι γνωστό, αποτελούν σοβαρές παραβιάσεις των κανόνων του διεθνούς εθιμικού δικαίου, και δεν ποινικοποιούνται μονάχα στο ΚατΔΠΔ αλλά και στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών.

Όλα τα παραπάνω ζητήματα τα οποία αποτελούν την απεικόνιση του ευρύτερου προβληματισμού της διεθνούς κοινότητας αναφορικά με το Daesh, θα αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας της παρούσας εργασίας, η οποία έχει σκοπό να μελετήσει κρίσιμα ζητήματα του διεθνούς δικαίου και ιδιαίτερα του διεθνούς

ανθρωπιστικού δικαίου (ΔΑΔ), τα οποία ταλανίζουν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα τους τελευταίους μήνες.

Συγκεκριμένα, στην αρχή της μελέτης θα γίνει μία συντοπτική αναφορά στο ιστορικό υπόβαθρο της δημιουργίας αλλά και της δραστηριοποίησης του εν λόγω δρώντα, με σκοπό την παρουσίαση μίας συνολικής εικόνας ως προς την ομάδα, προτού γίνει η εκτενέστερη ανάλυση των ζητημάτων που σχετίζονται με αυτή. Είναι αναγκαίο, άλλωστε, για τη σφαιρική και εις βάθος μελέτη μιας θεματικής, να αναλύεται –έστω και περιληπτικά- η ιστορική αναδρομή, γύρω από τη θεματική.

Περαιτέρω, στο Α' μέρος της εργασίας, θα παρουσιασθεί η σχέση του δρώντα με το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Υπό το πρίσμα των κανόνων του «δικαίου του πολέμου», θα μελετηθεί η έννοια του «μαχητή», καθώς και η δυνατότητα εφαρμογής της στα μέλη του Daesh, το κανονιστικό πλαίσιο γύρω από τις τρομοκρατικές πράξεις και τις τρομοκρατικές οντότητες, αν αυτό υπάρχει, αλλά και οι προβλέψεις/διατάξεις των διεθνών Συμβάσεων, ιδιαίτερα των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 (ΣΓ '49) και των πρόσθετων Πρωτοκόλλων τους (ΠΠ '77), και του διεθνούς εθιμικού δικαίου, το οποίο διέπει συνολικά τη λειτουργία του διεθνούς συστήματος.

Εύλογα γεννιέται το ερώτημα ως προς το ποιο είναι το καθεστώς των ατόμων αυτών, διότι αν αναγορευθούν σε «μαχητές» υπό το ΔΑΔ, αυτό οδηγεί σε υποχρεώσεις και δικαιώματα. Υποχρεώσεις οι οποίες αφορούν το σεβασμό των Συμβάσεων των σχετικών με τον πόλεμο, αλλά και δικαιώματα σχετικά με την προστασία των μαχητών και των αμάχων κατά τη διάρκεια πολέμου. Παράλληλα, πέραν του χαρακτηρισμού τους ως μαχητές μίας σύρραξης, πρέπει να διαπιστωθεί το είδος της σύρραξης –ή των συρράξεων- αλλά και το εφαρμοστέο δίκαιο, διότι θεωρώντας ότι είναι μέρος, λόγου χάριν, σε μία διεθνή ένοπλη σύρραξη, σε περίπτωση σύλληψής τους από το αντίπαλο μέρος, αποκτούν αυτομάτως το καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου και απολαμβάνουν τις προστασίες που δημιουργούνται από αυτό το καθεστώς.

Πέραν των ΣΓ '49, ιδιαίτερα ζητήματα «κατοχής» περιοχών από την ομάδα, διέπονται από το Δίκαιο της Χάγης 1899 και 1907, και κατά συνέπεια στον κυρίως κορμό της εργασίας θα διερευνηθούν οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τα εν λόγω νομικά κείμενα, με παράλληλη προσπάθεια εξακρύβωσης του καθεστώτος των ατόμων αυτό και στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

Στο Β' μέρος, θα μελετηθεί η πιθανότητα εύρεσης μίας μεθόδου με σκοπό την απόδοση ευθυνών για τα εγκλήματα τα οποία έχουν διαπράξει οι εν λόγω δρώντες. Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο του Β Μέρους, η μελέτη θα περιορισθεί στην ύπαρξη –ή όχι– δυνατότητας άσκησης δικαιοδοσίας από το ΔΠΔ για τα εγκλήματα που διέπραξε το Daesh και υπό ποιες προϋποθέσεις αυτή μπορεί να ενεργοποιηθεί και να ασκηθεί. Στο επόμενο κεφάλαιο, έχοντας περιγράψει και αναλύσει τη θέση τους τόσο στο ΔΑΔ όσο και στο διεθνές δίκαιο, θα γίνει εξέταση της πιθανότητας ενεργοποίησης του μηχανισμού της οικουμενικής δικαιοδοσίας, σε περίπτωση που τα μέλη του Daesh αναγορευθούν σε «μαχητές» υπό το πρίσμα του ΔΑΔ. Παράλληλα, θα αποσαφηνισθεί σε ποιες περιπτώσεις ο μηχανισμός αυτός μπορεί να ενεργοποιηθεί, αλλά και ποια είναι η σχέση του με τα εθνικά δικαστήρια.

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι, παρά τη συμμετοχή πολλαπλών δρώντων στις συρράξεις στη Συρία και το Ιράκ, η εργασία περιορίζεται στη δράση του Daesh στο σύνολό της, τόσο στο καθεστώς του στις ένοπλες συρράξεις αυτές, όσο και στα εγκλήματα που διαπράττονται –μέχρι και σήμερα. Ιδιαίτερα, αναφορικά με τα εγκλήματα, παρά την ύπαρξη βεβαιότητας για τη διάπραξη εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, αλλά και αναφορών για την πιθανή διάπραξη γενοκτονίας, η εργασία θα περιορισθεί στα εγκλήματα πολέμου και το σχετικό με αυτά δίκαιο.

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, η μέθοδος η οποία η οποία ακολουθήθηκε είναι η μεικτή. Αξιοποιήθηκαν τόσο πρωτογενείς πηγές, όπως Συμβάσεις, Πρωτόκολλα, Ψηφίσματα και άλλα πρωτογενούς σύνθεσης κείμενα, όσο και δευτερογενείς, όπως άρθρα και βιβλία διεθνολογικού ενδιαφέροντος. Ο συνδιασμός των δύο θα οδηγήσει σε μία σφαιρική απεικόνιση της κατάστασης αλλά και σε ένα πιο αντικειμενικό αποτέλεσμα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: Το ISIS/ISIL/DAESH , το ΔΑΔ και το Διεθνές Δίκαιο

1.1. Τα «μέλη» του Daesh: μαχητές, τρομοκράτες ή κάτι άλλο;

Τον τελευταίο καιρό, η δράση της ισλαμιστικής Οργάνωσης Daesh (εφεξής «το Daesh»), στις εν εξελίξει συρράξεις στο έδαφος της Συρίας και του Ιράκ, έχει διχάσει τη διεθνή κοινότητα, αναφορικά με το καθεστώς της. Ειδικά όταν αυτή η δράση συνδιαστεί με συντρέχουσες άλλες μείζονες επιχειρησιακές δράσεις και άλλων δρώντων στην ίδια ή στην ευρύτερη περιοχή, όπως οι επιχειρήσεις των Κούρδων του Ιράκ, οι επιχειρήσεις των κυβερνητικών στρατευμάτων του Συριακού καθεστώτος Άσσαντ, αλλά και των αντικαθεστωτικών δυνάμεων, ή των Ιρακινών κυβερνητικών στρατευμάτων. Στη λίστα των εμπλεκόμενων στις επιμέρους εχθροπραξίες στην ευρύτερη εξεταζόμενη περιοχή, δεν θα πρέπει φυσικά να εξαιρεθούν οι διεθνείς συμμετέχοντες που έχουν εμπλακεί άμεσα ή έμμεσα αναπτύσσοντας διαφόρων ειδών επιχειρησιακή/στρατιωτική δράση στην περιοχή, με διάφορα σχήματα άμεσης ή έμμεσης συνδρομής σε κάποιους εκ των εμπολέμων, όπως οι Ρωσικές Δυνάμεις, ή οι Δυνάμεις του Συνασπισμού των προθύμων (ΗΠΑ, Γαλλίας, κλπ.). Τέλος, δεν θα πρέπει να εξαιρεθεί η ουσιαστική και πολύπλευρη εμπλοκή της Τουρκίας, είτε με τη μορφή της άμεσης συμμετοχής σε εχθροπραξίες, (μέρος της σύρραξης, ή τμήματος αυτής), ή ως εμμέσως εμπλεκόμενη και συνδράμουσα (υπό τη μορφή λογιστικής ή άλλης υποστήριξης) των τουρκμένων της περιοχής (ως επιχειρησιακή συνιστώσα των αντικυβερνητικών δυνάμεων).

Υπό το φως των ανωτέρω, έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον να εξεταστεί το νομικό καθεστώς της οργάνωσης Daesh, ειδικά ως μετέχουσα στις εξελισσόμενες συρράξεις σε Συρία και Ιράκ. Θεωρούνται τα μέλη του Daesh ότι είναι «μαχητές»; Είναι «τρομοκράτες»; Είναι κάτι άλλο; Για να προχωρήσει κάποιος σε απάντηση στο ερώτημα για το τι ακριβώς είναι ένας ορισμένος δρώντας μιας ένοπλης σύρραξης και ποια η θέση του στο διεθνές δίκαιο, ώστε να προσδιορίσει τα δικαιώματά του, αλλά και τις υποχρεώσεις του, οφείλει πρωτίστως να διερευνήσει τα πλαίσια στα οποία εντοπίζεται η δράση του.

Στην εν λόγω περίπτωση, η συγκεκριμένη ένοπλη ομάδα του Daesh δρα στα πλαίσια μίας –ή περισσότερων- ενόπλων συρράξεων, όπου πέραν του ευρύτερου

νομικού πλαισίου που τη διέπει, το *lex specialis* θα είναι σαφώς το ΔΑΔ. Μιας σύρραξης με μάλλον ιδιαίτερα τυπολογικά χαρακτηριστικά, τα οποία θα επιχειρηθεί να προσδιοριστούν και να αξιολογηθούν παρακάτω, προκειμένου να καθοριστεί – κατά το δυνατόν- το νομικό πλαίσιο που τη διέπει.

1.1.1. Η τυπολογία των συρράξεων

Ο χαρακτηρισμός του πλαισίου δράσης των μελών του Daesh ως «ένοπλη σύρραξη» δεν είναι αρκετός για να οδηγηθεί κανείς σε ασφαλή αποτελέσματα. Πρέπει να διερευνηθεί σε τι είδους ένοπλη σύρραξη –ή συρράξεις- λαμβάνουν μέρος, αν δηλαδή η σύρραξη είναι διεθνούς, ή μη διεθνούς χαρακτήρα, αφού καθοριστούν πρώτα τα γεωγραφικά της όρια και τα υποκείμενά της, δηλαδή το ποιοι δρώντες μετέχουν επιχειρησιακά σε αυτήν. Αυτός ο διαχωρισμός είναι υψίστης σημασίας, πρώτον στον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου ανά περίπτωση, αλλά και στην ιχνηλάτηση των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων που έχει το κάθε εμπόλεμο μέρος (συλλογικά, αλλά και ατομικά, για κάθε άτομο που μετέχει δραστηριοποιούμενο στην στρατιωτική οργάνωση των εμπόλεμων) σε αυτή. Παράλληλα, παρότι το Daesh δρα ταυτόχρονα και στη Συρία και στο Ιράκ, η εξέταση του νομικού πλαισίου της δράσης του θα πρέπει μάλλον να εξετασθεί αρχικά ξεχωριστά για το κάθε κράτος, και κατόπιν να εκτιμηθεί η συνολική του θεώρηση, αν αυτό κριθεί σκόπιμο.

Γενικά, στο ΔΑΔ, προβλέπεται η ύπαρξη δύο τύπων συρράξεων, η διεθνής ένοπλη σύρραξη (IAC), αλλά και η μη-διεθνής ένοπλη σύρραξη (NIAC). Πέραν των σχετικών αναφορών στις βασικές Συμβάσεις του ΔΑΔ (βλ. ΣΓ '49), ο ορισμός της ένοπλης σύρραξης παρέχεται¹ και στην Απόφαση του ΔΠΔΓ στην Υπόθεση *Kunarac*², όπου επιβεβαιώνεται η άποψη του ίδιου Δικαστηρίου στην Υπόθεση *Tadic*, σύμφωνα με την οποία ένοπλη σύρραξη εντοπίζεται σε ένα έδαφος όταν “ *there*

¹ Crowe, J., Weston-Scheuber, K., *Principles of International Humanitarian Law*, Edward Elgar Publishing Limited, UK 2013.

² *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic*, Appeals Chamber Judgement, ICTY, IT-96-23 & IT-96-23/1-A, 12.06.2002, paras 55-56. Το σύνολο της Απόφασης είναι διαθέσιμο στο <http://www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/en/kun-aj020612e.pdf>.

is a resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organized armed groups or between such groups within the State”³.

Από την ίδια τη διατύπωση του Δικαστηρίου, διαπιστώνεται η αναγνώριση δύο τύπων συρράξεων, αυτή της διεθνούς ένοπλης σύρραξης, και εκείνη της μη διεθνούς –ή εσωτερικής– ένοπλης σύρραξης., Διεθνής ένοπλη σύρραξη είναι –συνήθως– η «περίπτωση πολέμου ή οποιαδήποτε άλλη σύρραξη, η οποία λαμβάνει χώρα μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, ακόμα και αν η κατάσταση σύρραξης δεν αναγνωρίζεται από αυτά⁴». Βέβαια, οι καταστάσεις ένοπλης σύρραξης, οι οποίες γίνονται αντιληπτές ως «διεθνείς» ένοπλες σύρραξεις, διευρύνονται σύμφωνα με το άρθρο 4 του ΠΠ Ι '77, όπου και περιπτώσεις εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων που μάχονται κατά «της αποικιοκρατίας και της ξένης κατοχής (...) ασκώντας το δικαίωμά τους για αυτοδιάθεση», θεωρούνται ως διεθνείς ένοπλες συρράξεις⁵.

Πέραν των «παραδοσιακών» κατηγοριών διεθνούς ένοπλης σύρραξης, η κατάσταση σήμερα είναι λίγο πιο περίπλοκη, αφού στα προηγούμενα σαφώς διακριτά είδη σύρραξης, προστίθεται και μια ακόμη, η επονομαζόμενη «διεθνοποιημένη» ένοπλη σύρραξη. Αυτές οι «διεθνοποιημένες» συρράξεις αφορούν περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων όπου εμφανίζεται να μετέχουν στις εχθροπραξίες ταυτόχρονα κρατικοί, μη-κρατικοί αλλά και διεθνείς δρώντες που δραστηριοποιούνται στο έδαφος μίας χώρας/κράτους. Έτσι, παρατηρείται το φαινόμενο η σύρραξη να διέπεται από κανόνες διεθνούς ένοπλης σύρραξης, παρότι υπάρχουν και μη-κρατικοί δρώντες που λαμβάνουν μέρος σε αυτή. «Διεθνοποιημένη» σύρραξη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μία σύρραξη μεταξύ ενός μη-κρατικού δρώντα και των κυβερνητικών δυνάμεων ενός κράτους, όταν ο μη-κρατικός δρώντας «ελέγχεται» μερικώς ή και ολικώς (πολιτικά, επιχειρησιακά, οικονομικά κλπ.) από ένα άλλο κράτος. Επιπλέον, όταν ένα τρίτο κράτος εισέρχεται με τις δυνάμεις του στο έδαφος στο οποίο λαμβάνει χώρα μία μη διεθνής ένοπλη σύρραξη, για να πολεμήσει τους μη κρατικούς δρώντες, αλλά δεν έχει την άδεια και την αποδοχή της νόμιμης κυβέρνησης του εδάφους στο οποίο βρίσκεται, διεθνοποιείται η σύρραξη. Μάλιστα, αναφορά στο ζήτημα αυτό

³ *Prosecutor v. Tadic*, Decision on the defence motion for interlocutory appeal on jurisdiction, ICTY, IT-94-I-T 02.10.1995 par. 70. Φαίνεται από την παραπάνω αναφορά του Δικαστηρίου, ότι και το ίδιο αναγνωρίζει διαχωρισμό μεταξύ των συρράξεων, ενώ ο ορισμός αυτός της ένοπλης σύρραξης, παρουσιάζει τα στοιχεία της τυπολογίας των ένοπλων συρράξεων.

⁴ Βλ. στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας το κοινό Άρθρο 2 στις ΣΓ '49.

⁵ Στις ημέρες μας αναγνωρίζονται ως τέτοια κινήματα, μόνο οι περιπτώσεις της ένοπλης σύρραξης στη Δυτική Σαχάρα (Σαχαρούι), αλλά και της Παλαιστίνης. Βλ. Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015, σελ. 75.

γίνεται και από την ΔΕΕΣ στον ανανεωμένο Σχολιασμό (2016) των ΣΓ '49⁶, όπου σχολιάζοντας το κοινό άρθρο 2, αναδεικνύεται ότι όταν ένα κράτος ασκεί βία σε έδαφος ενός άλλου κράτους εναντίον ενός μη-κρατικού δρώντα, χωρίς την έγκριση (consent) του κράτους στο έδαφος του οποίου ασκείται η ένοπλη βία, τότε ενεργοποιείται το εφαρμοστέο δίκαιο για διεθνείς ένοπλες συρράξεις ανάμεσα στις δυνάμεις των δύο κρατών⁷. Η άποψη αυτή εφαρμόζεται ακόμα και στην περίπτωση όπου το εισβάλον κράτος ισχυρίζεται ότι δεν στρέφεται εναντίον των κρατικών δυνάμεων –ακόμα και αν αυτό είναι πραγματικότητα⁸. Η πρακτική αυτή επιβεβαιώθηκε και από το ΔΔΧ⁹ όπου στην υπόθεση *Ένοπλες Δραστηριότητες στην περιοχή του Κογκό* (2005)¹⁰ θεωρεί ότι η παρουσία των ενόπλων δυνάμεων της Ουγκάντα στη επικράτεια του Κογκό, παρά το γεγονός ότι στοχεύουν αποκλειστικά επιχειρώντας κατά μη-κρατικών δρώντων, συνιστά διεθνή ένοπλη σύρραξη¹¹. Αναφορικά με τη μη διεθνή ένοπλη σύρραξη, σημειώνεται ότι δεν παρέχεται κάποιος σαφής ορισμός στις ΣΓ '49, αλλά και ούτε και στα ΠΠ '77. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι σύμφωνα με μια εις άτοπον απαγωγή, μη-διεθνής ένοπλη σύρραξη είναι οποιαδήποτε σύρραξη δεν αποτελεί το πεδίο εφαρμογής του κοινού Άρθρου 2 των ΣΓ '49¹², αλλά από το αντίστοιχο του κοινού Άρθρου 3 των ίδιων Συμβάσεων, καθώς και του ΠΠ II 1977. Φαινομενικά, ο ορισμός είναι ιδιαίτερα ευρύς, όμως, αν αναγνωσθεί σε συνδιασμό με το άρθρο 1 του ΠΠ II '77, φαίνεται σαφώς να περιορίζεται. Στην ουσία μη-διεθνής ένοπλη σύρραξη είναι η σύρραξη «η οποία λαμβάνει χώρα στο έδαφος ενός κράτους μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων του κράτους και αντίπαλων

⁶ Για περαιτέρω σχολιασμό στον ανανεωμένο σχολιασμό των ΣΓ '49 από τη ΔΕΕΣ βλ. www.justsecurity.org/32538/icrc-updated-commentaries-reconciling-form-substance/ καθώς και www.justsecurity.org/33362/armed-conflict-law-armed-conflict/

⁷ Βλ. παρ. 223, 237 και κυρίως 260 και 261, στο σχολιασμό του κοινού άρθρου 2 των ΣΓ '49 από τη ΔΕΕΣ (2016) Διαθέσιμο στο <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=BE2D518CF5DE54EAC1257F7D0036B518>

⁸ Βλ. παρ. 261, στο σχολιασμό του κοινού άρθρου 2 των ΣΓ '49 από τη ΔΕΕΣ (2016)

⁹ Akande, D., “Are extraterritorial armed conflicts with non state groups international or non international?” *EJIL Talk* 18.10.2016. Διαθέσιμο στο <http://www.ejiltalk.org/are-extraterritorial-armed-conflicts-with-non-state-groups-international-or-non-international/>

¹⁰ ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo case*, Judgment, 19.12.2005 διαθέσιμο στο <http://www.icj-cij.org/docket/files/116/10455.pdf>

¹¹ ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo case*, Judgment, 19.12.2005, paras 108, 146, 163 και 208ff. Την άποψη αυτή υιοθετεί και η Επιτροπή Έρευνας των ΗΕ (Commission of Inquiry) για το Λίβανο, η οποία διαπίστωσε ύπαρξη διεθνούς ένοπλης σύρραξης τον Αύγουστο του 2006, παρότι η μάχη ήταν ανάμεσα στη Χεζμπολάχ και της κυβερνητικές δυνάμεις του Ισραήλ. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. UN Commission of Inquiry on Lebanon, Report of the Commission of Enquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1, UN Doc. A/HRC/3/2, 23 November 2006, paras 50–62,

¹² Abass, A., *International Law: Text, cases, and materials*, 2nd ed., Oxford University Press, 2014, p 421.

ενόπλων ομάδων ή άλλων οργανωμένων ενόπλων ομάδων που, κάτω από υπεύθυνη διοίκηση, ασκούν τέτοιας μορφής έλεγχο σε τμήμα του εδάφους του παραπάνω κράτους, που τους δίνει τη δυνατότητα διενέργειας συνεχών και συνδιασμένων στρατιωτικών επιχειρήσεων...»¹³.

Υπό αυτή τη θεώρηση, γεγονότα που αφορούν εκδήλωση ένοπλης δράσης από παραστρατιωτικές οργανώσεις δεν συνιστούν το πεδίο εφαρμογής των προβλέψεων του ΠΠ II, διότι όπως γίνεται αντιληπτό από το ίδιο το Άρθρο 1, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να συντρέχουν τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά : δηλ. η/οι ένοπλη/ες ομάδα/ες πρέπει να τελούν υπό *υπεύθυνη διοίκηση* και να *ελέγχουν μέρος εδάφους* ώστε να μπορούν να διενεργούν στρατιωτικές επιχειρήσεις, που να έχουν το στοιχείο της «συνέχειας» και της επιχειρησιακής «συνδιαστικότητας» (δηλ. να είναι «*συνεχείς και συνδιασμένες*»). Στο Σχολιασμό της ΔΕΕΣ του 1987, δίνεται ιδιαίτερη σημασία στις προϋποθέσεις αυτές, διότι αποκλείονται οι περιπτώσεις συλλογικοτήτων ή οργανώσεων οι οποίες αποτελούνται από μέλη που δρουν δίχως τον απαιτούμενο επιχειρησιακό συντονισμό¹⁴, ή ομάδων οι οποίες δεν διέπονται από στρατιωτική οργανωτική δομή και/ή πειθαρχία στο εσωτερικό τους¹⁵, ενώ δεν ελέγχουν επαρκώς (με όρους αποτελεσματικότητας) και έδαφος που θα τους επιτρέψει να μπορούν να εφαρμόσουν το εν λόγω Πρωτόκολλο¹⁶.

Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που στις μη-διεθνείς ένοπλες συρράξεις, δεν περιλαμβάνονται καταστάσεις εσωτερικών αναταραχών και εντάσεων, μεμονωμένες πράξεις βίας κλπ¹⁷. Το προαναφερόμενο “threshold” της σύρραξης, επιβεβαιώνεται και από την ΔιΑΕΔΑ¹⁸ στην Υπόθεση *Tablada* όπου αναφέρεται στην ανάγκη οι “*attackers involved carefully planned, coordinated and executed an armed attack, ie a military operation, against a quintessential military objective –a military base*”¹⁹. Μάλιστα, το ΔΠΔΓ στην Υπόθεση *Haradinaj*²⁰ αναφέρει ενδεικτικά κάποιους παράγοντες, τους οποίους θεωρεί απόδειξη της δυνατότητας της ένοπλης ομάδας ότι

¹³ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 σελ 76.

¹⁴ Σχολιασμός των ΣΓ '49 από τη ΔΕΕΣ, 1987, παρ. 4460.

¹⁵ Σχολιασμός των ΣΓ '49 από τη ΔΕΕΣ, 1987, παρ. 4463.

¹⁶ Σχολιασμός των ΣΓ '49 από τη ΔΕΕΣ, 1987, παρ. 4467.

¹⁷ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 σελ 78.

¹⁸ Abass, A., *International Law: Text, cases, and materials*, 2nd ed., Oxford University Press, 2014, p 422

¹⁹ Dahl, A., Sanbu, M., “The Threshold of armed conflict” 45 *Military Law and Laws of War Review* (2006) 369, 378.

²⁰ *Prosecutor v. Haradinaj et al.*, Trial Judgment, ICTY, IT-04-84-T, 03.04.2008, διαθέσιμη στο <http://www.refworld.org/docid/48ac3cc82.html>

δύναται να λογιστεί ως εμπόλεμο μέρος, υπό το κοινό Άρθρο 3, καθώς καλύπτει όλους τους απαιτούμενους παράγοντες, όπως λ.χ. την ύπαρξη μιας έδρας, το γεγονός ότι η ομάδα ελέγχει ένα συγκεκριμένο έδαφος, την ικανότητα της ομάδας να αποκτήσει πρόσβαση σε όπλα, στρατιωτικό εξοπλισμό, νεοσύλλεκτους και στρατιωτική εκπαίδευση, αλλά και την ικανότητα της ομάδας να σχεδιάζει, να συντονίζει και να διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις και να ορίσει μία εννιαία στρατιωτική στρατηγική και τακτική. Τελευταίος παράγοντας που απαριθμίζεται από το Δικαστήριο, είναι η ικανότητα της ομάδας να «μιλά με μία φωνή», να διαπραγματεύεται και να συνάπτει συμφωνίες, όπως η κατάπαυση πυρός²¹.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το δίκαιο των διεθνών ενόπλων συρράξεων ενεργοποιείται μόνο όταν το εισβάλλον κράτος δεν έχει την συναίνεση του κράτους στο οποίο επεμβαίνει. Αν υπάρχει η συναίνεση, τότε η σύρραξη παραμένει μη διεθνής και διέπεται από το αντίστοιχο σώμα του ΔΑΔ²². Παρ' όλα αυτά, δεν είναι κάθε δήλωση συναίνεσης επαρκής. Πρέπει η συναίνεση να έχει διατυπωθεί από τη νόμιμη και αναγνωρισμένη κυβέρνηση του κράτους, να μην είναι αποτέλεσμα εξαναγκασμού αλλά και να μην έχει αναιρεθεί²³. Επιπλέον, η μη ρητή διατύπωση άρνησης συνιστά αποδοχή και συναίνεση σύμφωνα με την πρακτική των κρατών²⁴.

Συνεπώς υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες μία σύρραξη στην οποία μέρη είναι και μη κρατικοί δρώντες, μπορεί να διέπεται από το δίκαιο και τους κανόνες των διεθνών ενόπλων συρράξεων. Βέβαια, η ανωτέρω ανάλυση για το διαχωρισμό των ενόπλων συρράξεων, σε καμία περίπτωση δεν αναιρεί την πιθανότητα να υπάρχουν ταυτόχρονα δύο είδη συρράξεων στο ίδιο έδαφος²⁵.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανωτέρω προσπάθεια συνοπτικής απεικόνισης της τυπολογίας των ενόπλων συρράξεων σύμφωνα με το ΔΑΔ αλλά και με την πρακτική των κρατών και τη νομολογία των Δικαστηρίων, στις επόμενες υποενότητες θα γίνει προσπάθεια να εφαρμοστεί η θεωρία αυτή, στο έδαφος της Συρίας και του Ιράκ και στις συρράξεις που διαδραματίζονται εκεί.

²¹ *Prosecutor v. Haradinaj et al*, 03.04.2008, par. 60.

²² Σχολιασμός ΔΕΕΣ (2016) κοινού άρθρου 2, παρ. 257, 259

²³ Σχολιασμός ΔΕΕΣ (2016) κοινού άρθρου 2, παρ. 263

²⁴ Σχολιασμός ΔΕΕΣ (2016) κοινού άρθρου 2, παρ. 263

²⁵ Βλ. Νικαράγουα, Γιουγκοσλαβία, Βιετνάμ. Akande, D., "When does the use of force against a non-state armed group trigger an IAC and why does it matter?" *EJIL Talk* 18.10.2016, διαθέσιμο στο <http://www.ejiltalk.org/when-does-the-use-of-force-against-a-non-state-armed-group-trigger-an-international-armed-conflict-and-why-does-this-matter/>

1.1.1.1. Συρία

Τα τελευταία χρόνια, η σύρραξη στη Συρία –αλλά και στο Ιράκ- έχει απασχολήσει έντονα τη διεθνή κοινότητα, τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς, λόγω των διαστάσεων και της έκτασης που έχει πάρει, αλλά και των διαφορετικών δρώντων που λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες. Η σύρραξη στη Συρία συνιστά μία ιδιαίτερη μορφή συνδιασμού ενόπλων συρράξεων, και απασχολεί τόσο έντονα τη διεθνή σκηνή, όχι μόνο λόγω του μεγάλου αριθμού των θυμάτων και των εγκλημάτων που διαπράττονται εκεί, αλλά και λόγω της ιδιαιτερότητας της ίδιας της σύρραξης, η οποία δεν ανταποκρίνεται πλήρως σε κάποια μορφή «θεωρίας» και «πρακτικής» του παραδοσιακού ΔΑΔ.

Οι εντάσεις στο εσωτερικό της χώρας ξεκίνησαν ουσιαστικά το Μάρτιο του 2011²⁶, όπου η κυβέρνηση της Συρίας προσπάθησε να κατευνάσει μία σειρά διαδηλώσεων. Σε αυτό το πλαίσιο και σε αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο, η κατάσταση ανταποκρίνεται περισσότερο σε αυτό που αναφέρθηκε παραπάνω ως «εσωτερικές αναταραχές» και κατά συνέπεια, δεν υπάρχει ένοπλη σύρραξη και άρα ούτε και εφαρμογή του ΔΑΔ. Με τον καιρό τα περιστατικά εντάθηκαν, λαμβάνοντας, μάλιστα, τρομερή έκταση, σε τέτοιο βαθμό όπου, το 2012, και συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 2012, η ΔΕΕΣ κάλεσε τα μέρη της σύρραξης να σεβαστούν το ΔΑΔ²⁷. Από εκείνο το χρονολογικό σημείο και έπειτα, από την ενεργοποίηση, δηλαδή, του νομικού πλαισίου του ΔΑΔ, δύναται να λεχθεί ότι στο εσωτερικό της Συρίας διαδραματίζεται ένοπλη σύρραξη/εις.

Η Επιτροπή Έρευνας των ΗΕ για τη Συρία²⁸, προχώρησε σε αντίστοιχη δήλωση τον Αύγουστο του 2012, όπου αναγνώρισε και εκείνη τη μη διεθνή ένοπλη

²⁶ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995> , <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syrian-civil-war-timeline-tracking-five-years-of-conflict-a6929411.html> αλλά και <http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2012/02/201225111654512841.html> , όπου παρουσιάζεται ένα χρονικό των συμβάντων στο εσωτερικό της Συρίας που οδήγησαν στην ένοπλη σύρραξη που βιώνει το κράτος έως και σήμερα.

²⁷ Βλ. www.redcrosschat.org/2012/07/15/icrc-confirms-international-humanitarian-law-applies-to-conflict-in-syria/ αλλά και www.icrc.org/eng/resources/documents/update/2012/syria-update-2012-07-17.htm .

²⁸ Η ανεξάρτητη Επιτροπή Έρευνας των ΗΕ για τη Συρία, δημιουργήθηκε τον Αύγουστο του 2011 από την απόφαση S-17/1 του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με εντολή να ερευνήσει όλες τις καταγγελίες για σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο έδαφος της Συρίας. Βλ. σχετικά <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/ICISyria/Pages/IndependentInternationalCommission.aspx>

σύρραξη η οποία λαμβάνει χώρα στο έδαφος της Συρίας²⁹. Η μη διεθνής ένοπλη σύρραξη, εκείνη την περίοδο, διαδραματιζόταν ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις του Ασάντ και διαφορετικές αντάρτικες ένοπλες ομάδες, οι οποίες μάχονταν επιδιώκοντας την ανατροπή του καθεστώτος³⁰. Η κατάσταση έγινε λίγο πιο περίπλοκη όταν, τον Ιανουάριο του 2013, το Ισραήλ πραγματοποίησε αεροπορική επίθεση στο έδαφος της Συρίας εναντίον της Χεζμπολάχ, χωρίς την συναίνεση της νόμιμης κυβέρνησης του κράτους, αλλά κυρίως με την εμφάνιση του Daesh και την ίδρυση του «Χαλιφάτου» το καλοκαίρι του 2014³¹. Η ένταση στο εσωτερικό επιδεινώθηκε, και οι δρώντες οι οποίοι συμμετέχουν στη σύρραξη/εις στο έδαφος της Συρίας αυξήθηκαν το Σεπτέμβριο του 2014, όταν οι ΗΠΑ δημιούργησαν, σε συνεργασία με άλλα κράτη³², μία διεθνή «συμμαχία», η οποία ξεκίνησε να πραγματοποιεί επιθέσεις εναντίον του Daesh, αλλά και μετά τις επιθέσεις στη Γαλλία το 2015.

Στο πλαίσιο αυτό, η διεθνής κοινότητα διχάζεται, όταν γίνονται προσπάθειες εντοπισμού του ακριβούς πλέγματος κανόνων του ΔΑΔ που πρέπει να εφαρμοστεί, και άρα του ακριβούς τύπου συρράξεως/ων που λαμβάνουν χώρα στο έδαφος της Συρίας. Πρόκειται για πολλές μη διεθνής ένοπλες συρράξεις; Πρόκειται για πολλαπλές μη διεθνής ένοπλες συρράξεις, σε συνδιασμό με μία διεθνοποιημένη; Διαδραματίζεται ταυτόχρονα και μία διεθνής ένοπλη σύρραξη; Για ακαδημαϊκούς και επιστημονικούς σκοπούς, θα γίνει προσπάθεια συνοπτικής παρουσίασης όλων των πιθανών περιπτώσεων. Επιπλέον, στη συνέχεια της ενότητας δεν θα συνεχιστεί περαιτέρω ανάπτυξη του θεωρητικού πλαισίου της υπό συζήτηση θεματικής, παρά μόνο θα εκτεθούν αναλυτικά, τα αποτελέσματα που συνάγονται από την θεωρητική ανάλυση που προηγήθηκε.

²⁹ Βλ. 3^η έκθεση Επιτροπής Έρευνας των ΗΕ για τη Συρία, A/HRC/21/50, παρ. 12, διαθέσιμη στο http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session21/A-HRC-21-50_en.pdf

³⁰ Η κυριότερη από αυτές τις ομάδες ήταν ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός (FSA), ο οποίος έκανε την εμφάνισή του το καλοκαίρι του 2011. Βλ. Van Schaack, B., “Mapping the Law that applies to War Crimes in Syria” *Just Security* 01.02.2016 και Βλ. www.rulac.org/countries/syria . Τελευταία πρόσβαση στα 04.10.2016.

³¹ Στις 29 Ιουνίου 2014, το Daesh έκανε γνωστή την ίδρυση του «Χαλιφάτου» και καθονόμασε τον εαυτό του ως «Ισλαμικό κράτος», ενώ κάλεσε όλους τους μουσουλμάνους σε βοήθεια προς το «Χαλιφάτο». Βλ. Evertse, S.J., *The evolution of a militant group: How ISIS structured its organization to facilitate rapid growth from 2012 to the establishment of the Caliphate in June 2014*, Utrecht University, 31.05.2016, p. 23

³² Την “Combined Joint Task Force” (CJTF) αποτελούν τα εξής κράτη: οι ΗΠΑ, η Αυστραλία, το Μπαχρέιν, η Ολλανδία, η Δανία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ιορδανία, το Μαρόκο, το Κατάρ, η Σαουδική Αραβία, η Τουρκία, τα Ηνωμένα Αραβικά Ιμιράτα, η Μεγ. Βρετανία και ο Καναδάς.

Αρχικά, η πρώτη –και επικρατέστερη άποψη- για την ύπαρξη πολλών διαφορετικών μη διεθνών ενόπλων συρράξεων, υποστηρίζει ότι στο έδαφος της Συρίας λαμβάνει χώρας μία μη διεθνής ένοπλη σύρραξη ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις του Ασάντ και τα αντάρτικα κινήματα που επιθυμούν την ανατροπή της κυβέρνησης, μία μη διεθνής ένοπλη σύρραξη ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις του Ασάντ και τις ένοπλες ομάδες που είναι φιλικές προς την AQIM και την Al Nusra, μία εσωτερική ένοπλη σύρραξη ανάμεσα στα αντάρτικα κινήματα μεταξύ τους, και μια μη διεθνής ένοπλη σύρραξη ανάμεσα σε όλους τους ανωτέρω δρώντες – συμπεριλαμβανομένης της διεθνούς συμμαχίας³³- εναντίον του Daesh³⁴. Κατά συνέπεια, εφαρμοστέο δίκαιο σε αυτές τις συρράξεις, είναι το Κοινό Άρθρο 3 στις ΣΓ ‘49³⁵ αλλά και το διεθνές εθιμικό δίκαιο³⁶.

Σύμφωνα με άλλη άποψη, κάποιες από αυτές τις ένοπλες συρράξεις, διέπονται από το δίκαιο των διεθνών ενόπλων συρράξεων, λόγω της απουσίας συγκατάθεσης της Συριακής κυβέρνησης για την παρουσία ξένων στρατευμάτων και τη δραστηριοποίησή τους στο έδαφός της. Όπως διαπιστώνει και το ΔΠΔΓ στην υπόθεση *Tadic* “*in addition, in case of an internal armed conflict breaking out on the territory of a State, it may become international (or, depending upon the circumstances, be international in character alongside an internal armed conflict) if (i) another State intervenes in that conflict through its troops, or alternatively if (ii) some of the participants in the internal armed conflict act on behalf of that other State.*” Διαπιστώνεται από την παράγραφο που παρατέθηκε από την απόφαση του ΔΠΔΓ, ότι μία μη διεθνής ένοπλη σύρραξη, μπορεί να μετεξελιχθεί σε διεθνή ένοπλη σύρραξη, όταν ένα κράτος επεμβαίνει σε αυτή με δικά του στρατεύματα –ακόμα και αν δεν πραγματοποιεί ένοπλες επιθέσεις εναντίον των κυβερνητικών στρατευμάτων- αλλά και όταν «ελέγχει» κάποια από τα μέρη της εσωτερικής αυτής σύρραξης³⁷.

³³ <http://edition.cnn.com/2014/10/09/world/meast/isis-coalition-nations/>

³⁴ Με βάση τη θεωρία που αναλύθηκε σε προηγούμενη υποενότητα, θεωρείται ότι τόσο τα αντάρτικα κινήματα, όσο η AQIM και η Al Nusra αλλά και το Daesh, πληρούν τις προϋποθέσεις που χρειάζονται ώστε μία ένοπλη ομάδα να είναι μέρος σε μία σύρραξη. Για λόγους εξυπηρέτησης του θέματος της παρουσίας διπλωματικής, θα αναλυθεί μόνο η οργάνωση της ένοπλης ομάδας Daesh σε επόμενο κεφάλαιο.

³⁵ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015, σελ 76

³⁶ Στις περιπτώσεις όπου ασκείται αποτελεσματικός έλεγχος εδάφους από ένα μη κρατικό δρώντα, π.χ. στην ένοπλη σύρραξη με το Daesh, θα μπορούσε να εφαρμοστεί και το ΠΠ ΙΙ ‘77, αλλά η Συρία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος σε αυτό. Κατά συνέπεια, εφαρμόζονται μόνο οι διατάξεις του που συνιστούν διεθνές εθιμικό δίκαιο.

³⁷ Prosecutor v. Tadic, T-94-1-A, ICTY, 15.07.1999, par 84

Με βάση όλα όσα προηγήθηκαν, και ιδιαίτερα με βάση την άποψη του ΔΠΔΓ, θα μπορούσε να λεχθεί ότι τόσο οι ΗΠΑ, όσο και η συμμαχία και η Γαλλία, είναι μέρη σε μία διεθνή ένοπλη σύρραξη στη Συρία, παρότι οι δυνάμεις τους δεν στρέφονται εναντίον της Συριακής Κυβέρνησης. Αυτό συμβαίνει διότι ο Ασάντ δήλωσε ρητά ότι δεν αποδέχεται³⁸ την παρουσία των δυνάμεών τους στο εσωτερικό της χώρας³⁹. Επιπλέον, μετά τη δραστηριοποίηση της Τουρκίας στη Β. Συρία, η οποία υποστηρίχθηκε από τις ΗΠΑ⁴⁰ και η οποία οδήγησε στην άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου στις περιοχές αυτές από τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό με την υποστήριξη της Τουρκίας,⁴¹ οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα ότι υφίσταται μία ακόμα διεθνής ένοπλη σύρραξη μεταξύ της Τουρκίας και της Συρίας. Μάλιστα, ο ίδιος ο στρατιωτικός αρχηγός της Τουρκίας δήλωσε στο CNN ότι “*the Jarablus-Azaz line is totally under the control of FSA backed by coalition forces*”⁴². Αυτό επιβεβαιώνει την άποψη για συνύπαρξη διεθνούς ένοπλης σύρραξης⁴³, σε συνδιασμό και με την άρνηση συγκατάθεσης της κυβέρνησης⁴⁴ για τουρκική δράση στην περιοχή, η οποία χαρακτηρίστηκε μάλιστα ως «επίθεση» από το Ρώσο Πρόεδρο. Παράλληλα, υπάρχουν πληροφορίες ότι οι μη κρατικές ομάδες οι οποίες δραστηριοποιούνται στο έδαφος της Συρίας, και ιδιαίτερα ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός, απολαμβάνουν υποστήριξη υπό διάφορες μορφές (π.χ. χρηματοδότηση, τεχνική βοήθεια, εκπαίδευση αλλά και οπλισμό) από πολλά κράτη, λ.χ. οι ΗΠΑ⁴⁵, τα κράτη του Κόλπου, την Ιορδανία, τη Μ. Βρετανία⁴⁶, τη Γαλλία, αλλά και την Τουρκία⁴⁷, γεγονός που ενισχύει την παραπάνω οπτική⁴⁸.

³⁸ <http://www.cnsnews.com/news/article/patrick-goodenough/assad-regime-us-intervention-must-be-coordinated-syria-or-will>

³⁹ Δεν ισχύει το ίδιο για τα στρατεύματα της Ρωσίας, διότι αυτά δρουν σε συνεργασία με τις κρατικές ένοπλες δυνάμεις της Συρίας. <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/21/bashar-al-assad-thanks-russia-vladimir-putin-syria-airstrikes>

⁴⁰ Goodman, R., “Is the US already in an ‘IAC’ with Syria?” *Just Security* 11.10.2016

⁴¹ Goodman, R., “Turkey’s US-backed Operation in Syria has created an IAC?” *Just Security* 17.10.2016 και <http://edition.cnn.com/2016/09/04/middleeast/turkey-syria-tanks-al-rai/>

⁴² www.edition.cnn.com/2016/09/04/middleeast/turkey-syria-tanks-al-rai/

⁴³ Το ΔΠΔΓ στην Υπόθεση *Tadic* κατέληξε σε ένα standard όπου πρέπει να υπάρχει ένα “*overall control*” για να διεθνοποιείται η σύρραξη. Τον έλεγχο αυτό τον χαρακτήρισε ως συμμετοχή σε “*co-ordinating, or planning the military actions*”, ενός μη κρατικού δρώντα. (παρ. 137). Η δήλωση του Τούρκου στρατιωτικού ότι οι αντάρτικες δυνάμεις του Ελεύθερου Συριακού Στρατού υποστηρίζονται από τις δυνάμεις της συμμαχίας, θα μπορούσε να αποτελέσει επιβεβαίωση της ύπαρξης αυτού του ελέγχου που θέτει ως κριτήριο η Υπόθεση και να επιβεβαιώνει την ύπαρξη μη διεθνούς ένοπλης σύρραξης.

⁴⁴ Μάλιστα, η Συριακή κυβέρνηση κάλεσε τα ΗΕ να δώσουν ένα τέλος σε αυτή την «επίθεση». Βλ. www.rt.com/news/357060-syria-condemn-turkey-operation/

⁴⁵ www.fas.org/sgp/ors/mideast/RL33487.pdf

⁴⁶ www.army-technology.com/news/newsuk-announces-non-lethal-assistance-syrian-opposition-forces

Αν όντως γίνει αποδεκτή η άποψη ότι υπάρχουν –ή συνυπάρχουν- στο έδαφος της Συρίας και άλλες συντρέχουσες και παράλληλες διεθνείς ένοπλες συρράξεις, τότε τίθεται σε εφαρμογή ένα άλλο σώμα του ΔΑΔ, το οποίο είναι ακόμα ευρύτερο για αυτού του τύπου τις συρράξεις. Εφαρμόζεται το σύνολο των ΣΓ '49, το ΠΠ Ι '77 αλλά και το διεθνές εθιμικό δίκαιο, οριοθετημένα όμως στο πλαίσιο εφαρμογής που αυτό προβλέπει για τα εμπλεκόμενα Μέρη σε κάθε επιμέρους σύρραξη. Δεν εφαρμόζεται απέναντι σε όλα τα πρόσωπα και σε όλα τα μέρη που λαμβάνουν μέρος στις συρράξεις, αλλά μόνο σε εκείνες τις συρράξεις οι οποίες είναι διεθνούς χαρακτήρα, όπως λχ η διεθνής σύρραξη μεταξύ των δυνάμεων της διεθνούς συμμαχίας και εκείνων της συριακής κυβέρνησης.

Παρ' όλα αυτά, όπως αναφέρεται και παραπάνω, μία αντικειμενική απεικόνιση και απάντηση στο ερώτημα «Ποιες και τι είδους συρράξεις λαμβάνουν χώρα στο έδαφος της Συρίας, και ποιοι είναι οι εμπλεκόμενοι σε κάθε μια από αυτές», δεν καθίσταται δυνατή, λόγω της εμπλοκής πολλών διαφορετικών δρώντων. Για το λόγο αυτό, στο επόμενο κεφάλαιο, στο οποίο θα εξετασθεί η θέση του Daesh στο πεδίο αυτό, θα παρουσιασθεί η θέση του και υπό τις δύο εκδοχές.

1.1.1.2. Ιράκ

Η σύρραξη στο Ιράκ, είναι εμφανώς λιγότερο περίπλοκη από εκείνη της Συρίας, λόγω τόσο του αριθμού των δρώντων που λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες, όσο και της στάσης της κυβέρνησης του κράτους απέναντι στα ξένα στρατεύματα που βρίσκονται στο εσωτερικό των εδαφών της. Στο Ιράκ, λαμβάνει χώρα μία μη διεθνής ένοπλη σύρραξη, ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις και τη διεθνή συμμαχία, εναντίον του Daesh⁴⁷. Η σύρραξη, παρά τη συμμετοχή ξένων δυνάμεων, δεν θεωρείται διεθνής, διότι η κυβέρνηση του Ιράκ έχει δηλώσει την αποδοχή της στη δραστηριοποίηση των δυνάμεων της συμμαχίας. Όπως σε όλες τις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, έτσι και σε εκείνη που λαμβάνει χώρα στο έδαφος του Ιράκ, εφαρμοστέο δίκαιο είναι το ΔΑΔ, και συγκεκριμένα το Κοινό Άρθρο 3 των

---

⁴⁷ Van Schaack, B., "Mapping the Law that applies to War Crimes in Syria" *Just Security* 01.02.2016

⁴⁸ Για μια αντίθετη άποψη, βλ. Pearlstein, D., "A Syrian IAC?" *Just Security*, 14.10.2016 αλλά και Pearlstein, D., "Still on that Syrian IAC", *Just Security*, 14.10.2016

⁴⁹ Βλ. www.rulac.org/countries/syria . Τελευταία πρόσβαση στις 04.10.2016.

ΣΓ'49 και οι κανόνες και οι αρχές διεθνούς εθιμικού δικαίου. Βέβαια, δεν εφαρμόζεται το ΠΠ II '77, διότι, όπως και η Συρία, ούτε το Ιράκ είναι συμβαλλόμενο μέρος σε αυτό.

Η ανάλυση που προηγήθηκε περιπλέκεται λόγω των γεγονότων που διαδραματίστηκαν λίγες ημέρες πριν (Οκτώβριος – Νοέμβριος 2016), όταν, ενόψει της μάχης για την απελευθέρωση της Μοσούλης, ο Πρωθυπουργός του Ιράκ δήλωσε ότι τα στρατεύματα της Τουρκίας δεν είναι ευπρόσδεκτα στο έδαφος του Ιράκ, και κάλεσε προς αποχώρησή τους⁵⁰. Παρά τη δήλωση του Πρωθυπουργού και την άρση της συναίνεσης για την παρουσία των τουρκικών στρατευμάτων, η Τουρκία επιβεβαιώνει την παρουσία της στην περιοχή, η οποία στοχεύει στην πραγματοποίηση επιθέσεων εναντίον του Daesh. Η Τουρκία υποστηρίζει ότι κλήθηκε στην περιοχή από μη κρατικές ομάδες που μάχονται εκεί, και οι οποίες έκαναν έκκληση για τη βοήθειά της⁵¹. Ενδεχομένως αυτό να συνεπάγεται την ύπαρξη διεθνούς σύρραξης και στο έδαφος του Ιράκ, ανάμεσα στα τουρκικά στρατεύματα και σε αυτά της Βαγδάτης. Αν γίνει αποδεκτή η προσέγγιση αυτή, τότε ενεργοποιείται το σύνολο των κανόνων του ΔΑΔ στις σχέσεις μεταξύ των δυνάμεων αυτών και των μελών τους.

Λαμβάνοντας υπόψη το θεωρητικό πλαίσιο του ΔΑΔ που παρουσιάστηκε στις ανωτέρω ενότητες, αλλά και τις συρράξεις που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό των δύο κρατών, δημιουργείται το ζήτημα της «θέσης» (status) του Daesh και των «μαχητών του» τόσο στις συρράξεις, όσο και δικαιοϊκό πλαίσιο του ΔΑΔ. Στο επόμενο, λοιπόν, κεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια μελέτης και παρουσίασης αυτού ακριβώς του ζητήματος που ακολουθεί την ανωτέρω περιγραφή.

1.1.2. Οριοθέτηση της έννοιας του «μαχητή» / «εμπολέμου»

Κατά τη διάρκεια των ενόπλων συρράξεων στη Συρία και το Ιράκ, και ιδιαίτερα τον τελευταίο χρόνο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ασία, την

---

⁵⁰Βλ. <https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2016/10/22/iraq-rejects-turkish-role-in-mosul-battle-as-forces-advance-toward-city/>

⁵¹Βλ. <http://www.aljazeera.com/news/2016/10/battle-mosul-turkey-confirms-military-involvement-161023144053661.html>

Ευρώπη και την Αφρική, επικρατεί ένας διχασμός της διεθνούς κοινότητας και των ακαδημαϊκών, αναφορικά με το καθεστώς των «πολεμιστών» του Daesh. Άλλοι τους αποκαλούν μαχητές λόγω του ότι λαμβάνουν ενεργό μέρος σε μία –ή περισσότερες- σύρραξεις, άλλοι «παράνομους μαχητές» (unlawful combatants) διότι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για τον προηγούμενο χαρακτηρισμό και άλλοι «τρομοκράτες» λόγω του τρόπου με τον οποίο δραστηριοποιούνται στις επιχειρήσεις τους. Για να γίνει δυνατή η μελέτη των αντιλήψεων αυτών, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στην έννοια του μαχητή κατά το ΔΑΔ, είτε αυτή σχετίζεται με διεθνή ένοπλη σύρραξη, είτε με εσωτερική. Στη συνέχεια, θα γίνει προσπάθεια σύγκρισης των χαρακτηριστικών των μελών του Daesh με αυτά του καθεστώτος του μαχητή, ώστε να δοθεί απάντηση στο ερώτημα του καθεστώτος τους στη σύρραξη.

Η έννοια του «μαχητή» είναι ένα ιδιαίζον ζήτημα στο ΔΑΔ και εφαρμόζεται – θεωρητικά- μόνο στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις. Ουσιαστικά, αποτελεί την «άδεια» να χρησιμοποιήσει ένα άτομο ένοπλη βία, να συμμετάσχει στις εχθροπραξίες μιας σύρραξης και να σκοτώσει. Ο ορισμός του «μαχητή» δίνεται από τις ΣΓ'49 και συγκεκριμένα την ΣΓ III '49, όπου στο άρθρο 4 αναφέρει ότι «μαχητές» θεωρούνται τα μέλη των τακτικών ενόπλων δυνάμεων των κρατών, συμπεριλαμβανομένων των εθνοφρουρών, των εθελοντικών σωμάτων, των προσώπων που ακολουθούν τις ένοπλες δυνάμεις λ.χ. πολεμικοί ανταποκριτές κλπ, με προϋπόθεση να πληρούν τα κριτήρια του λεγόμενου «ΔΕΟΣ». Πιο αναλυτικά, τα κριτήρια αυτά αναφέρονται στην ύπαρξη διοίκησης, στην ύπαρξη διακριτικού σήματος το οποίο να είναι εμφανές από απόσταση, στην υποχρέωσή τους να φέρουν τα όπλα φανερά αλλά και κυρίως στην υποχρέωση σεβασμού των νόμων και των εθίμων του πολέμου⁵². Επιπρόσθετες διατάξεις αναφορικά με την έννοια του «μαχητή» εντοπίζονται και στο ΠΠ I '77, όπου στο άρθρο 43 γίνεται κωδικοποίηση των κατηγοριών μαχητών που αναφέρονται στο άρθρο 4 χωρίς, όμως, να γίνεται διάκρισή τους σε τακτικά και άτακτα μέλη των ενόπλων δυνάμεων⁵³. Βέβαια, στο άρθρο 44 του ίδιου Πρωτοκόλλου, φαίνεται η έννοια να επεκτείνεται ακόμη περισσότερο και στους μαχητές «guerilleros», αρκεί αυτοί να συμμετέχουν σε διεθνή ένοπλη σύρραξη⁵⁴. Οι προαναφερθείσες διατάξεις

⁵² Άρθρο 4, Σύμβαση της Γενεύης IV 1949.

⁵³ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 σελ. 108-113

⁵⁴ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 108-113

οι οποίες περιγράφουν και παρουσιάζουν το καθεστώς του «μαχητή» και τα χαρακτηριστικά του, εφαρμόζονται σε καταστάσεις διεθνούς ένοπλης σύρραξης, διότι μόνο σε αυτές εντοπίζεται το καθεστώς του «αιχμαλώτου πολέμου», το οποίο μπορεί να απολαύσει ένας μαχητής.⁵⁶ Αντίθετα, μεμονωμένα άτομα που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις, δύναται να τιμωρηθούν από το εσωτερικό ποινικό δίκαιο για τη συμμετοχή τους στις εχθροπραξίες.

Βασιζόμενοι στην ανωτέρω θεώρηση, ακαδημαϊκοί έχουν υποστηρίξει ότι δεν υφίσταται η έννοια του μαχητή στις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις υποβάλλοντας δύο αιτίες. Πρωτίστως, επειδή ο ορισμός για την έννοια δίνεται στην ΣΓ III '49 και στο ΠΠ I '77, όπου κανένα από τα δύο συμβατικά κείμενα δεν αναφέρονται (αλλά ούτε και εφαρμόζονται) σε μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, ενώ δευτερευόντως, ότι ο σκοπός της ύπαρξης της οριοθέτησης της έννοιας είναι να απολαύσει ένας «μαχητής» τα δικαιώματα από το καθεστώς του αιχμαλώτου πολέμου σε περίπτωση σύλληψης. Βέβαια, ένας τέτοιος ισχυρισμός εγκυμονεί κινδύνους διότι τίθενται ζητήματα που φαίνεται να συγκρούονται με την υποχρέωση των εμπολέμων για σεβασμό της αρχής της διάκρισης. Αν θεωρηθεί ότι δεν εντοπίζεται η έννοια του «μαχητή» ή κάποιου άλλου είδους «εμπολέμου» στις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, τότε αμφισβητείται η αρχή της διάκρισης, και είναι βέβαιο ότι η αρχή της διάκρισης πρέπει να εφαρμόζεται και σε εσωτερικές συρράξεις⁵⁷. Μάλιστα, η εφαρμογή της αρχής της διάκρισης και σε εσωτερικές συρράξεις επιβεβαιώνεται και από τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 13 ΠΠ II '77 το οποίο απαγορεύει τις επιθέσεις εναντίον του αμάχου πληθυσμού. Αξιοσημείωτο είναι ότι η εν λόγω απαγόρευση αποκρυσταλλώνει και διεθνές εθιμικό δίκαιο⁵⁸. Κατά συνέπεια, δεν δύναται να μην αναγνωρίζεται κάποιου είδους διάκριση μεταξύ εμπολέμων και αμάχων και στις εσωτερικές ένοπλες συρράξεις.

Για την διευθέτηση αυτού του ζητήματος, αλλά και για την δημιουργία ενός συγκεκριμένου πλαισίου που να θεσπίζει τους κανόνες συμμετοχής στις εχθροπραξίες τόσο στη διεθνή όσο και στην εσωτερική ένοπλη σύρραξη, η ΔΕΕΣ δημιούργησε το

---

⁵⁵ Το εν λόγω άρθρο εφαρμόζεται σήμερα μόνο στην περίπτωση της σύρραξης μεταξύ Μαρόκο και Δυτ. Σαχάρας (Σαχαρούι) και της σύρραξης μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνη. Οι δύο αυτές συρράξεις αποτελούν τις μοναδικές περιπτώσεις εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων στις ημέρες μας.

⁵⁶ Βλ. Σύμβαση της Γενεύης III '49

⁵⁷ Crowe, J. and Weston – Scheuber, C., *Principles of International Humanitarian Law*, Edward Elgar Publishing Limited, UK, 2013, pp. 49-50.

⁵⁸ Βλ. κανόνα 1 διεθνούς εθιμικού δικαίου, διαθέσιμο στο Παράρτημα στο τέλος της εργασίας.

2009 τις «Κατευθυντήριες Γραμμές για την έννοια της Άμεσης Συμμετοχής στις Εχθροπραξίες»⁵⁹. Ο οδηγός αυτός αναφέρει ότι, στην περίπτωση της μη διεθνούς ένοπλης σύρραξης, οι οργανωμένες ένοπλες ομάδες αποτελούν τις ένοπλες ομάδες ενός μη-κρατικού μέρους στη σύρραξη και αποτελούνται από άτομα των οποίων η συνεχής δράση είναι να λαμβάνουν άμεση και ενεργό συμμετοχή στις εχθροπραξίες. Αυτή η συνεχής δράση είναι γνωστή ως «συνεχής λειτουργία μάχης» (continuous combat function)⁶⁰. Στην περίπτωση των μη κρατικών ενόπλων ομάδων βέβαια, είναι δύσκολο να διακρίνεις ότι ένα άτομο –το οποίο φαινομενικά μπορεί να μοιάζει με άμαχο- ανήκει και λαμβάνει συνεχώς συμμετοχή στις εχθροπραξίες προς την υποστήριξη μιας μη κρατικής ένοπλης ομάδας. Η συμμετοχή σε αυτές τις ομάδες δεν έχει καμία βάση στο εσωτερικό δίκαιο και δεν εκφράζεται συχνά με κάποια στολή, με κάρτες αναγνώρισης ή με κάποιο άλλο διακριτικό στοιχείο. Πολλές φορές η «ένταξη» στις ομάδες αυτές, δεν αποτελεί «ένταξη» υπό την έννοια του ΔΑΔ. Τα άτομα μπορεί να προσχωρήσουν στις ομάδες αυτές είτε επειδή είναι προσωπική τους επιλογή, είτε λόγω θρησκείας και πολιτισμού, είτε λόγω παράδοσης της οικογένειας⁶¹. Παρ' όλα αυτά, για τους σκοπούς του ΔΑΔ και ειδικότερα της αρχής της διάκρισης, η συμμετοχή σε αυτές τις ομάδες δεν αρκείται σε αυτά τα κριτήρια, πρέπει να αποδειχθεί η συνεχής δράση τους στη συμμετοχή στις εχθροπραξίες⁶².

Η «συνεχής λειτουργία μάχης» απαιτεί μία διαρκή ενσωμάτωση σε μία οργανωμένη ένοπλη ομάδα που ενεργεί εκπροσωπώντας τις ένοπλες δυνάμεις ενός μη κρατικού δρώντα ο οποίος είναι μέρος σε μία μη διεθνή ένοπλη σύρραξη. Έτσι, η λειτουργία αυτή περιλαμβάνει την προετοιμασία των ατόμων αυτών, καθώς επίσης την εντολή και την εκτέλεση πράξεων ή ενεργειών που ανέρχονται σε άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες, υιοθετώντας μία συνεχή λειτουργία μάχης. Ένα άτομο το οποίο έχει στρατολογηθεί, εκπαιδευθεί και εξοπλιστεί από μία τέτοια ομάδα για να λαμβάνει συνεχώς μέρος στις εχθροπραξίες εξ' ονόματός της, θεωρείται ότι βρίσκεται

---

⁵⁹ Melzer, N., *Interpretive guidance on the notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*, ICRC, May 2009 διαθέσιμο στο <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>

⁶⁰ Ibid, σελ 27

⁶¹ Ibid, σελ 32-33

⁶² Βέβαια η απόδειξη της συνεχούς δράσης δεν συνεπάγεται την ύπαρξη καθεστώτος «μαχητή» και την ασυλία από την εσωτερική ποινικοποίηση της συμμετοχής στις εχθροπραξίες. Αυτό συμβαίνει μόνο για τα μέλη των ενόπλων δυνάμεων σε μία διεθνή ένοπλη σύρραξη. Η διάκριση αυτή απλώς ξεχωρίζει τα άτομα – μέλη των ενόπλων μη κρατικών δρώντων, από τους αμάχους ή από τα άτομα που λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες σποραδικά. Melzer, N., *Interpretive guidance on the notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*, ICRC, May 2009, σελ 33-34

υπό «συνεχή λειτουργία μάχης» ακόμα και πριν πραγματοποιήσει την πρώτη του επίθεση⁶³.

Εξαιρέση από αυτή τη λειτουργία, αποτελούν τα άτομα τα οποία συνοδεύουν ή υποστηρίζουν μία τέτοια ένοπλη ομάδα, αλλά που η λειτουργία τους δεν συνίσταται σε άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες. Αυτά τα άτομα δεν είναι «μέλη» της ομάδας υπό την έννοια του ΔΑΔ, είναι άμαχοι –με εξαίρεση τις στιγμές στις οποίες λαμβάνουν δράση⁶⁴. Αυτή η άποψη περί ύπαρξης διάκρισης μεταξύ αμάχων και μελών των ενόπλων ομάδων σε μία μη διεθνή ένοπλη σύρραξη⁶⁵ επιβεβαιώνεται και από τον Σχολιασμό της ΔΕΕΣ⁶⁶.

Γίνεται κατανοητό από τα ανωτέρω, ότι παρότι στις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις δεν υφίσταται η έννοια του «μαχητή», υφίσταται σίγουρα τρόπος σεβασμού της αρχής της διάκρισης. Στις δύο επόμενες υποενότητες, θα αξιοποιηθεί η θεωρία που περιγράφηκε για να μελετηθούν συγκεκριμένα τα μέλη του Daesh, είτε αυτά είναι τακτικά μέλη είτε είναι ξένοι μαχητές, οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους.

1.1.2.1. Τα τακτικά μέλη της ένοπλης ομάδας: δικαιώματα και υποχρεώσεις

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, κατά την προσπάθεια τυπολογίας της σύρραξης στη Συρία, υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις, αναφορικά με το αν στο έδαφος του κράτους υπάρχουν μόνο πολλαπλές μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, ή εάν συνυπάρχουν παράλληλα και κάποιες διεθνείς ένοπλες συρράξεις. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση της θέσης των τακτικών μελών του Daesh και υπό τις δύο περιπτώσεις.

---

⁶³ Melzer, N., *Interpretive guidance on the notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*, ICRC, May 2009, σελ 34.

⁶⁴ Το ίδιο ισχύει και για όσους η δουλειά είναι η εμπορία όπλων προς την ομάδα αυτή ή άλλων αντικειμένων που θα χρησιμοποιηθούν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις. Βλ. Melzer, N., *Interpretive guidance on the notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*, ICRC, May 2009, p.35

⁶⁵ Hemptinne, J., “Le principe de distinction” in Aspremont, J., *Droit International Humanitaire*, Editions Pedone, Paris 2012, pp 175-216.

⁶⁶ Ο σχολιασμός του άρθρου 13 ΠΠ II '77

Ξεκινώντας από την περίπτωση της διεθνούς ένοπλης σύρραξης, σύμφωνα με το ΔΑΔ, για να χαρακτηριστεί κάποιο άτομο «μαχητής» στα πλαίσια αυτής της σύρραξης πρέπει να συντρέχουν κάποιες αυστηρές προϋποθέσεις. Η κυριότερη είναι να αποτελεί μέρος των δυνάμεων κάποιου κράτους που λαμβάνει μέρος στη σύρραξη. Η έννοια του «μαχητή», λοιπόν, εντοπίζεται μόνο στη διεθνή σύρραξη και μόνο αν το άτομο εμπίπτει σε κάποιες από τις κατηγορίες των κυβερνητικών δυνάμεων. Με βάση αυτή την άποψη, τα τακτικά μέλη της ένοπλης ομάδας Daesh δεν θα μπορούσαν να αναγορευθούν σε «μαχητές» υπό την έννοια που διατυπώνεται στο άρθρο 4 της ΣΓ '49. Βέβαια, έχει διατυπωθεί ότι, λόγω της σύγχρονης μορφής των συρράξεων, θα πρέπει να εφαρμόζεται το σύνολο των κανόνων και των εννοιών του ΔΑΔ σε όλους τους τύπους ενόπλων συρράξεων. Ακόμα και αν η άποψη αυτή γινόταν αποδεκτή, τα κριτήρια του άρθρου 4 ΣΓ'III 49 δεν θα πληρούνταν, διότι τα μέλη της ομάδας του Daesh δεν σέβονται το ΔΑΔ.

Κατά συνέπεια, τα άτομα δεν θα προστατεύονταν από τη ΣΓ III '49 και δεν θα απολάμβαναν το δικαίωμα σε καθεστώς αιχμαλώτου πολέμου. Αυτή η διατύπωση κρύβει ένα προβληματισμό. Αν αποδειχθεί ότι οι ΗΠΑ βρίσκονται σε διεθνή ένοπλη σύρραξη με τη Συρία, τι θα συμβεί εάν στα πλαίσια των επιχειρήσεων κατά του Daesh συλλάβουν ένα «πολεμιστή» του;. Απολαμβάνει αυτό το μέλος κάποιου είδους προστασία; Σύμφωνα με όσους ακαδημαϊκούς υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει «κενό» προστασίας ανάμεσα στις Συμβάσεις III και IV '49, τα άτομα αυτά απολαμβάνουν την minimum προστασία όπως αυτή προβλέπεται στο κοινό άρθρο 3. Το κοινό άρθρο 3, όπως έχει διατυπωθεί και από το ΔΠΔΓ στην Υπόθεση *Celebici*⁶⁷ αποτελεί τον πυρήνα της προστασίας των ΣΓ '49, εφαρμόζεται τόσο στις διεθνείς όσο και στις εσωτερικές ένοπλες συρράξεις και αντανακλά διεθνές εθιμικό δίκαιο⁶⁸. Κατά συνέπεια, τα μέλη του Daesh σε περίπτωση σύλληψης και κράτησης, θα πρέπει να τύχουν ανθρωπιστικής μεταχείρισης, ανεξαρτήτου φυλής, χρώματος, θρησκευματος, ή άλλου κριτηρίου. Παράλληλα απαγορεύεται η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείρισή τους, αλλά και τα βασανιστήρια, η σύλληψη ομήρων και η καταδίκη τους δίχως το σεβασμό του δικαιώματος τους στη δίκαιη δίκη.

⁶⁷*Prosecutor v. Zejnil Delalic, Zdravko Mucic, Hazim Delic and Esad Landzo*, ICTY, Appeals Chamber Judgement, IT-96-21-A, 20.02.2001, paras. 140-151

⁶⁸ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015, σελ. 77

Αντίθετα, στη μη διεθνή ένοπλη σύρραξη, η οποία λαμβάνει χώρα μεταξύ των «κυβερνητικών δυνάμεων και άλλων ενόπλων ομάδων ή μεταξύ των ενόπλων ομάδων αυτών», μία ένοπλη ομάδα έχει «δικαίωμα» συμμετοχής αρκεί να πληρούνται κάποια κριτήρια. Η ένοπλη ομάδα θα πρέπει να έχει ορισμένη οργάνωση και δομή⁶⁹. Μάλιστα, το ΔΠΔΓ στην Υπόθεση *Haradinaj* έθεσε κάποιους παράγοντες για να αποδειχθεί αυτή η οργάνωση της ένοπλης ομάδας. Οι παράγοντες αυτοί αναφέρονται αναλυτικά σε προηγούμενη υποενότητα και συνεπώς στο παρόν κεφάλαιο θα ακολουθήσει μονάχα συσχέτισή τους με την ομάδα του Daesh.

Η πρώτη απόδειξη ύπαρξης οργάνωσης της ένοπλης ομάδας, η διοικητική δομή, επιβεβαιώνεται με ευκολία αν ερευνησει κανείς τις απαρχές και τα θεμέλια της ομάδας. Το Daesh βρίσκεται υπό την διοίκηση του Abu bakr al Baghdadi⁷⁰, ο οποίος από το 2010 έως και σήμερα, βρίσκεται στην κορυφή της «πυραμίδας» της ομάδας, κινεί και υποκινεί τις πράξεις και τις επιθέσεις⁷¹. Η πειθαρχία εσωτερικά της ομάδας είναι αυταπόδεικτη, δεδομένης της διάρκειας της ισχύος της, της οργανωμένης παρουσίας της αλλά και του ολοένα αυξανόμενου μεγέθους της με την στρατικοποίηση περισσότερων μελών. Αναφορικά με την ύπαρξη ενός «κέντρου», η Raqqa λειτουργεί ως ένα τέτοιο κέντρο και αυτό αποδεικνύεται και από την ανάγκη του Daesh να την προστατεύσει⁷². Η ύπαρξη αποτελεσματικού ελέγχου σε μεγάλο μέρος των εδαφών του Ιράκ αλλά και της Συρίας⁷³, συνιστά επιπρόσθετο παράγοντα ύπαρξης διοικητικής δομής της ένοπλης ομάδας, ενώ η ικανότητά του Daesh να προμηθεύεται όπλα⁷⁴ και να κάνει επιθέσεις τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό των κρατών, δημιουργεί ένα αδιαμφισβήτητο υπόβαθρο για το χαρακτηρισμό της ομάδας ως μέλος μιας –ή περισσότερων- εσωτερικών ενόπλων συρράξεων.

⁶⁹ Akande, D., “Classification of Armed Conflicts: relevant Legal Concepts” in Wilmshurst, E. (eds.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford University Press, 2012, p, 51

⁷⁰ Evertse, S.J., *The evolution of a militant group: How ISIS structured its organization to facilitate rapid growth from 2012 to the establishment of the Caliphate in June 2014*, Utrecht University, 31.05.2016

⁷¹ <http://edition.cnn.com/2014/09/18/world/meast/isis-syria-iraq-hierarchy/>

⁷² <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/15/isis-cancels-fighters-holidays-as-it-prepares-to-defend-raqqa/>

⁷³ <http://isis.liveuamap.com/> και <http://understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-map-october-17-2016>

⁷⁴ <http://www.globalresearch.ca/where-does-isis-get-all-those-tanks-weapons-and-shiny-new-toyota-trucks/5490040> και <https://www.amnesty.org.uk/how-isis-islamic-state-isis-got-its-weapons-iraq-syria>

Κατά συνέπεια, η συζήτηση προχωρά στον εντοπισμό των τακτικών μελών, τα οποία λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες. Όπως αναφέρεται και παραπάνω, μόνο τα άτομα που ανήκουν στις κρατικές δυνάμεις έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εχθροπραξίες⁷⁵, αλλά για λόγους σεβασμού προς την εθιμική αρχή της διάκρισης μεταξύ εμπολέμων και αμάχων, η ΔΕΕΣ θέσπισε μία μορφή διαχωρισμού των ατόμων που λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες, με εκείνα που δεν λαμβάνουν. Έτσι, είναι αναγκαίος ο εντοπισμός των «μελών» της ένοπλης ομάδας που αποτελούν μέρη της σύρραξης. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, όλα τα άτομα μέλη του Daesh που θεωρούνται μέρη στη σύρραξη είναι εκείνα τα οποία συμμετέχουν διαρκώς στις εχθροπραξίες στο πλευρό της ομάδας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να παύουν να είναι άμαχοι για το σκοπό της διεξαγωγής των εχθροπραξιών και έτσι χάνουν την προστασία έναντι της άμεσης επίθεσης⁷⁶. Συνεπώς, δεν χαρακτηρίζονται «μαχητές», αλλά μέλη της μη κρατικής ένοπλης ομάδας με «συνεχή λειτουργία μάχης»⁷⁷. Σε περίπτωση σύλληψής τους, είτε από μία κρατική δύναμη, είτε από μία άλλη μη κρατική ένοπλη ομάδα, ισχύει και εφαρμόζεται ότι και στην περίπτωση σύλληψής τους κατά τη διάρκεια διεθνούς ένοπλης σύρραξης, το δικαίωμα, δηλαδή, να απολαμβάνουν το ελάχιστο της προστασίας που προβλέπεται από το κοινό Άρθρο 3 των ΣΓ '49.

Σε αντίθεση των όσων αναφέρθηκαν, ένα μεγάλο μέρος της ακαδημαϊκής αλλά και της διεθνούς κοινότητας, θεωρώντας τα μέλη του Daesh «τρομοκράτες»⁷⁸, αρνείται την αναγωγή τους σε μέρος οποιασδήποτε σύρραξης και κυρίως την απόδοση οποιωνδήποτε δικαιωμάτων σε αυτά. Παρ'όλα αυτά, υπάρχει ιστορικό προηγούμενο τόσο στην πρακτική των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, όσο και σε εκείνο των εθνικών δικαστηρίων, όπου το δεδικασμένο αναγνωρίζει «τρομοκρατικές» οργανώσεις ως οργανωμένες ένοπλες ομάδες με σκοπό την απόδειξη ύπαρξης

---

⁷⁵ Με το δικαίωμα ορίζεται ουσιαστικά η ασυλία που απολαμβάνουν από ποινικοποίηση της συμμετοχής τους στο εσωτερικό της χώρας.

⁷⁶ Pejić, E., "Conflict Classification and the Law applicable to detention and the Use of Force" in Wilmschurst, E. (eds.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford University Press, 2012, p. 106

⁷⁷ Pejić, E., "Conflict Classification and the Law applicable to detention and the Use of Force" in Wilmschurst, E. (eds.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford University Press, 2012, p. 107

⁷⁸ Η έννοια του «τρομοκράτη» κατά το ΔΑΔ θα αναλυθεί σε επόμενη υποενότητα.

ένοπλης σύρραξης⁷⁹. Για παράδειγμα, το ΔΠΔΓ⁸⁰ αλλά και το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ⁸¹ έχουν υιοθετήσει αυτή την πρακτική.

Δεν πρέπει να παραβλέπεται, σε αυτό το σημείο, ότι όποιο και αν αποδειχθεί ότι είναι το καθεστώς των «μαχητών» του Daesh, ανάλογα με το είδος της σύρραξης στην οποία λαμβάνουν ενεργό μέρος, τα δικαιώματά τους που προβλέπονται από το ΔΑΔ, συνοδεύονται από μία σειρά υποχρεώσεων προς αυτό.. Καταρχάς, όλα τα μέρη στη σύρραξη πρέπει να σέβονται το ΔΑΔ⁸² και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό και τις συμβάσεις του. Κάποιοι ακαδημαϊκοί, αλλά κυρίως τα μέλη των ενόπλων ομάδων αυτών, λχ. του Daesh, υποστηρίζουν ότι δεν έχουν καμία υποχρέωση που να απορρέει από το ΔΑΔ. Μία τέτοια δήλωση δεν παράγει έννομα αποτελέσματα διότι η πρακτική έχει αποδείξει με ποικίλλους τρόπους την εφαρμογή των κανόνων του ανθρωπιστικού δικαίου και στους μη κρατικούς δρώντες, πέρα από τους κρατικούς. Πρωτίστως, μέσω της θεωρίας της νομικής δικαιοδοσίας (legislative jurisdiction) –η οποία είναι και η θεωρία που υποστηρίζεται από την ΔΕΕΣ-, οτιδήποτε έχει υπογραφεί από το κράτος, εφαρμόζεται και στους υπηκόους του⁸³, ενώ σύμφωνα με τη θεωρία της αποτελεσματικότητας (effectivite), μόλις ένας μη κρατικός δρώντας αποκτήσει αποτελεσματικό έλεγχο πάνω σε ένα μέρος εδάφους ενός κράτους, γίνεται η «διοίκησή» του εδάφους αυτού και είναι συνεπώς υποχρεωμένος να εφαρμόσει και να σεβαστεί τις συμβάσεις αυτού του εδάφους⁸⁴. Ως αποτέλεσμα, οι εμπόλεμοι οι οποίοι είναι μέλη του Daesh, έχουν υποχρέωση να σεβαστούν το ΔΑΔ, και συγκεκριμένα το κοινό άρθρο 3 των ΣΓ '49 αλλά και το διεθνές εθιμικό δίκαιο⁸⁵. Η υποχρέωση αυτή, αφορά τόσο τους εμπόλεμους που μάχονται στο πεδίο των συρράξεων στη Συρία όσο και σε εκείνους που μάχονται στο έδαφος του Ιράκ. Κατά συνέπεια, δεν παρατηρείται κάποια διαφοροποίηση στο καθεστώς του Daesh στα δύο κράτη. Τι συμβαίνει, όμως, με τους ξένους μαχητές που μάχονται στο πλευρό τους;

⁷⁹ Crowe, J., Weston-Scheuber, K., *Principles of International Humanitarian Law*, Edward Elgar Publishing Limited, UK 2013, p 13

⁸⁰ *Prosecutor v. Boskovski*, ICTY Trial Chamber Judgement, 10.07.2008, paras. 173-190

⁸¹ *Hamdan v. Rumsfeld* 548 US 557, 629-31, 2006. Στην εν λόγω απόφαση μάλιστα το Δικαστήριο χαρακτήρισε ως μη διεθνή ένοπλη σύρραξη που θέτει σε εφαρμογή το κοινό άρθρο 3, τη σύρραξη στο Αφγανιστάν το 2001, ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Al Qaeda.

⁸² Aspremont, J., Hemptinne, J., “Les acteurs non etatiques” in Aspremont, J., Hemptinne, J., *Droit International Humanitaire*, Editions Pedone, Paris 2012, p. 97

⁸³ Aspremont, J., Hemptinne, J., “Les acteurs non etatiques” in Aspremont, J., Hemptinne, J., *Droit International Humanitaire*, Editions Pedone, Paris 2012, p. 98

⁸⁴ Aspremont, J., Hemptinne, J., “Les acteurs non etatiques” in Aspremont, J., Hemptinne, J., *Droit International Humanitaire*, Editions Pedone, Paris 2012, p. 100

⁸⁵ Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ούτε η Συρία αλλά ούτε και το Ιράκ είναι συμβαλλόμενα μέρη στο ΠΠ Ι '77 και κατά συνέπεια το Daesh δεν έχει υποχρέωση να το σεβαστεί και να το εφαρμόσει.

1.1.2.2. Οι ξένοι μαχητές (foreign fighters): απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τα τακτικά μέλη;

Παρότι οι λεγόμενοι «ξένοι μαχητές» μάχονται στο πλευρό των τακτικών μελών του Daesh, κρίνεται αναγκαίος ο διαχωρισμός τους κατά τη μελέτη του καθεστώτος τους, διότι διέπονται από αρκετά κοινά αλλά και διαφορετικά χαρακτηριστικά. Συνιστά καίριο ερώτημα είναι το τι ακριβώς είναι αυτοί οι ξένοι μαχητές.

Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των συρράξεων στη Συρία και το Ιράκ, πολλά άτομα επιλέγουν να αφήσουν τα σπίτια τους και τις χώρες τους για να πάρουν μέρος σε μία ένοπλη σύρραξη στο εξωτερικό. Παρά τις απόψεις που θέλουν το φαινόμενο αυτό να είναι νέο⁸⁶, δεν είναι⁸⁷. Κατά καιρούς, έχουν διατυπωθεί διαφορετικοί ορισμοί για το φαινόμενο καθώς και τα άτομα που το απαρτίζουν, οι οποίοι όμως έχουν κοινά χαρακτηριστικά. «Ξένοι μαχητές⁸⁸» είναι τα πρόσωπα τα οποία έχουν ενταχθεί και λειτουργούν μέσα στα όρια μιας εξέγερσης⁸⁹, δεν έχουν την ιθαγένεια του κράτους στο οποίο διαδραματίζονται οι συγκρούσεις ή συγγενικούς δεσμούς με τις φατρίες του, στερούνται υπαγωγή σε επίσημη στρατιωτική οργάνωση

---

⁸⁶ Bosly, S., Failla, J., “Un aperçu des derniers développements du cadre juridique national et international de la lutte contre les combattants terroristes étrangers” in Jacobs, A., Flore, D. (eds.), *Les combattants européens en Syrie*, L’Harmattan, Liege 2015, pp 19-30.

⁸⁷ Βλ. Ισπανικός εμφύλιος πόλεμος, Αραβοϊσραηλινός Πόλεμος 1948. “Foreign Fighters under International Law” *Academy Briefing No 7*, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, October 2016, p. 5, διαθέσιμο στο <http://www.geneva-academy.ch/docs/publications/Briefings%20and%20In%20breifs/Foreign%20Fighters%20Under%20International%20Law%20Briefing%20no7.pdf>

⁸⁸ Κάποιοι ακαδημαϊκοί αντιτίθενται στον όρο «ξένοι», υπογραμμίζοντας την αναφορά του ΔΠΑΓ στην Υπόθεση *Tadic* ότι η εθνικότητα δεν έχει καμία σημασία. Βλ. Deprez, C., Wittorski, I., “Des combattants qui n’est sont pas vraiment: les europeens partis se batter en Syrie et en Irak vus par le DIH” in Jacobs, A., Flore, D. (eds.), *Les combattants européens en Syrie*, L’Harmattan, Liege 2015, pp 43-84

⁸⁹ Άτομα τα οποία λαμβάνουν συμμετοχή στις εχθροπραξίες στο πλευρό των κυβερνητικών δυνάμεων, δεν θεωρούνται «ξένοι μαχητές». Βλ. Malet, D., *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*, Oxford University Press (OUP), 2013, pp. 34-38 όπως για παράδειγμα η Hezbollah στο πλευρό του Ασάντ, βλ. www.nytimes.com/2013/05/26/world/middleeast/syrian-army-and-hezbollah-step-up-raids-on-rebels.html?_r=0.

και δεν αμοίβονται⁹⁰. Τα άτομα αυτά, κατά κύριο λόγο, υποκινούνται από θρησκευτικούς ή ιδεολογικούς σκοπούς⁹¹.

Αναφορικά με τη θέση των ατόμων αυτών στο ΔΑΔ και στις ένοπλες συρράξεις, δεν θεωρείται ότι είναι «μισθοφόροι⁹²» αλλά ούτε και μέλη «ιδιωτικών στρατιωτικών εταιρειών» και «εταιρειών ασφαλείας», διότι εκείνοι υποκινούνται κυρίως από χρηματικά έπαθλα και προσλαμβάνονται για να πολεμήσουν, συνήθως, στο πλευρό των κυβερνητικών δυνάμεων. Επιπροσθέτως, δεν αποτελούν «μαχητές» για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω στη μελέτη του καθεστώτος των τακτικών μελών του Daesh. Είναι και εκείνοι «εμπόλεμοι» με την έννοια της «συνεχούς λειτουργίας μάχης» όταν λαμβάνουν άμεση συμμετοχή στις εχθροπραξίες με συνεχή διάρκεια.

Ο χαρακτηρισμός τους ως «εμπόλεμοι», δεν είναι αρκετός για μία ολοκληρωμένη μελέτη του καθεστώτος τους. Πρέπει να διερευνηθεί τι αποτελέσματα έχει αυτός ο χαρακτηρισμός στο ΔΑΔ υπό την πτυχή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων. Λόγω της συνεχούς άμεσης συμμετοχής τους στις εχθροπραξίες, δεν απολαμβάνουν προστασίας από άμεσες επιθέσεις. Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να αποτελέσουν στόχο σε επιθέσεις, έως ότου παύσουν να συμμετέχουν στις εχθροπραξίες. Κρίσιμο σημείο που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι ότι η απώλεια της ασυλίας τους έναντι των επιθέσεων, δεν συνεπάγεται την απώλεια κάθε μορφής προστασίας. Δεν υπάρχει πρόσωπο στο ΔΑΔ που να μην απολαμβάνει έστω το *minimum* της ανθρωπιστικής προστασίας⁹³. Αντιθέτως, όποιος έχει τεθεί *hors de combat* (εκτός μάχης), είτε λόγω της σύλληψής του, είτε λόγω τραυματισμού, ασθένειας κλπ, προστατεύεται από επιθέσεις και απολαμβάνει κάποιες θεμελιώδεις εγγυήσεις. Παράλληλα, πρέπει να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό (κοινό άρθρο 3)⁹⁴,

⁹⁰ “Foreign Fighters under International Law” *Academy Briefing No 7*, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, October 2016, p. 6

⁹¹ “Foreign Fighters under International Law” *Academy Briefing No 7*, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, October 2016, p. 6

⁹² Ο ορισμός του «μισθοφόρου» στα πλαίσια του ΔΑΔ, δίνεται στο άρθρο 47 του ΠΠ I '77 όπου ρητά αναφέρεται ότι τα εν λόγω άτομα είναι “*motivated to take part in the hostilities essentially by the desire of private gain*” και συνεπώς αποκλείεται η συμμετοχή «μισθοφόρων» σε μία σύρραξη λόγω ιδεολογίας ή θρησκείας.

⁹³ Sassoli, M., “La guerre contre le terrorisme, le Droit International Humanitaire et le statut du Prisonnier de guerre” 39 *Annuaire Canadien de droit international* 2001, 230-231.

⁹⁴ . Deprez, C., Wittorski, I., “Des combattants qui n’est sont pas vraiment: les europeens partis se batter en Syrie et en Irak vus par le DIH” in Jacobs, A., Flore, D. (eds.), *Les combattants europeens en Syrie*, L’Harmattan, Liege 2015, p. 69

ενώ σε περίπτωση διοικητικής κράτησης, βασικό του δικαίωμα είναι αυτό της δίκαιης δίκης, δηλαδή του ελέγχου της νομιμότητας της κράτησης⁹⁵.

Βέβαια, ιδιαίτερα η περίπτωση της σύλληψης και της κράτησης ενός «ξένου μαχητή» διαφέρει σε κάποια σημεία από εκείνη του τακτικού «μέλους» της ένοπλης ομάδας, του Daesh στην εν λόγω περίπτωση. Γενικά, στην περίπτωση σύλληψης ενός αλλοδαπού από ένα τρίτο κράτος, η κυβέρνηση της χώρας του αντιμετωπίζει ιδιαίτερη πίεση ώστε να επέμβει για λογαριασμό του, συμπεριλαμβανομένης της άσκησης διπλωματικής προστασίας⁹⁶. Ειδικότερα, όμως, στην περίπτωση των «ξένων μαχητών», οι κυβερνήσεις των κρατών είναι λίγο δυστακτικές. Για παράδειγμα, η Αυστραλία δεν εναντιώθηκε αρχικά στη δίκη του Αυστραλιανού Taliban David Hicks ενώπιον μίας στρατιωτικής Επιτροπής, αλλά λόγω έντονης εσωτερικής πίεσης, διαπραγματεύτηκε ώστε να εκτίσει την ποινή του στο αυστραλιανό σωφρονιστικό σύστημα⁹⁷. Όπως είναι φανερό, στην περίπτωση των «ξένων μαχητών» οι οποίοι «εξαρτώνται» από την κυβέρνηση, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η πολιτική και ιδιαίτερα η θέληση του κράτους του «μαχητή». Τέλος, στα δικαιώματα των «ξένων μαχητών» θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το σύνολο του δικαίου δικαιωμάτων του ανθρώπου που εφαρμόζεται και κατά τη διάρκεια ενόπλων συρράξεων⁹⁸, και ιδιαίτερα την αρχή της μη επαναπροώθησης (non-refoulement).

Όπως και τα τακτικά μέλη του Daesh, έτσι και οι «ξένοι μαχητές», λαμβάνοντας ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, αναλαμβάνουν κάποιες υποχρεώσεις, ανεξαρτήτως του τύπου συρράξεως στην οποία μάχονται. Πρωτίστως, οφείλουν να σέβονται το ΔΑΔ και συγκεκριμένα στις συρράξεις στην Συρία και στο Ιράκ, οφείλουν να σέβονται το κοινό άρθρο 3 και το διεθνές εθιμικό δίκαιο.

1.1.3. Η «τρομοκρατία» και το ΔΑΔ

---

⁹⁵ Pejić, J., “Principes en matière de procédure et mesures de protection pour l'internement / la detention administrative dans le cadre d' un conflit arme et d' autres situation de violence” 858 *RICR* 2005, 375-391

⁹⁶ “Foreign Fighters under International Law” *Academy Briefing No 7*, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, October 2016, p. 53-54

⁹⁷ Βλ. www.nytimes.com/2007/04/01/world/asia/01australia.html?_r=0

⁹⁸ Βλ. Gillard, E., “There’s no place like home: State’s obligations in relation to Transfers of Persons” 871 *IRRC* 2008, 703 και Droege, C., “Transfers of detainees: Legal Framework, Non refoulement and Contemporary Challenges” 871 *IRRC* 2008, 669.

Πολλοί μελετητές της διεθνούς κοινότητας, σχολιάζοντας τις συρράξεις στα εδάφη της Συρίας και του Ιράκ, και ειδικότερα τη δράση του Daesh, ισχυρίζονται πως η ένοπλη ομάδα είναι μία «τρομοκρατική» ομάδα και ουδεμία θέση έχει στο ΔΑΔ ενώ δύναται να απολαύσει τα δικαιώματα που αυτό μπορεί να του παρέχει. Η δικαιολογητική βάση της άποψης αυτής είναι ότι η εν λόγω ομάδα και τα μέλη της δεν εκφράζουν και παρουσιάζουν κανένα σεβασμό στις αρχές και τους κανόνες του δικαίου και η δράση της βασίζεται σε θρησκευτικές ιδεολογίες και όχι σε πεποιθήσεις ανατροπής του καθεστώτος ή εθνικοαπελευθερωτικές.

Στην πραγματικότητα όμως, ο χαρακτηρισμός μίας ένοπλης ομάδας ως «τρομοκρατικής», δεν σχετίζεται και δεν επηρεάζει το καθεστώς της ομάδας αυτής, αλλά ούτε και των μελών της, στην ένοπλη σύρραξη και στο ΔΑΔ. Παράλληλα, το καθεστώς δεν επηρεάζεται ούτε και με την απουσία συμμόρφωσης με τους κανόνες και τις αρχές του δικαίου του πολέμου⁹⁹. Αντίθετα, το ΔΑΔ δεν σχετίζεται καθόλου με την έννοια του «τρομοκράτη» και ο όποιος χαρακτηρισμός των μελών του Daesh ως τέτοια, δεν επηρεάζει τα όσα προηγήθηκαν σχετικά με τις υποχρεώσεις που έχουν και τα δικαιώματα που απολαμβάνουν, όντας μέλη σε ένοπλες συρράξεις.

Η σχέση της «τρομοκρατίας» με το ΔΑΔ είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Στο δίκαιο των ενόπλων συρράξεων γίνεται αναφορά μόνο δύο φορές στις «τρομοκρατικές» πράξεις. Συγκεκριμένα, στις διατάξεις του ΔΑΔ διευκρινίζεται η απαγόρευση επιθέσεων οι οποίες στοχεύουν τον άμαχο πληθυσμό με σκοπό να προκαλέσουν φόβο¹⁰⁰, ή η απειλή τέτοιων επιθέσεων και οι πράξεις τρόμου απέναντι σε άτομα που δεν λαμβάνουν –ή δεν λαμβάνουν πια- μέρος στις εχθροπραξίες¹⁰¹. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι οποιαδήποτε επίθεση, βομβαρδισμός και γενικότερα πράξη που συντελείται στα πλαίσια μίας ένοπλης σύρραξης, τρομοκρατεί τον άμαχο πληθυσμό. Προς αποφυγή λοιπόν σύγχυσης, ο σχολιασμός του άρθρου 51(2) ΠΠ Ι '77, επεξηγεί ότι η εν λόγω διάταξη αποσκοπεί στην απαγόρευση πράξεων με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά όπου δεν παρέχει, όμως, στρατιωτικό

⁹⁹ “Foreign Fighters under International Law” *Academy Briefing No 7*, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, October 2016, p. 23

¹⁰⁰ Βλ. Άρθρο 51(2) ΠΠ Ι '77, άρθρο 13(2) ΠΠ ΙΙ '77

¹⁰¹ Η απαγόρευση αυτή συνιστά και διεθνές εθιμικό δίκαιο (κανόνας No 2) ενώ παράλληλα επιβεβαιώνεται και από την πρακτική του ΔΠΔΓ στην απόφαση *Galic* (Appeal Chamber IT-98-29-A) του 2006 (παρ. 98 και 102) και στην απόφαση *Milosevic* (Trial Chamber IT-98-29/1-T) του 2007 (παρ. 877).

πλεονέκτημα¹⁰². Παράδειγμα μίας πράξης η οποία να εμπίπτει σε αυτό τον κανόνα, είναι βομβιστικές επιθέσεις που πραγματοποιούνται από το Daesh έναντι χώρων όπου βρίσκονται άμαχοι, ιδίως μάλιστα σχολεία¹⁰³. Ειδικότερα, στο άρθρο 4(2)(δ) του ΠΠ Π '77, η απαγόρευση διευρύνεται ρητά και σε «πράξεις τρομοκρατίας», όπου συμπεριλαμβάνονται σε αυτές, όχι μόνο επιθέσεις έναντι ατόμων, αλλά και επιθέσεις εναντίον εγκαταστάσεων οι οποίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν θύματα ως «παράπλευρη απώλεια»¹⁰⁴.

Μπορεί στα πλαίσια του δικαίου η αναφορά στην «τρομοκρατία» να μην είναι εκτενής, αλλά τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα έχουν λάβει μία σειρά από αποφάσεις οι οποίες θα μπορούσε να λεχθεί ότι συμπληρώνουν το ΔΑΔ στην προσπάθεια ποινικοποίησης απάνθρωπων πράξεων. Συγκεκριμένα, «πράξεις τρομοκρατίας» μπορούν να αποτελέσουν «έγκλημα πολέμου»¹⁰⁵, και μάλιστα αυτή η πεποίθηση αποτελεί διεθνές εθιμικό δίκαιο σύμφωνα με το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρρα Λεόνε¹⁰⁶. Για παράδειγμα, η καταστροφή περιουσίας¹⁰⁷ μπορεί να συνιστά «πράξη τρομοκρατίας», αλλά και η σεξουαλική βία συμπεριλαμβανομένης της αναγκαστικής πορνείας¹⁰⁸.

Βέβαια, παρά την πρόοδο που επιτυγχάνεται μέσω της νομολογίας των διεθνών ποινικών δικαστηρίων, οι αποφάσεις τους συχνά συνιστούν αντικείμενο έντονης κριτικής. Ιδιαίτερα σε αυτή τη θεματική, λόγω απουσίας ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, είναι δύσκολο –και «επικίνδυνο»– να ποινικοποιήσει κανείς την «τρομοκρατία» και τον «τρομοκράτη» σε διεθνές επίπεδο, και ιδιαίτερα στο πλαίσιο του ΔΑΔ.

---

¹⁰² Βλ. Σχολιασμό της ΔΕΕΣ για το άρθρο 51(2) παρ 618

¹⁰³ Oral Update of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, Report of the Human Rights Council, 18.03.2014, paras. 90-1.

¹⁰⁴ Βλ. Σχολιασμό της ΔΕΕΣ για το άρθρο 4 παρ. 4538

¹⁰⁵ “Foreign Fighters under International Law” *Academy Briefing No 7*, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, October 2016, p. 28

¹⁰⁶ SCSL, *Prosecutor v A.T. Brima, B.B. Kamara and S.B. Kanu (AFRC case)*, Trial Chamber Judgement, Case No SCSL-04-16-T, 20.06.2007, paras. 662-666.

¹⁰⁷ *Prosecutor v. Charles Taylor*, Trial Chamber Judgement, Case No SCSL-03-01-T, 18.05.2012, para. 403.

¹⁰⁸ *Prosecutor v. Charles Taylor*, Trial Chamber Judgement, Case No SCSL-03-01-T, 18.05.2012, paras. 2037, 2053, 2178.

1.2. Η άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου στα εδάφη της Συρίας και του Ιράκ: μεταβολή του καθεστώτος;

Από τον Ιούνιο του 2014, το Daesh ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο σε ένα μεγάλο μέρος των εδαφών της Συρίας αλλά και του Ιράκ, υπό την ομπρέλα αυτού που ονομάζει «Χαλιφάτο». Ένα εύλογο ερώτημα που δημιουργείται είναι πώς αποδεικνύεται αυτός ο αποτελεσματικός έλεγχος, και κυρίως αν μεταβάλλει κάτι στο καθεστώς, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της ένοπλης ομάδας αλλά και των μελών της. Για την απάντηση αυτού του ερωτήματος, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στην έννοια της «κατοχής» εδάφους και στην διαφοροποίησή της από την έννοια του «αποτελεσματικού ελέγχου». Παράλληλα, στα πλαίσια αυτά, θα αναλυθεί η σχέση του «Χαλιφάτου» με την οντότητα που ονομάζεται «κράτος» στο διεθνές δίκαιο, αλλά και το αν οι επιθέσεις από την οντότητα αυτή, συνιστούν επιθέσεις από ένα «κράτος» και κατά συνέπεια δικαιολογούν την επίκληση του δικαιώματος της συλλογικής αλλά και της ατομικής νόμιμης άμυνας σύμφωνα με το άρθρο 51 του ΧάρτηΗΕ.

1.2.1. Η έννοια της «κατοχής» και του «αποτελεσματικού ελέγχου»: ταύτιση εννοιών;

Στα πλαίσια του δικαίου των ενόπλων συρράξεων, αξιοποιείται συχνά η έννοια της «κατοχής» όταν γίνεται προσπάθεια να περιγραφεί μία κατάσταση η οποία επικρατεί σε ένα μέρος του εδάφους ενός κράτους, όπου το κράτος αυτό έχει απωλέσει τον *de facto* έλεγχο. Συγκεκριμένα, ο ορισμός της έννοιας της «κατοχής» δίνεται από το άρθρο 42 των ΚτΧ 1907, όπου ένα έδαφος θεωρείται «υπο κατοχή» όταν βρίσκεται υπό τις αρχές και τη διοίκηση ενός εχθρικού στρατού, και η κατοχή εκτείνεται μόνο στο έδαφος όπου αυτή η αρχή έχει εδραιωθεί και μπορεί να ασκηθεί¹⁰⁹.

---

¹⁰⁹ “Territory is considered occupied when it is placed under the authority of a hostile army. The occupation extends only to the territory where such authority has been established and can be exercised”. Άρθρο 42 Κανονισμοί της Χάγης 1907.

Η διάταξη του άρθρου αυτού, δεν αποτελεί την πρώτη αναφορά που γίνεται στην έννοια αυτή. Αντίθετα, μερικά χρόνια πριν τους ΚτΧ1907, το Εγχειρίδιο της Οξφόρδης 1880 αναφέρει ότι ένα έδαφος θεωρείται «υπό κατοχή» όταν, λόγω εισβολής εχθρικού στρατού, η νόμιμη κυβέρνηση του κράτους δεν μπορεί στην πράξη να ασκήσει την κυριαρχία της¹¹⁰. Μάλιστα, η φράση «στην πράξη» είναι εκείνη που αποδεικνύει ότι τα πραγματικά περιστατικά είναι εκείνα που συνιστούν και ιδίως αποδεικνύουν μία κατοχή¹¹¹, ενώ από την αναφορά στα κράτη, αναδεικνύεται το γεγονός ότι «κατοχή» υπάρχει μόνο στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις. Βέβαια, αξιολογητέο είναι ότι το δίκαιο της κατοχής, το οποίο εφαρμόζεται σε περιπτώσεις «κατοχής», ως μέρος του ΔΑΔ, εφαρμόζεται δίχως διακρίσεις σχετικές με τη φύση της σύρραξης, ή τους σκοπούς της δύναμης κατοχής, ή τη νομιμότητα της κατοχής στο πλαίσιο του *jus ad bellum*¹¹².

Με την υιοθέτηση των ΣΓ'49, η έννοια της «κατοχής» έχει διευρυνθεί. Σύμφωνα με το κοινό άρθρο 2 των Συμβάσεων, στις περιπτώσεις κατοχής συμπεριλαμβάνεται και εκείνη η οποία δεν συνάντησε ένοπλη αντίσταση κατά την εδραίωσή της. Όμως, οι ΣΓ'49 δεν περιέχουν αναλυτικό ορισμό της έννοιας, και δημιουργείται σύγχυση για το ποιες διατάξεις και ποιο από τα δύο δικαιοτικά πλαίσια εφαρμόζεται. Το άρθρο 154 της ΣΓ IV '49, αναφέρεται ακριβώς σε αυτή την προβληματική και ορίζει ότι οι ΣΓ'49 λειτουργούν συμπληρωματικά προς τους ΚτΧ1907, και κατά συνέπεια, για να ολοκληρωθεί το νομικό πλαίσιο της «κατοχής» στις ΣΓ '49, «δανείζονται» τον ορισμό από το άρθρο 42 ΚτΧ1907¹¹³. Βέβαια, η εφαρμογή τους είναι εφικτή μόνο στην περίπτωση διεθνούς ένοπλης σύρραξης.

---

¹¹⁰ “Territory is regarded as occupied when, as the consequence of invasion by hostile forces, the State to which it belongs has ceased, in fact, to exercise its ordinary authority therein, and the invading State is alone in a position to maintain order there”. Άρθρο 41 Εγχειρίδιου της Οξφόρδης (Oxford Manual) 1880.

¹¹¹ Βλ. ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo case*, Judgment, 19.12.2005 para. 173 και *Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*, ICTY, Trial Chamber Judgment, IT-98-34-T, 31.03.2003 para. 211.

¹¹² Ferraro, J., “Determining the beginning and the end of an occupation under international humanitarian law” 94(885) *IRRC* 2012, p. 135, διαθέσιμο στο <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2012/irrc-885-ferraro.pdf>

¹¹³ Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται και από τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Συγκεκριμένα, αναγνωρίζεται το άρθρο 42 ως το «exclusive standard» για να διαπιστωθεί η ύπαρξη κατοχής. Βλ. *Naletilic paras 215-216*, *Wall in the Occupied territories para 78* και *Armed Activities paras 172-177*.

Η ανωτέρω ανάλυση για την «κατοχή¹¹⁴» είναι απαραίτητη για τη μελέτη του αποτελεσματικού ελέγχου. Στην πραγματικότητα, ο αποτελεσματικός έλεγχος είναι η βάση για την διαπίστωση της κατοχής. Σχετίζεται με την αναζήτηση της «ουσιαστικής» αρχής η οποία θα ενέχει διεθνή ευθύνη για πράξεις ή παραλείψεις, και η οποία μπορεί να είναι είτε ένα κράτος, είτε ένας μη κρατικός δρώντας¹¹⁵. Είναι αυτός που θα επιτρέψει στα ξένα στρατεύματα να υλοποιήσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις¹¹⁶ που προβλέπονται από το δίκαιο της κατοχής¹¹⁷.

Τα κριτήρια του αποτελεσματικού ελέγχου -τα οποία εφαρμόζονται και κατά τη διάρκεια μη διεθνών ενόπλων συρράξεων και κατά συνέπεια είναι άμεσα συσχετιζόμενα με το Daesh- διατυπώθηκαν από το ΔΠΔΓ στην Υπόθεση *Naletilic*¹¹⁸. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η δύναμη κατοχής πρέπει να είναι σε θέση να υποκαταστήσει τη δική του εξουσία [του κράτους], με εκείνη των κατεχόμενων αρχών, οι οποίες πρέπει να έχουν καταστεί ανίκανες να δράσουν δημοσίως. Παράλληλα, διευκρινίζεται ότι περιοχές οι οποίες βρίσκονται κατά τη διάρκεια μάχης, δεν μπορούν να θεωρηθούν περιοχές «υπό κατοχή». Κατά συνέπεια, «κατεχόμενα» εδάφη είναι εκείνα στα οποία οι δυνάμεις της νόμιμης αρχής έχουν αποσυρθεί, ηττηθεί ή και παραδοθεί. Επιπροσθέτως, για την διαπίστωση αποτελεσματικού ελέγχου πρέπει η κατεχόμενη δύναμη να έχει επαρκή στρατεύματα στην περιοχή, ή τη δυνατότητα να στείλει στρατεύματα μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, ώστε η αρχή της κατεχόμενης δύναμης να γίνει αισθητή. Η καθιέρωση μιας προσωρινής διοίκησης επί του εδάφους αλλά και η επικοινωνία της δύναμης κατοχής με τον άμαχο πληθυσμό, είναι τα δύο τελευταία στοιχεία, τα οποία σύμφωνα με το Δικαστήριο αποδεικνύουν την ύπαρξη αποτελεσματικού ελέγχου.

¹¹⁴ Για περισσότερες πληροφορίες για την κατοχή βλ. <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/634kfc.htm> αλλά και Dinstein, Y., “Concluding Remarks on Non-International armed conflicts” 88 *International Law Studies* 399-421.

¹¹⁵ Μαρούδα, Μ.-Ντ., «Ο αποτελεσματικός έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδραση με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου» στο Περράκης, Στ. (επιμ.), *Καταστάσεις στρατιωτικής κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, ΕΚΕΚΔΑΑΔ, Εκδ. Όστρια, Αθήνα, Νοέμβριος 2014, σελ 112

¹¹⁶ Για τις υποχρεώσεις της δύναμης κατοχής στο διεθνές εθιμικό δίκαιο, βλ. Heckaerts, J.M., *Μελέτη για το Εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, μια συνεισφορά στην κατανόηση και το σεβασμό των κανόνων δικαίου των ενόπλων συρράξεων*, ΕΚΕΚΔΑΑΔ, Αθήνα 2007.

¹¹⁷ Ferraro, J., “Determining the beginning and the end of an occupation under international humanitarian law” 94(885) *IRRC* 2012, p. 139-140

¹¹⁸ Para 217. Βλ. και Μαρούδα, Μ.-Ντ., «Ο αποτελεσματικός έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδραση με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου» στο Περράκης, Στ. (επιμ.), *Καταστάσεις στρατιωτικής κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, ΕΚΕΚΔΑΑΔ, Εκδ. Όστρια, Αθήνα, Νοέμβριος 2014 σελ. 127-128

Γνωρίζοντας και έχοντας περιγράψει την έννοια του «αποτελεσματικού ελέγχου», η οποία διέπει και συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα, θα γίνει προσπάθεια σύνδεσής της με το Daesh και την παρουσία του στα εδάφη της Συρίας αλλά και του Ιράκ. Όπως έχει γνωστοποιηθεί από το CNN¹¹⁹, το Daesh πέρα από το στρατιωτικό σκέλος, έχει αναπτύξει και μία διοικητική δομή η οποία βοηθά στην εξυπηρέτηση της διαχείρισης και διοίκησης των εδαφών στα οποία δραστηριοποιείται. Η δομή αυτή περιλαμβάνει τον Abu Bakr al Baghdadi στην κορυφή, ο οποίος συνεργάζεται με μία ομάδα συμβούλων και δύο αναπληρωτές, ο ένας εκ των οποίων είναι αρμόδιος για τη Συρία, ενώ ο άλλος αρμόδιος για το Ιράκ. Στη διοικητική δομή υπάρχει και ένα Συμβούλιο Θρησκευτικών και Στρατιωτικών Θεμάτων, η Shura, 24 διοικητές -12 στο Ιράκ και 12 στη Συρία- καθώς και 7 διαφορετικά Συμβούλια που ασχολούνται με οικονομικά, στρατιωτικά, και νομικά θέματα, αλλά και θέματα ασφαλείας, ηγεσίας, βοήθειας προς τους μαχητές και πληροφόρησης. Συγκεκριμένα, η Shura, είναι ένα εποπτικό Συμβούλιο με αρμοδιότητα να επιβλέπει ότι όλη η λειτουργία των τοπικών Συμβουλίων και των διοικητών θα βασίζεται στην ερμηνεία του Ισλαμικού Δικαίου, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί από το Daesh, ενώ τα τοπικά Συμβούλια και οι Διοικητές έχουν αρμοδιότητα να εφαρμόζουν και να επιβλέπουν την εφαρμογή αυτής ακριβώς της ερμηνείας.

Αυτή και μόνο η διοικητική δομή, η οποία καθιστά εφικτή την ρύθμιση του εσωτερικού σύμφωνα με τις αντιλήψεις και με αυτά που υπάγει το Daesh, αποδεικνύει ότι de facto αρχή της περιοχής είναι το ίδιο. Ανάλογη άποψη υιοθετεί και το ΔΠΔ στην πιο πρόσφατη απόφαση του *Prosecutor v. Al Faqi Al Mahdi*, όπου η δομή της διοίκησης της Ansar Dine στο έδαφος του Τιμποκτού, επιβεβαίωσε την ύπαρξη «κατοχής» από τη μη κρατική ομάδα στο Μάλι¹²⁰. Βέβαια, ο χαρακτηρισμός «κατοχή» σε μία μη διεθνή ένοπλη σύρραξη εγκυμονεί κινδύνους διότι δεν έχει αποδειχθεί ότι ο όρος αυτός συνιστά διεθνές εθιμικό δίκαιο. Ανεξαρτήτως από το χαρακτηρισμό της κατάστασης είτε ως «αποτελεσματικό έλεγχο» είτε ως «κατοχή», είναι βέβαιο ότι το Daesh έχει δημιουργήσει ένα τέτοιο καθεστώς στα εδάφη αυτά, που του επιτρέπει να διοικεί και συνάμα οδηγεί στην ανάληψη ευθύνης για τα πεπραγμένα στο εσωτερικό της περιοχής αυτής.

¹¹⁹ <http://edition.cnn.com/2014/09/18/world/meast/isis-syria-iraq-hierarchy/>

¹²⁰ Βλ. *Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi*, ICC, Trial Chamber VIII, Judgement, ICC-01/12-01/15-171, 27/09/2016παρ 31

1.2.2. Οι μη κρατικοί δρώντες (NSAs) με αποτελεσματικό έλεγχο: μπορούν να θεωρηθούν κράτος;

Στην προηγούμενη ενότητα εξετάστηκε ο αποτελεσματικός έλεγχος –για άλλους η «κατοχή»- που ασκεί το Daesh σε ένα μεγάλο μέρος του εδάφους της Συρίας και του Ιράκ. Το Daesh όμως, ισχυρίζεται ότι αποτελεί κράτος, και συγκεκριμένα Χαλιφάτο. Στην επόμενη ενότητα, λοιπόν, περιγράφεται η σχέση –αν υπάρχει- του «Χαλιφάτου» του Daesh με την έννοια του κράτους υπό το διεθνές δίκαιο και την πρακτική της διεθνούς κοινότητας καθώς και των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων.

1.2.2.1. Η έννοια του κράτους, το Διεθνές Δίκαιο και το «χαλιφάτο» του Daesh.

Ξεκινώντας από την έννοια του κράτους ως υποκειμένου του διεθνούς δικαίου, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά σε ορισμένα σημεία του θεωρητικού πλαισίου του δημοσίου διεθνούς δικαίου το οποίο διέπει την έννοια αυτή. Πρωτίστως, σύμφωνα με ένα μεγάλο ποσοστό των διεθνολόγων της διεθνούς κοινότητας, το κράτος είναι το βασικότερο υποκείμενο της διεθνούς κοινότητας¹²¹. Αποτελεί πολιτική, αλλά και νομική οντότητα η οποία, πέραν του ότι ελέγχει κάποιο έδαφος κατά τρόπο σταθερό και μόνιμο, στο οποίο κατοικεί μόνιμος πληθυσμός, δύναται να ασκεί τη νομοθετική και την εκτελεστική λειτουργία που απαιτεί κάθε ανεξάρτητη και κυρίαρχη (ως κρατική), αλλά και αυτοτελής έννομη τάξη. Άλλα υποκείμενα του διεθνούς Δικαίου [που δεν λογίζονται ως κράτη, αφού δεν πληρούν τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις], είτε ασκούν αποτελεσματική εξουσία επί εδάφους για περιορισμένη όμως χρονική περίοδο, είτε στερούνται καθαυτό του κριτηρίου της εδαφικής βάσης, ή στην περίπτωση του Daesh, ούτε και του πλήρως μόνιμου πληθυσμού, έναντι του οποίου να ασκείται πρωτογενώς η μόνιμη «κρατική» εξουσία¹²². Σύμφωνα με τον Cassese, τα στοιχεία που δημιουργούν/αποδεικνύουν την

¹²¹ Βλ. Cassese, A., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, Gutenberg, 2nd ed., 2012 σελ 91, Abass, A., *International Law: Text, cases, and materials*, 2nd ed., Oxford University Press, 2014, σελ 117 καθώς και Klabbers, J., *International Law*, Cambridge University Press, 2013, σελ 69

¹²² Cassese, A., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, Gutenberg, 2nd ed., 2012 σελ 91

ύπαρξη ενός κράτους, είναι πρωτίστως η ύπαρξη κεντρικής δομής η οποία είναι ικανή να ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο σε μία κοινότητα ανθρώπων που διαβιώνει σε ένα ορισμένο έδαφος, η ύπαρξη εδαφικής έκτασης η οποία δεν ανήκει -ή δεν ανήκει πια- σε άλλο κυρίαρχο κράτος, με μία κοινότητα της οποίας τα μέλη δεν οφείλουν υποταγή σε άλλες εξωτερικές αρχές, αλλά το κυριότερο, η ύπαρξη αναγνώρισης της οντότητας αυτής, ως κράτους, από τη διεθνή κοινότητα¹²³. Τα κριτήρια αυτά, απηχούν τα κριτήρια του άρθρου 1 (1) της Σύμβασης του Μοντεβιδέο¹²⁴ για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών.

Σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, τέσσερα είναι τα χαρακτηριστικά που έχει ένα κράτος: α. μόνιμο πληθυσμό (permanent population) β. ορισμένο έδαφος (defined territory) γ. διοίκηση (government) και δ. ικανότητα να συνάψει σχέσεις με τα άλλα κράτη (capacity to enter into relations with the other States)¹²⁵. Ο μόνιμος πληθυσμός, πρέπει να είναι διακριτός, π.χ. λόγω του πολιτισμού, της ταυτότητας και των εθίμων, από τα άλλα άτομα που βρίσκονται στο εσωτερικό του κράτους. Επιπλέον, στο ορισμένο έδαφος του κράτους, συμπεριλαμβάνεται και η θάλασσα και ο αέρας¹²⁶.

Έχοντας εξετάσει –συνοπτικά- τα στοιχεία που συνιστούν ένα κράτος σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, εγείρεται ένα εύλογο ερώτημα το οποίο αντικατοπτρίζει και τη σύγχυση που επικρατεί στη διεθνή κοινότητα: τι είναι το λεγόμενο «Χαλιφάτο» του Daesh; Συνιστά όντως «κράτος», με βάση τα αποδεκτά στο συμβατικό και εθιμικό Διεθνές Δίκαιο;

Στις 29 Ιουνίου 2014, το Daesh προχώρησε σε μία διακήρυξη στην οποία ανακοινώνει τη δημιουργία «Χαλιφάτου» στα εδάφη της Συρίας και του Ιράκ στα οποία –όπως παρουσιάστηκε σε προηγούμενη ενότητα- ασκεί αποτελεσματικό

---

¹²³ Cassese, A., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, Gutenberg, 2nd ed., 2012 σελ. 93-94

¹²⁴ Η σύμβαση του Μοντεβιδέο για τα Δικαιώματα και τις Υποχρεώσεις των κρατών είναι μια συνθήκη που υπογράφηκε στο Μοντεβιδέο, Ουρουγουάη, στις 26 Δεκεμβρίου 1933, κατά τη διάρκεια του έβδομου Διεθνούς Συνεδρίου των Αμερικανικών Κρατών. Η Σύμβαση κωδικοποιεί τη δηλωτική θεωρία της κρατικής υπόστασης ως αποδεκτή ως μέρος του εθιμικού διεθνούς δικαίου.

¹²⁵ Τα κριτήρια αυτά περιγράφονται και σε συγγράμματα διεθνούς δικαίου όπου αναδιατυπώνεται η διάταξη της Σύμβασης. βλ. Klabbbers, J., *International Law*, Cambridge University Press, 2013, σελ. 70-72, αλλά και Abass, A., *International Law: Text, cases, and materials*, 2nd ed., Oxford University Press, 2014, σελ. 118-123

¹²⁶ Abass, A., *International Law: Text, cases, and materials*, 2nd ed., Oxford University Press, 2014 σελ 120

έλεγχο, καλώντας όλους του μουσουλμάνους να δηλώσουν υποταγή σε αυτό¹²⁷:
“*Listen to your Caliph and obey him. Support your state, which grows everyday*”¹²⁸.

Σύμφωνα με πηγές που αφορούν το θρησκευολογικό/δογματικό πλαίσιο του Ισλάμ, το «Χαλιφάτο» είναι η μια και μόνη ευρύτερη περιοχή –παγκοσμίως- που εφαρμόζεται ο νόμος της Σαρία, ή διαφορετικά το Ισλαμικό Δίκαιο, μέσω του μοναδικού «απεσταλμένου» του «ενός και μοναδικού Θεού, του Αλλάχ» στη γή, του Χαλίφη¹²⁹, ως πολιτικο-θρησκευτικού ηγέτη της περιοχής και των πιστών σε αυτήν¹³⁰. Χαλίφης¹³¹ αυτοανακηρύχθηκε ο Ibrahim Awad Ibrahim al- Badri al-Samarrai, γνωστός και ως Abu Bakr al-Baghdadi, τον οποίο όλοι οι μουσουλμάνοι όπου γης καλούνται δογματικά να αναγνωρίσουν θρησκευτικά, αλλά και ...νομικά: “*We inform muslims that, with the announcement of the Caliphate, it has become obligatory for all Muslims to give bay’a and support to Caliph ‘Ibrahim’*”¹³². Όπως είναι προφανές, η ανακήρυξη του Χαλιφάτου ως «κράτους» στην περιοχή Συρίας-Ιράκ, αν αυτή τελεσφορήσει (πράγμα μάλλον απίθανο), εκφεύγει από την υιοθετημένη προ πολλού στο δυτικό κυρίως κόσμο και καθιερωμένη στο σύγχρονο νομικό πολιτισμό της έννοιας του βεσφαλιανού κράτους, όπως έχει καθιερωθεί να νοείται από το 1648 και εξής, παγκοσμίως, καθόσον η εμφάνισή του δεν επηρεάζει μόνον εδαφικά τα όμορα σε αυτό κράτη, αλλά και ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα και τα λοιπά κράτη. Κράτη, στη επικράτεια των οποίων διαβιούν μόνιμα και υπό την ιδιότητα του υπηκόου/πολίτη, μουσουλμάνοι, καθόσον με θρησκευτικούς/δογματικούς όρους, όλοι αυτοί, ανεξαρτήτως του τόπου που αυτοί διαβιούν και/ή με ποια εθνική νομική τάξη διατηρούν έως τώρα πρωτογενείς νομικούς δεσμούς (βλ. υπηκοότητα), είναι πλέον «υποχρεωμένοι» (σύμφωνα με το Daesh) να προσχωρήσουν ως υποκείμενοι (εν προκειμένω «πιστοί») στο Χαλιφάτο

¹²⁷ Evertse, S.J., *The evolution of a militant group: How ISIS structured its organization to facilitate rapid growth from 2012 to the establishment of the Caliphate in June 2014*, Utrecht University, 31.05.2016

¹²⁸ www.theguardian.com/world/2014/jun/30/isis-announces-islamic-caliphate-iraq-syria.

¹²⁹ www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144

¹³⁰ <https://global.britannica.com/place/Caliphate>

¹³¹ Η λέξη Χαλίφης (khalifa) σημαίνει διάδοχος [του Μωάμεθ], και ως τέτοιος, ένας χαλίφης μπορεί να διατάξει τη συμμαχία και την υποταγή όλων των μουσουλμάνων. Βλ. <https://newrepublic.com/article/119259/isis-history-islamic-states-new-caliphate-syria-and-iraq>. Αρμοδιότητά του είναι να εφαρμόσει τον ισλαμικό νόμο και να μεταφέρει το ισλαμικό μήνυμα σε όλο τον κόσμο. Βλ. www.khilafah.com/what-is-the-khilafah-caliphate/

¹³² Επίσης, όλες οι ισλαμιστικές ομάδες στον κόσμο, έπρεπε να αποδεχθούν την ανώτατη αρχή του Daesh: “*Void is the legitimacy of all emirates, groups, administration, and organizations to his [i.e. Baghdad’s] authority extends and his army comes*”. Βλ. www.brookings.edu/wp-content/uploads-2016-06-The-ideology-of-the-Islamic-State.pdf

(έστω και μη μετακινούμενοι στην περιοχή του), αποδεχόμενοι δογματικά πλέον ως ιερό καθήκον του κάθε πιστού του Ισλάμ και χωρίς τον παραμικρό ενδοιασμό τη «θεία» επιταγή, που είναι η εφαρμογή, αλλά και η διάδοση του «θείου» νόμου, δηλαδή της Σαρία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ισλαμιστικό σαλαφιστικό ιδεολόγημα του Daesh, δεν περιορίζεται μόνο στην επιβολή του έναντι των όπου γης «πιστών» ακολουθητών του, αλλά και έναντι των «απίστων» μη προτιθέμενων να προσχωρήσουν σε αυτό, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για μουσουλμάνους ή μη, στην περιοχή της Συρίας-Ιράκ που διακηρυκτικά οριοθετούν το «κρατικό» του έδαφος, ή και ευρύτερα, σε παγκόσμια κλίμακα. Εξ ου και οι διώξεις και τα εγκλήματα που σημειώνονται από τους μαχητές του Daesh έναντι μόνιμου πληθυσμού (ακόμη και μουσουλμανικού θρησκευματος) στην περιοχή που διατείνεται ότι ελέγχει, και η οποία προορίζεται να αποτελέσει την απαιτούμενη εδαφική συνιστώσα του «κράτους» του Daesh.

Η διακήρυξη του «Χαλιφάτου» αναφέρει ως εξής: *“Therefore, the Shura (consultation) Council of the Islamic State [...] resolved to announce the establishment of the Islamic Khilafah, the appointment of Khilafah for the Muslims, and the pledge of allegiance to [...] the slave of Allah, Ibrahim Ibn Awwad Ibn Ibrahim [...] al-Badri [...] al-Baghdadi [...]]. Thus, he is the imam and khalifah for the Muslims everywhere. Accordingly, the “Iraq and Sham” in the name of the Islamic State is henceforth removed from all official deliberations and communications, and the official name is Islamic State from the date of this Declaration”*¹³³. Σύμφωνα με αυτήν, δημιουργείται ένα κράτος, χωρίς, όμως, να εξετάζεται η κυριαρχία και η νομιμότητά του. Μάλιστα, στο κείμενο της διακήρυξης, δεν αναφέρεται πουθενά η έννοια της «αναγνώρισης» της οντότητας από τα άλλα κράτη, ούτε ως προαπαιτούμενο, αλλά ούτε και γίνεται έκκληση για αυτή. Για να διαπιστωθεί, συνεπώς, αν το Daesh, και το επονομαζόμενο «Χαλιφάτο» του, πληρούν τα στοιχεία κράτους, πρέπει να διαπιστωθεί, πρωτίστως, αν πληρούνται τα κριτήρια της Σύμβασης του Μοντεβιδέο η οποία αποκρυσταλλώνει διεθνές εθιμικό δίκαιο, και επιπλέον, αν ο τρόπος σύστασής τους –και η σύστασή του γενικότερα- παραβιάζει τις αρχές του διεθνούς δικαίου αλλά και του ΔΕΣ.

¹³³ Bernstein, E., “Is the Islamic State a “state” in International Law?”, 2015, διαθέσιμο στο https://www.academia.edu/17570619/Is_the_Islamic_State_a_State_in_International_Law

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, πρώτο κριτήριο που θέτει η Σύμβαση, είναι αυτό της ύπαρξης μόνιμου πληθυσμού. Σε αυτό το κριτήριο, δεν τίθεται ζήτημα minimum αριθμού. Μάλιστα, στα εδάφη στα οποία ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο το Daesh βρίσκονται πάνω από δεκ. άτομα¹³⁴. Θα μπορούσε λοιπόν, να πληρείται το εν λόγω κριτήριο, αν τα άτομα αυτά είχαν κοινή ταυτότητα, πολιτισμό και κουλτούρα. Ζήτημα όμως τίθεται με τα άτομα που ήρθαν στο έδαφος αυτό μόνο για πολεμήσουν στο πλευρό της ένοπλης ομάδας. Επιπλέον, ακόμα και τα άτομα που βρίσκονται στα εδάφη αυτά, δεν επέλεξαν να βρίσκονται εκεί. Βρίσκονται εκεί διότι αν προσπαθήσουν να εναντιωθούν σε αυτή την οντότητα, θα ρισκάρουν τη ζωή τους¹³⁵. Για το λόγο αυτό θα ήταν επικίνδυνο να λεχθεί ότι πληρείται στο σύνολό του το κριτήριο.

Περαιτέρω, αναφορικά με το ορισμένο έδαφος που πρέπει να έχει ένα κράτος, παρότι το Daesh ασκεί εδώ και περίπου τρία χρόνια αποτελεσματικό έλεγχο σε μεγάλο αριθμό περιοχών στο έδαφος του Ιράκ και της Συρίας¹³⁶, δεν μπορεί να λεχθεί ότι εξυπηρετείται το εν λόγω κριτήριο. Αυτό συμβαίνει διότι ένα κράτος, μετά την καθιέρωσή του, δεν χάνει την ιδιότητα του χάνοντας έδαφος ή τον πραγματικό έλεγχο επί του εδάφους του, εκτός εάν το κράτος αυτό εξαφανιστεί. Η Συρία, το Ιράκ και ο Λίβανος εξακολουθούν να είναι κύριοι των εδαφών τους τα οποία είναι υπό «κατάληψη» από το Daesh, παρά το γεγονός ότι έχουν χάσει τον αποτελεσματικό έλεγχο σε τεράστια εδάφη τους. Ωστόσο, το γεγονός ότι ορισμένα εδάφη ελέγχονται από το Daesh για μερικά χρόνια μπορεί να δημιουργήσει μια de facto κατάσταση¹³⁷ που διακρίνεται, όμως, για την εφαρμογή της de juris. Κατά συνέπεια, το κριτήριο μπορεί να ειπωθεί ότι μπορεί να ανταποκριθεί σε μια de facto βάση αλλά όχι σε επίπεδο νομικό, με αποτέλεσμα, όταν το Daesh απωλέσει τον αποτελεσματικό έλεγχο που ασκεί επί των εδαφών αυτών, το αρχικό –και νόμιμο- κράτος εγκαθιδρύει και πάλι την κυριαρχία του¹³⁸.

¹³⁴ Bernstein, E., “Is the Islamic State a “state” in International Law?”, 2015, σελ 2

¹³⁵ <https://en.idi.org.il/analysis/articles/isis-is-the-islamic-state-really-a-state/>

¹³⁶ Gogia, V., *The legal position of the Islamic State in International Law: legality of use of force against the Islamic State*, Lund University, Faculty of Law, Spring 2015.

¹³⁷ Βλ. για παράδειγμα το καθεστώς της περιοχής της Κριμαίας μετά την επίθεση και προσάρτηση του εδάφους από τη Ρωσία, αλλά και την περιοχή της Βορείας Κύπρου μετά την ίδρυση της –παράνομης- Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείας Κύπρου (ΤΔΒΚ).

¹³⁸ Bernstein, E., “Is the Islamic State a “state” in International Law?”, 2015, σελ 3

Στα κατεχόμενα εδάφη από το Daesh, το ίδιο έχει εγκαθιδρύσει ένα καθεστώς διοίκησης στον πληθυσμό αλλά και στο έδαφος, η οποία όμως και πάλι δεν μπορεί να ειπωθεί ότι πληρεί το κριτήριο του Μοντεβιδέο. Μπορεί το Daesh να ρυθμίζει τις τοπικές επιχειρήσεις, να συγκεντρώνει φόρους, και να έχει θεσπίσει κανόνες για όσους μη-μουσουλμάνους κατοικούν στα εδάφη αυτά¹³⁹, αλλά μία διοίκηση, πέρα από μηχανισμούς λειτουργίας της περιοχής, πρέπει να είναι δημοκρατική¹⁴⁰, και στην περίπτωση του Daesh, κάθε άλλο παρά δημοκρατική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Για το λόγο αυτό, είναι δύσκολο να αποδειχθεί ότι το «Χαλιφάτο» θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως «αποτελεσματική διοίκηση» υπό την έννοια του Μοντεβιδέο.

Τέλος, ακόμα και αν θεωρηθεί ότι η δημοκρατία εδραιώνεται στο μέλλον στο εσωτερικό των εδαφών, ακόμα και αν ο πληθυσμός αποκτήσει συλλογική ταυτότητα, πολιτισμό, ήθη, έθιμα και κουλτούρα, και ακόμα και αν το έδαφος όντως θεωρηθεί ότι δεν ανήκει πια στη Συρία, το Ιράκ ή τον Λίβανο, το Daesh δεν θα μπορούσε να εκπληρώσει το τέταρτο και τελευταίο προαπαιτούμενο της Σύμβασης, που είναι η αναγνώριση και η σύναψη σχέσεων με άλλα κράτη της διεθνούς κοινότητας. Κανένα κράτος μέχρι σήμερα δεν έχει αναγνωρίζει την οντότητα αυτή, αλλά ούτε και είναι διατεθειμένο να την υποδεχθεί στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων και της διεθνούς κοινότητας (γεγονός που δεν προβλέπεται να αλλάξει μελλοντικά). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, παρά τον ισχυρισμό των μελών του Daesh και των υποστηρικτών τους, η οντότητα αυτή να μην είναι ισλαμικό «κράτος» βάσει του διεθνούς δικαίου. Άλλωστε ακόμα και ο τρόπος με τον οποίο απέκτησε τα εδάφη που αποτελούν αυτή τη φερόμενη ως «κράτος» οντότητα, είναι εντελώς παράνομος και δεν αναγνωρίζεται από το διεθνές δίκαιο και το ΔΑΔ. Η κατάληψη εδαφών ενός ανεξάρτητου κράτους, συνιστά τη μέγιστη παραβίαση σε επίπεδο διεθνούς κοινότητας.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι σε καμία περίπτωση το Daesh και το «Χαλιφάτο» δεν αποτελούν κράτος¹⁴¹.

¹³⁹ <https://en.idi.org.il/analysis/articles/isis-is-the-islamic-state-really-a-state/>

¹⁴⁰ Bernstein, E., "Is the Islamic State a "state" in International Law?", 2015, σελ 4

¹⁴¹ Για περισσότερη ανάγνωση για τα κριτήρια και το Daesh, βλ. Coleman, A., "The Islamic State and International Law: an ideological rollercoaster?", 29.10.2014 https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2516605

1.2.3. Το Διεθνές Δίκαιο και η επίκληση άρθρου 51 ΧαρτΗΕ εναντίον του Daesh

Από το καλοκαίρι του 2014, και την εμφάνιση του Daesh ως ενεργό οντότητα στις συρράξεις στο έδαφος του Ιράκ και της Συρίας, οι τρομοκρατικές πράξεις εξ' ονόματι της οντότητας αυτής, ταλανίζουν τη διεθνή κοινότητα. Ο Λίβανος, η Τουρκία, η Γαλλία, το Βέλγιο, αλλά και άλλα κράτη του κόσμου, έχουν υποφέρει από επιθέσεις –κυρίως επιθέσεις αυτοκτονίας- και ο αριθμός των θυμάτων ολοένα και αυξάνεται. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την επίκληση από κάποια κράτη του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας, που προβλέπεται στο άρθρο 51 του ΧαρτΗΕ, εναντίον της οντότητας αυτής στο έδαφος της Συρίας αλλά και του Ιράκ¹⁴². Μάλιστα, στα πλαίσια της έκκλησης βοήθειας από την κυβέρνηση του Ιράκ στο εσωτερικό της με σκοπό την αντιμετώπιση του Daesh και την απελευθέρωση των εδαφών της που βρίσκονται υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο του, τα κράτη επικαλέστηκαν το δικαίωμα στη «συλλογική νόμιμη άμυνα» για να εδραιωθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια¹⁴³. Το ζήτημα που τίθεται σε αυτό το σημείο, είναι εάν η έκκληση από ένα κράτος για την αντιμετώπιση ενός μη κρατικού δρώντα στο εσωτερικό του, νομιμοποιεί τη χρήση βίας στο εσωτερικό ενός άλλου κράτους.

Ένα χρόνο μετά, στον απόηχο των τρομοκρατικών επιθέσεων στο Παρίσι, η Γαλλία επικαλέστηκε το δικαίωμα της «ατομικής νόμιμης άμυνας» εναντίον του Daesh¹⁴⁴, δικαιολογώντας με αυτόν τον τρόπο, πλέον, τις επιθέσεις που πραγματοποιεί, μαζί με την συμμαχία (υπό την ομπρέλα των ΗΠΑ), στο έδαφος της Συρίας. Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται βάση του ισχυρισμού της Γαλλίας, είναι κατά πόσο ένα κράτος μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμα στη χρήση βίας, και κατά συνέπεια να ενεργοποιήσει το άρθρο 51 του ΧαρτΗΕ, εναντίον ενός μη κρατικού δρώντα, στο έδαφος ενός τρίτου κράτους. Για να μελετηθούν τα εν λόγω ζητήματα,

---

¹⁴² Η συμμαχία που δρα στο έδαφος του Ιράκ δεν θα εξετασθεί στην παρούσα ενότητα, διότι νομιμοποιείται με την πρόσκληση της Ιρακινής κυβέρνησης, να πολεμήσουν στο πλευρό της εναντίον του μη κρατικού αυτού δρώντα. Βλ. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27905849> και <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-abadi-idUSKBN0OI00820150603>. Κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να εξεταστεί η νομιμότητα της επέμβασης υπό το πρίσμα της νόμιμης άμυνας και το άρθρο 51 του ΧαρτΗΕ.

¹⁴³ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/06/legal-basis-war-isis-syria-islamic-state>

¹⁴⁴ <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/france-launches-massive-airstrike-on-isis-stronghold-in-syria-after-paris-attack> και <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/isis-attack-on-paris-may-be-an-act-of-war-but-retaliation-might-not-be-lawful>

θα πρέπει να αναφερθεί –συνοπτικά- τι προβλέπει το διεθνές δίκαιο αναφορικά με αυτές τις θεματικές.

Τα κράτη, γενικά, στις διεθνείς τους σχέσεις απαγορεύεται να χρησιμοποιούν βία. Αυτή η απαγόρευση είναι η «καρδιά» των φιλικών σχέσεων και της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης στο διεθνές σύστημα, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά τον Β'ΠΠ και εξής, και καταγράφεται στο ΧάρτΗΕ. Ήδη από το Προοίμιό του, ο Χάρτης διακηρύσσει την ανάγκη ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ των κρατών, ενώ διατυπώνει ότι δεν επιτρέπεται η χρήση βίας, παρα μόνο προς όφελος του κοινού συμφέροντος¹⁴⁵. Ειδικότερα, στο άρθρο 2, παράγραφος 4, η απαγόρευση της χρήσης βίας συγκεκριμενοποιείται ως εξής: «*Όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από τη απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών*»¹⁴⁶. Μόνη εξαίρεση¹⁴⁷ στην εθιμική αυτή αρχή του ΧάρτΗΕ, συνιστά η χρήση βίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 51 του ΧάρτΗΕ, στο οποίο δηλώνεται: «*Καμιά διάταξη αυτού του Χάρτη δε θα εμποδίζει το φυσικό δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής νόμιμης άμυνας, σε περίπτωση που ένα Μέλος των Ηνωμένων Εθνών δέχεται ένοπλη επίθεση, ως τη στιγμή που το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πάρει τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Τα μέτρα που θα παίρνουν τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας θα ανακοινώνονται αμέσως στο Συμβούλιο Ασφαλείας, και σε καμία περίπτωση δε θα θίγουν την εξουσία και την υποχρέωση που έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, σύμφωνα με αυτόν το Χάρτη, να αναλαμβάνει οποτεδήποτε τη δράση που κρίνει αναγκαία για τη διατήρηση ή για την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας*»¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Χάρτης Ηνωμένων Εθνών, 1945. Διαθέσιμος στο σύνολό του στο http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14.

¹⁴⁶ Το άρθρο 2(4) του ΧάρτΗΕ αντανάκλα διεθνές εθιμικό δίκαιο. Το ΔΔΧ στην Υπόθεση Νικαράγου 27.06.1986, παρα 189, αναφέρει ότι η απαγόρευση χρήσης βίας συνιστά *opinion juris* και όλα τα κράτη πρέπει να σέβονται τον κανόνα αυτό.

¹⁴⁷ Milanovic, M., « Self-defence and non-state actors : Indeterminacy and the Jus ad Bellum » *EJIL Talk* 21.02.2012, διαθέσιμο στο www.ejiltalk.org/self-defense-and-non-state-actors-intdeterminacy-and-the-jus-ad-bellum/

¹⁴⁸ Για το πλήρες κείμενο του ΧάρτΗΕ στην ελληνική γλώσσα, βλ. http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14

Τα δύο αυτά προαναφερόμενα άρθρα του Χάρτη (άρθρα 2.4 και 51), πρέπει να αναγνωστούν σε συνδιασμό με το Ψήφισμα 3314 (XXIX) του 1974 της ΓΣ/ΗΕ¹⁴⁹, το οποίο αφορά τον ορισμό της «επίθεσης» καθόσον τόσο το άρθρο 2(4) όσο και το άρθρο 51, κάνουν αναφορά σε ένοπλη βία και ένοπλη επίθεση, δίχως να την ορίζουν ρητά. Δεν διευκρινίζεται λοιπόν, ποιες πράξεις θεωρούνται ή συνιστούν «πράξεις επίθεσης» (acts of aggression) για τους σκοπούς του άρθρου 51 (περί νόμιμης άμυνας, ατομικής και συλλογικής) και συνεπώς σε ποιες περιπτώσεις ένα κράτος μέλος του ΟΗΕ μπορεί να καταφύγει νόμιμα σε χρήση ένοπλης βίας έναντι τρίτου κράτους στις διεθνείς του σχέσεις. Για το λόγο αυτό, η ΓΣ/ΗΕ σε Ψήφισμά της στις 14 Δεκεμβρίου 1974, επιχειρεί να ορίσει και να οριοθετήσει την έννοια της «επίθεσης»¹⁵⁰ και συνεπώς να συγκεκριμενοποιήσει τις περιπτώσεις που δικαιολογούν επίκληση στη νόμιμη άμυνα, είτε τη συλλογική είτε την ατομική¹⁵¹. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 1 της ανωτέρω Απόφασης ορίζεται ως επίθεση «η χρήση ένοπλης βίας από ένα Κράτος, η οποία στρέφεται κατά της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας ενός άλλου κράτους», ενώ στο άρθρο 3 διευκρινίζονται οι πράξεις που θεωρούνται ως «επιθετικές» (act of aggression)¹⁵². Κατά συνέπεια, επίθεση συνίσταται μονάχα όταν εμπλέκονται τουλάχιστον δύο κράτη¹⁵³.

Όπως διαπίστωσε και το ΔΔΧ στη Γνωμοδότηση για τις Έννομες συνέπειες από την κατασκευή του Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη, ένοπλη επίθεση συνίσταται μόνο όταν αυτή προέρχεται από ένα κράτος, και είναι μόνο αυτή που δικαιολογεί τη χρήση του άρθρου 51¹⁵⁴. Βέβαια, κάποιοι δικαστές και σχολιαστές, αποδέχονται ως επίθεση που δικαιολογεί επίκληση της νόμιμης άμυνας την επίθεση

¹⁴⁹ Για το πλήρες κείμενο της απόφασης βλ. http://crimeofaggression.info/documents/6/General_Assembly_%20Resolution_%203314.pdf

¹⁵⁰ Το ΔΔΧ είχε προσπαθήσει και εκείνο να ορίσει την έννοια της ένοπλης επίθεσης στην Απόφαση για την Νικαράγουα, Merits, 1986, παρ 195, όπου πρέπει να είναι σύντομη και να ξεπερνά τα διασυνοριακά περιστατικά.

¹⁵¹ Η απόφαση αποτελεί δικλείδα διότι ορίζοντας την έννοια, αποκλείει κάθε υποκειμενική ερμηνεία της. Βλ. Φωτίου, Π., «Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων» *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Ιούλιος – Αύγουστος 2008, σελ. 62-85, διαθέσιμο στο http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200804_%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%99%CE%9F%20%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A0%CE%9B%CE%A9%CE%9D%20%CE%A3%CE%A5%CE%93%CE%9A%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D.pdf

¹⁵² Σε αυτές τις πράξεις περιλαμβάνονται η εισβολή ή η επίθεση από τις ένοπλες δυνάμεις ενός κράτους, η κατοχή ή η προσάρτηση που προέρχονται από εισβολή, ο βομβαρδισμός κ.α.

¹⁵³ Simma, B. (eds.), *The United Nations Charter: a commentary*, Oxford University Press, 3rd ed., 2012, σελ 115

¹⁵⁴ Παράγραφος 139

από μη κρατικό δρώντα¹⁵⁵, όταν οι πράξεις του μη κρατικού δρώντα αποδίδονται σε ένα άλλο κράτος.

Αν εφαρμοσθούν τα ανωτέρω στην περίπτωση του Daesh, αποκλείεται η πιθανότητα χρήσης βίας στη Συρία –χωρίς τη συναίνεση της νόμιμης κυβέρνησης– διότι αντίκειται στο Διεθνές Δίκαιο. Αυτό συμβαίνει διότι το Daesh δεν είναι κράτος, για λόγους που εξετάστηκαν σε προηγούμενη υποενότητα. Βέβαια, ο κανόνας αλλάζει αν οι πράξεις του Daesh είναι υπαγόμενες σε ένα άλλο κράτος¹⁵⁶. Η οικονομική και υλική υποστήριξη όμως, δεν συνιστά απαραίτητα υπαγωγή των πράξεων ενός μη κρατικού δρώντα σε ένα άλλο κράτος¹⁵⁷. Κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να ισχύει στην περίπτωση του Daesh στο Ιράκ και τη Συρία και συνεπώς δεν δικαιολογείται η επίκληση του άρθρου¹⁵⁸.

Η ίδια η συμμαχία δεν δρα εναντίον της κυβέρνησης της Συρίας, και άρα δεν τίθεται ζήτημα παραβίασης του άρθρου 2(4) του ΧαρτΗΕ, σύμφωνα με κάποιους ερευνητές Βέβαια, η δραστηριοποίηση ενός κράτους στο έδαφος ενός άλλου κράτους, θα μπορούσε να λεχθεί ότι είναι το ίδιο με τη δραστηριοποίηση ενάντια σε αυτό το κράτος, διότι ουσιαστικά, από τη στιγμή που δεν έχει τη συναίνεση του τελευταίου, παραβιάζει την εδαφική του ανεξαρτησία¹⁵⁹. Αντίθετα, αντί να καταφύγει σε χρήση βίας, το κράτος-θύμα της επίθεσης από τον μη κρατικό δρώντα –στην εν λόγω περίπτωση το κράτος-θύμα του Daesh– θα πρέπει είτε να ζητήσει τη συναίνεση του κράτους στο έδαφος του οποίου δραστηριοποιείται ο δρώντας, είτε να ζητήσει την συνδρομή του ΣΑ/ΗΕ, το οποίο είναι ο θεματοφύλακας της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας στο διεθνές σύστημα.

Διεθνολόγοι υποστηρίζουν επίσης, ότι η νόμιμη άμυνα έναντι ενός μη κρατικού δρώντα σε κάποιες περιπτώσεις ενδεχομένως να θεωρείται και νόμιμη¹⁶⁰.

---

¹⁵⁵ Βλ. Separate Opinion of Brunno Simma in *Armed Activities* case para 11

¹⁵⁶ Κάποιοι σχολιαστές ονομάζουν αυτή την περίπτωση ως απάντηση σε «έμμεση επίθεση». Βλ. υπόθεση Κονγκό, όπου τα αντάρτικα κινήματα δρούσαν για λογαριασμό της Ουγκάντα, παρ. 160-165.

¹⁵⁷ Νικαράγουα 1986, παρ. 191

¹⁵⁸ Gogia, V., *The legal position of the Islamic State in International Law: legality of use of force against the Islamic State*, Lund University, Faculty of Law, Spring 2015.

¹⁵⁹ Hakimi, M., “Defensive force against Non-state actors: The State of Play” 91 *International Law Studies*, Stockton Center for the Study of International Law, 2015.

¹⁶⁰ Κάποιοι θεωρούν ότι μια τέτοια δυνατότητα αντικατοπτρίζεται στις αποφάσεις 1368 και 1373 του ΣΑ/ΗΕ που υιοθετήθηκαν μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Βλ. Bethlem, D., “Principles Relevant to the Scope of a State’s right of self-defense against an imminent or actual armed attack by non state actors” 106 *AJIL* 2012, διαθέσιμο στο www.un.org/law/counsel/Bethlehem%20-%20Self-Defense%20Article.pdf

Αυτή η διατύπωση γίνεται στην προσπάθεια να εξισοροπιστεί ο σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους-θύματος, με αυτήν του κράτους από το έδαφος του οποίου προήλθε η επίθεση. Δικαιολογούν την νομιμότητα αυτή, όταν το κράτος στο οποίο δραστηριοποιείται ο μη κρατικός δράντας, βοηθά στην τέλεση της πράξης¹⁶¹, είτε δεν θέλει ή αδυνατεί να αντιδράσει εναντίον του αποτελεσματικά¹⁶². Βέβαια, ακόμα και αυτή η δεύτερη αντίληψη, επιδέχεται περιορισμούς. Μία «επίθεση» για να θεωρηθεί ότι ενεργοποιεί το άρθρο 51 και τη νόμιμη άμυνα στο έδαφος ενός άλλου κράτους εναντίον ενός μη κρατικού δράντα, θα πρέπει να είναι ιδιαίτερη ισχυρή¹⁶³. Επιπλέον, πρέπει να πληρείται και το προαπαιτούμενο της αναγκαιότητας (necessity requirement), της αναλογικότητας (proportionality) και της αμεσότητας (immediacy)¹⁶⁴.

Παρά ταύτα, οι ΗΠΑ αποστέλλουν γράμμα στο ΣΑ/ΗΕ το Σεπτέμβριο του 2014, όπου επικαλούνται το δικαίωμα τόσο της συλλογικής όσο και της ατομικής νόμιμης άμυνας, λόγω αδράνειας της συριακής κυβέρνησης να λάβει αποφάσεις και να δράσει εναντίον του Daesh¹⁶⁵. Η Γαλλία μετά τις επιθέσεις στο Παρίσι, καθονόμασε τις προηγούμενες επιθέσεις της έναντι του Daesh ως νόμιμες πράξεις στο

---

¹⁶¹ Μάλιστα, η Αφρικανική Ένωση στη Χάρτα Άμυνας του 2005, ορίζει έτσι την επίθεση, ώστε αυτή να περιλαμβάνει “the encouragement, support, harbouring, or provision of any assistance for the commission of terrorist acts and other violent transnational organized crimes against a Member State”. Βλ. African Union Non-Aggression and Common Defence Pact, art. 1c(xi). Βλ. και Vianney, S., *Le Recours a la legitime defense contre le terrorisme international*, Editions Connaissances et Savoirs, 2013, p. 45.

¹⁶² Παράδειγμα αποτελεί η είσοδος της Τουρκίας στο έδαφος του Ιράκ το 2008 για να αντιμετωπίσει τους Κούρδους. Σε αυτή την περίπτωση η ιρακινή κυβέρνηση προσπαθούσε να συνεργαστεί με την Τουρκία, αλλά δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει ουσιαστικά την απειλή. Έτσι, τα κράτη της διεθνούς κοινότητας σιωπηλά αποδέχθηκαν τους ισχυρισμούς της Τουρκίας για το δικαίωμα της σε νόμιμη άμυνα. Βλ. Hakimi, M., “Defensive force against Non-state actors: The State of Play” 91 *International Law Studies*, Stockton Center for the Study of International Law, 2015

¹⁶³ Nicaragua, 27.06.1986, paras 191, 195, 210-11, 247-49, και Oil Platforms, 6.11.2003, paras 51-64. Σύμφωνα με το ΔΔΧ στις υποθέσεις αυτές, δεν είναι κάθε μορφής ένοπλη βία που παραβιάζει το άρθρο 2(4) ικανή να ενεργοποιήσει το μηχανισμό της ατομικής ή της συλλογικής άμυνας. Βλ. και Bethlem, D., “Principles Relevant to the Scope of a State’s right of self-defense against an imminent or actual armed attack by non state actors” 106 *AJIL* 2012.

¹⁶⁴ Η χρήση βίας ως νόμιμη άμυνα πρέπει να είναι η έσχατη λύση. Βλ. Milanovic, M., « Self-defence and non-state actors : Indeterminacy and the Jus ad Bellum » *EJIL Talk* 21.02.2012, p. 18 και Bethlem, D., “Principles Relevant to the Scope of a State’s right of self-defense against an imminent or actual armed attack by non state actors” 106 *AJIL* 2012. Τα παραπάνω προαπαιτούμενα αντανakλούν διεθνές εθμικό δίκαιο, όπως διαπίστωσε και το Δικαστήριο στην Υπόθεση Caroline.

¹⁶⁵ “In accordance with the inherent right of individual and collective self-defense, as reflected in article 51 UN Charter, when, as it is the case here, the government of State [Syria] where the threat is located is unwilling or unable to prevent the use of its territory for such attacks. The Syrian regime has shown that it cannot and will not confront these safe havens effectively itself”. Βλ. Davies, M., *The use of force in self-defence against non state actors: an assessment of the legal regime in light of action taken against Islamic State in Syria and Iraq*, University of Amsterdam, July 2015, p. 22, διαθέσιμο στο <http://www.dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=621783>

πλαίσιο συλλογικής νόμιμης άμυνας –μετά από πρόσκληση του Ιράκ- και αυτές που ακολούθησαν, ως δικαίωμα στην ατομική νόμιμη άμυνα¹⁶⁶. Ως αποτέλεσμα, η Συρία διαμαρτυρήθηκε, υποστηρίζοντας ότι αυτού του τύπου η ερμηνευτική αξιοποίηση του άρθρου, συγκρούεται με τον ίδιο τον ΧάρτΗΕ αλλά και τις αποφάσεις του ΣΑ/ΗΕ. Βέβαια, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, όταν ένα κράτος δεν είναι πρόθυμο -ή ικανό να αντιμετωπίσει ένα κίνδυνο-, υπάρχει η πεποίθηση ότι δεν υπάρχει παραβίαση του ΧαρτΗΕ, επειδή ουσιαστικά η κυριαρχία του κράτους έχει ήδη παραβιαστεί¹⁶⁷. Θα μπορούσε να ασπάζεται αυτή την άποψη και ο ΓΓ/ΗΕ όταν σε ομιλία του το Σεπτέμβριο του 2014 ανέφερε ότι: *“I am aware that today’s strikes were not carried out at the direct request of the Syrian Government, but I note that the Government was informed beforehand. I also note that the strikes took place in areas no longer under the effective control of that Government. I think it is undeniable – and the subject of broad international consensus – that these extremist groups pose an immediate threat to international peace and security”*¹⁶⁸.

Το πρόβλημα με όλη την ανωτέρω προσέγγιση είναι ότι στο διεθνές δίκαιο η αποτελεσματική κυριαρχία δεν αναιρεί το νομικό θεσμό/αρχή της κυριαρχίας. Συνεπώς, η παραβίαση υφίσταται ακόμα και αν η ενέργεια επηρεάζει περιοχές που δεν ελέγχονται de facto από το εν λόγω κράτος. Ακόμα και μετά την απόφαση 2249(2015)¹⁶⁹ του ΣΑ/ΗΕ, η οποία καλεί τα κράτη μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα *“all necessary measures”*, υπογραμμίζει ότι τα μέτρα αυτά πρέπει να είναι *“in compliance with international law, in particular with the United Nations Charter”*, κλείνοντας κάθε αμφιβολία για το αν το λεκτικό της απόφασης επιτρέπει ή όχι τη χρήση βίας, πέραν των θεμιτών ορίων που θέτει το διεθνές δίκαιο. Άλλωστε, μία πρακτική η οποία κατάφορα απαγορεύεται σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, για να θεωρηθεί νόμιμη, δεν χρειάζεται μόνο το καλωσόρισμα ενός μέρους της διεθνούς κοινότητας, πρέπει η πρακτική αυτή να είναι πάγια και από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας, ή τουλάχιστον την πλειοψηφία των κρατών μελών της.

---

¹⁶⁶ Tsagourias, N., “Self-defence against non state actors: The interaction between self-defence as a primary rule and Self defence as a secondary rule” 29(3) *Leiden Journal of International Law*, March 2016, pp 801-825, διαθέσιμο στο <https://eprints.whiterose.ac.uk/97429>

¹⁶⁷ Tsagourias, N., “Self-defence against non state actors: The interaction between self-defence as a primary rule and Self defence as a secondary rule” 29(3) *Leiden Journal of International Law*, March 2016, pp. 18-20

¹⁶⁸ https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2014-09-23/remarks-climate-summit-press-conference-including-comments-syria#.VjN_J24UP

¹⁶⁹ <http://www.un.org/press/en/2015/sc12132.doc.htm>

ΜΕΡΟΣ Β': Εγκλήματα Πολέμου από το Daesh: Ατιμωρησία ή απόδοση ευθυνών;

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, αναλύθηκε το καθεστώς των μελών του Daesh, τόσο των τακτικών μελών, όσο και των «ξένων μαχητών», οι οποίοι εισήλθαν στη Συρία και το Ιράκ από διαφορετικές χώρες, με σκοπό να πολεμήσουν στο πλευρό αυτής της μη κρατικής ένοπλης ομάδας. Κατά την ανάλυση διαπιστώθηκε, ότι τα άτομα αυτά, όπως και αν χαρακτηριστούν από τους μελετητές και τους διεθνολόγους, λόγω του ότι συμμετέχουν σε ένοπλη σύρραξη, και συγκεκριμένα σε διάφορες μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις στα εδάφη της Συρίας, αλλά και του Ιράκ, διέπονται από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και τους συμβατικούς και εθιμικούς κανόνες τους, και συνεπώς οφείλουν να σέβονται τις αρχές και τα έθιμα του δικαίου του πολέμου.

Στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου, και ιδιαίτερα στα πλαίσια των κανόνων του ΔΑΔ, προβλέπεται η ατομική ευθύνη όσων οι πράξεις αποτελούν σοβαρές παραβιάσεις των κανόνων του σώματος δικαίου αυτού. Το ερώτημα που ταλανίζει τη διεθνή κοινότητα, μετά τα συνεχιζόμενα περιστατικά στη Συρία και το Ιράκ για σοβαρές παραβιάσεις του ΔΑΔ από τα μέλη του Daesh, είναι αν μπορεί να αποδοθεί ατομική ευθύνη σε αυτά τα άτομα, και αν η απάντηση είναι θετική τότε ποια είναι τα διεθνή ή εσωτερικά ένδικα μέσα, τα οποία πρέπει να ενεργοποιηθούν για να αποδοθούν οι πρέπουσες ευθύνες;

Στα δύο επόμενα κεφάλαια, θα γίνει απόπειρα παρουσίασης των διεθνών μέσων που υφίστανται και τα οποία θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν προς απόδοση δικαιοσύνης, τόσο από νομική άποψη, όσο και από ηθική προς τα θύματα των απάνθρωπων αυτών πράξεων.

2.1. Πώς το καθεστώς των μελών του Daesh επηρεάζει την άσκηση δίωξης στο ΔΠΔ;

2.1.1. Το ΔΠΔ (συνοπτικά)

We have a choice.
We can safeguard our societies by standing firm
on the principles of justice which anchor this institution,
or we can cast away the moorings of law laid down to save the world from horror
—an turn away from the screams, as impunity overwhelms men, women and children
in wave upon wave of violence.

UN High Commissioner for Human Rights

16 November 2016

Το ΔΠΔ ιδρύθηκε μετά από διάσκεψη των ΗΕ, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη το καλοκαίρι του 1998. Η κατάληξη των πολυετών διαπραγματεύσεων, ήταν η υιοθέτηση σε αυτή τη διάσκεψη του Καταστατικού του ΔΠΔ, γνωστού και ως «Καταστατικό της Ρώμης». Με τη συμπλήρωση 60 επικυρώσεων, το ΚατΔΠΔ τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου 2002. Το Δικαστήριο, είναι ένας μόνιμος θεσμός –σε αντίθεση με τα άλλα διεθνή ποινικά δικαστήρια του παρελθόντος- ο οποίος δύναται να εκδικάσει περιστατικά που σχετίζονται με τα σοβαρότερα διεθνή εγκλήματα, τα οποία αφορούν το σύνολο της διεθνούς κοινότητας¹⁷⁰. Το ΔΠΔ δεν είναι ειδικευμένος θεσμός των ΗΕ. Αντίθετα, οι σχέσεις μεταξύ των δύο διέπονται από τη διεθνή συμφωνία που υπεγράφη από τη Συνέλευση των κρατών μερών στο Καταστατικό¹⁷¹.

Μελετώντας κανείς το θεσμό αυτό, διαπιστώνει από τα πρώτα κίβλας άρθρα του Καταστατικού, τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του, λόγω του διευρυμένου καταλόγου των εγκλημάτων που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του και τα οποία θα αναλυθούν εκτενέστερα στην επόμενη υποενότητα, αλλά και λόγω του τρισυπόστατου μηχανισμού εκκίνησης των διαδικασιών του. Το άρθρο 13 ορίζει ότι μία κατάσταση δύναται να διερευνηθεί από το δικαστήριο, αν αυτή παραπεμφθεί από το κράτος

¹⁷⁰ Άρθρο 3 (1) ΚατΔΠΔ

¹⁷¹ Περράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, σελ 296

μέρος¹⁷², είτε εάν το ΣΑ/ΗΕ την παραπέμψει σε αυτό¹⁷³, είτε, τέλος, αν η ίδια η εισαγγελική αρχή ασκήσει δικαιοδοσία *proprio motu*¹⁷⁴. Περιορισμός στο μηχανισμό ενεργοποίησης δημιουργείται με βάση τις διατάξεις του άρθρου 16 της Ρώμης, σύμφωνα με τις οποίες το ΣΑ/ΗΕ δύναται να ζητήσει από την Εισαγγελία την αναβολή της έναρξης έρευνας ή δίωξης για 12 μήνες (με δυνατότητα ανανέωσης).

Στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νέου θεσμού της διεθνούς σκηνης μπορεί να προστεθεί και η αρχή της συμπληρωματικότητας με τα εθνικά δικαστήρια. Η εν λόγω αρχή διαπιστώνεται στο άρθρο 1 του ΚατΔΠΔ (αλλά και στην παράγραφο 10 του Προοιμίου) και θεσπίζει τις σχέσεις του θεσμού με τα εθνικά δικαστήρια, ορίζοντας ότι το ΔΠΔ δεν μπορεί να ξεκινήσει ποινικές διαδικασίες για ένα έγκλημα, αν το έγκλημα αυτό ερευνάται ήδη από τα εσωτερικά δικαστήρια του κράτους. Βέβαια, προβλέφθηκε από τους συντάκτες του ΚατΔΠΔ η περίπτωση αδράνειας ή αδυναμίας των εθνικών οργάνων να ερευνηθούν και να ασκήσουν δίωξη σε ένα έγκλημα, ορίζοντας στο άρθρο 17 (παράγραφοι 2 και 3) ότι σε αυτές τις δύο περιπτώσεις, το ΔΠΔ δύναται να προχωρήσει σε έναρξη της έρευνας και δίωξης.

2.1.1.1. Η δικαιοδοσία του ΔΠΔ

Η δικαιοδοσία του βασίζεται κυρίως στη συναίνεση (consent) των κρατών στα οποία η δικαιοδοσία αυτή θα εφαρμοστεί. Χαρακτηριστικό του ΔΠΔ είναι η σχέση του με τα εθνικά δικαστήρια, η οποία βασίζεται κυρίως στην αρχή της συμπληρωματικότητας (complementarity) και το κριτήριο της βαρύτητας.

Η αρχή αυτή της συμπληρωματικότητας, στοχεύει στην αποφυγή της σύγκρουσης μεταξύ της απουσίας ατιμωρησίας και της κρατικής ανεξαρτησίας. Μάλιστα, περιγράφεται τόσο στο Προοίμιο του ΚατΔΠΔ, όσο και στο άρθρο 1 αλλά και το άρθρο 17 παράγραφος 1. Παρ' όλα αυτά, το ΔΠΔ έχει δικαιοδοσία όταν ένα

---

¹⁷² Άρθρο 13(α) Κατ ΔΠΔ

¹⁷³ Άρθρο 13(β) ΚατΔΠΔ

¹⁷⁴ Βλ. Άρθρο 13(γ) ΚατΔΠΔ. Βέβαια για την συνέχιση της έρευνας απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Τμήματος Προδικασίας (άρθρο 15 ΚατΔΠΔ), γεγονός που «προστατεύει» τη διεθνή δικαιοσύνη από μία ενδεχόμενη «υπερβολική» δραστηριοποίηση της Εισαγγελικής αρχής. Βλ. σχετικά Παρράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, σελ.302

κράτος είναι απρόθυμο ή αδύνατο να εξερευνήσει και να εκδικάσει την πράξη και το δράστη που τη διέπραξε¹⁷⁵.

Το Δικαστήριο, όμως, υφίσταται περιορισμούς στη δικαιοδοσία του, όπως το όριο ηλικίας των ατόμων που μπορεί να δικάσει, τα οποία δεν δύναται να ήταν κάτω των 18 ετών κατά τη στιγμή διάπραξης του εγκλήματος¹⁷⁶. Επίσης, ενεργοποιώντας το άρθρο 16, το ΣΑ/ΗΕ μπορεί να αποπέμψει μία κατάσταση¹⁷⁷.

2.1.1.1.1. Ratione Materiae

Το ΔΠΔ, δεν έχει απεριόριστη δικαιοδοσία αναφορικά με τα εγκλήματα τα οποία μπορεί να εκδικάσει. Αντιθέτως, η «καθ' ύλην» αρμοδιότητά του είναι πολύ συγκεκριμένη και περιγράφεται στο άρθρο 5 της ιδρυτικής του Συνθήκης. Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου, γενοκτονία, αλλά και το έγκλημα της επίθεσης, είναι οι τέσσερις κατηγορίες εγκλημάτων, στις οποίες μπορεί να ασκήσει τη δικαιοδοσία του.

Αναφορικά με τη γενοκτονία, στο ΚατΔΠΔ περιορίζεται η γενοκτονία που έχει διαπραχθεί για εθνικές, εθνοτικές, φυλετικές ή θρησκευτικές ομάδες, και όχι εναντίον πολιτικών, κοινωνικών ή οικονομικών ομάδων. Τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, τη δολοφονία, το βασανισμό, τη βίαιη εξαφάνιση, το βιασμό, τη σεξουαλική δουλεία, αλλά και «άλλες απάνθρωπες πράξεις ανάλογου χαρακτήρα», οι οποίες προκαλούν σοβαρό πόνο ή σοβαρό τραυματισμό στο σώμα ή την πνευματική υγεία. Τα ΕΚΑ διαπράττονται τόσο σε περίοδο ένοπλης σύρραξης, όσο και σε περίοδο ειρήνης, και συνεπώς δεν χρειάζεται «σύνδεση» (nexus) με ένοπλη σύρραξη. Πρέπει να διευκρινιστεί, σε αυτό το σημείο, ότι δεν ποινικοποιείται διεθνώς κάθε έγκλημα που διαπράττεται, παρά μόνο αν αυτό αποτελεί

---

¹⁷⁵ Άρθρο 17 ΚατΔΠΔ

¹⁷⁶ Βλ. Άρθρο 26 ΚατΔΠΔ. Βέβαια αν το έγκλημα συνεχίζει να διαπράττεται και μετά τα 18, τότε ενέχουν ατομική ποινική ευθύνη ενώπιον του Δικαστηρίου. Πρέπει να διευκρινιστεί, ότι το γεγονός ότι δεν μπορεί το ΔΠΔ να εκδικάσει τα εγκλήματά τους, δεν σημαίνει ότι και τα εσωτερικά δικαστήρια μπορούν να μείνουν αδρανή. Τα άτομα αυτά ενέχουν ατομική ποινική ευθύνη ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων.

¹⁷⁷ Αντός ο περιορισμός και η διάταξη του έγινε αντικείμενο έντονης διαμάχης, διότι θεωρήθηκε ότι οι αποφάσεις και η δικαιοδοσία ενός δικαστικού οργάνου, δεν πρέπει να είναι αντικείμενο αποφάσεων ενός πολιτικού οργάνου. Βλ. Report of the Committee on the establishment of a Permanent International Criminal Court, βλ. Wagner, M., "The ICC and its Jurisdiction – Myths, Perceptions, and Realities" στο Von Bogdandy, A., Wolfrum, R. (eds.) 2003(7) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 484

μέρος μιας ευρείας και συστηματικής επιθέσεως (widespread and systematic)¹⁷⁸, εναντίον του αμάχου πληθυσμού¹⁷⁹. Απαραίτητο στοιχείο είναι και το mens rea, το οποίο συνιστά τη γνώση του δράστη για την ύπαρξη αυτής της ευρείας και συστηματικής επίθεσης.

Τα εγκλήματα πολέμου, σε αντίθεση με τα ΕκΑ, διαπράττονται μονάχα κατά τη διάρκεια ένοπλης σύρραξης, και κατά συνέπεια απαιτείται σύνδεση¹⁸⁰ με αυτή. Τα ΕΠ συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των ΣΓ'49¹⁸¹, αλλά και άλλες σοβαρές παραβιάσεις των κανόνων και των εθίμων που εφαρμόζονται στον πόλεμο¹⁸². Επιπροσθέτως, ποινικοποιούνται και εγκλήματα που διαπράττονται κατά τη διάρκεια μη διεθνούς ένοπλης σύρραξης και αφορούν, συνεπώς, το Κοινό Άρθρο 3 στις ΣΓ'49¹⁸³ αλλά και άλλες σοβαρές παραβιάσεις των κανόνων και εθίμων πολέμου που διέπουν τις εσωτερικές ένοπλες συρράξεις. Συγκεκριμενοποιείται, όμως, από το Καταστατικό, ότι εφαρμόζεται σε εσωτερικές συρράξεις που δεν αποτελούν “*situations of internal disturbances, isolated or sporadic acts of violence or other acts of a similar nature*”, το οποίο αποτελεί, ουσιαστικά, επαναδιατύπωση της άρθρου 1 παράγραφος 1 του ΠΠ ΙΙ '77.

Η αναφορά και συμπερίληψη του «εγκλήματος της επίθεσης» στο ΚατΔΠΔ και στα εγκλήματα που υπόκεινται στην αρμοδιότητά του¹⁸⁴, αποτελεί μία σημαντική και κυρίως θετική εξέλιξη της διεθνούς δικαιοσύνης. Πρόκειται, ουσιαστικά, για την πρόθεση τιμωρίας ατόμων που λόγω της θέσης τους, έχουν τη δυνατότητα να προετοιμάσουν, να διατάξουν ή/και να εκτελέσουν ένοπλη επίθεση σε βάρος άλλου κράτους¹⁸⁵. Η προσπάθεια δίωξης του εγκλήματος αυτού από το Καταστατικό,

¹⁷⁸ Βλ. Akayesu “*It is a prerequisite that the act must be committed as a part of a widespread, or systematic attack and need not be a part of both*” (par 579), και Wagner, M., “The ICC and its Jurisdiction – Myths, Perceptions, and Realities” στο Von Bogdandy, A., Wolfrum, R. (eds.) 2003(7) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 484

¹⁷⁹ Βλ. Tadic “[...] result from a deliberate attempt to target a civilian population. Traditionally this requirement was understood to mean that there must be some form of policy to commit these acts” (par 653)

¹⁸⁰ Βλ. Tadic “.for a crime to fall within the jurisdiction of the International Tribunal, a sufficient nexus must be established between the alleged offence and the armed conflict which gives rise to the applicability of International Humanitarian Law” (par 572)

¹⁸¹ Άρθρο 8.2.α ΚατΔΠΔ το οποίο απεικονίζει αναγνωρισμένες συμβατικές και εθιμικές αρχές του ΔΑΔ

¹⁸² Άρθρο 8.2.β ΚατΔΠΔ

¹⁸³ Άρθρο 8.2.γ ΚατΔΠΔ

¹⁸⁴ Άρθρο 5 ΚατΔΠΔ

¹⁸⁵ Βλ. Περράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 299

συμπληρώνεται από την Τροποποίηση της Καμπάλα του 2010, η οποία θα τεθεί σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 2017.

Κατά τη διάρκεια των διπλωματικών συζητήσεων προς υιοθέτηση του λεκτικού του Καταστατικού αλλά και του περιεχομένου του, διατυπώθηκε η άποψη να συμπεριληφθεί στο άρθρο 5 πληθώρα επιπρόσθετων εγκλημάτων. Στην λίστα των προτάσεων περιλαμβάνονται –πέραν των εγκλημάτων που έγιναν αποδεκτά στο τελικό κείμενο- το έγκλημα της τρομοκρατίας και το έγκλημα του βασανισμού, το εμπόριο όπλων, το έγκλημα του apartheid αλλά και το έγκλημα της μισθοφορίας (mercenarism). Το γεγονός της μη συμπερίληψης των εγκλημάτων αυτών, και κυρίως του εγκλήματος της τρομοκρατίας και του εγκλήματος του βασανισμού ως ανεξάρτητων εγκλημάτων και όχι ως εγκλημάτων πολέμου ή εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, αποδεικνύει ότι η διεθνής κοινότητα θεωρεί ότι αυτά τα εγκλήματα είναι αντικείμενο της εσωτερικής δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων. Επιπλέον, ειδικότερα για το έγκλημα της τρομοκρατίας, θα ήταν «επικίνδυνο» να συμπεριληφθεί στα εγκλήματα δικαιοδοσίας του δικαστηρίου, λόγω απουσίας καθολικού ορισμού για την έννοια. Η προσθήκη του ως ξεχωριστού εγκλήματος δημιουργούσε φόβο για έντονη πολιτικοποίηση του οργάνου, ενώ η προσθήκη του ως ΕκΑ δεν ήταν θεμιτή, διότι η λίστα με τα ΕκΑ είχε συμφωνηθεί να περιλαμβάνει μονάχα εγκλήματα που θεωρούνται ως τέτοια και στο διεθνές εθμικό δίκαιο¹⁸⁶. Κατά συνέπεια, η ευθύνη για την ποινικοποίηση των ανωτέρω εγκλημάτων, βρίσκεται αποκλειστικά και μόνο στα κράτη και τα εθνικά τους δικαστήρια. Εκτός δικαιοδοσίας είναι και τα εγκλήματα πολέμου ως μεμονωμένα περιστατικά, όπως υποδεικνύεται και από την παράγραφο 1 του άρθρου 8 του ΚατΔΠΔ, γεγονός όμως, που θα αναλυθεί περαιτέρω σε παρακάτω υποενότητα (2.1.2.1.), όπου θα αναλυθούν τα έγκλημα πολέμου στο πλαίσιο των πράξεων των μελών του Daesh.

Στις επόμενες παραγράφους, ακολουθεί μία συνοπτική αναφορά στα άτομα (*ratione personae*), το έδαφος (*ratione loci*), αλλά και το χρόνο (*ratione temporis*) στα οποία έχει αρμοδιότητα το ΔΠΔ.

---

¹⁸⁶ Triffterer, O. (eds.), *Commentary on the Rome Statute of the ICC, Observer's notes article by article*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1999, pp 98-99.

2.1.1.1.2. Ratione Personae

Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου αναφορικά με τα πρόσωπα που μπορεί να εκδικάσει, περιλαμβάνει άτομα, και μάλιστα άτομα που είναι υπήκοοι ενός κράτους-μέρους του ΚατΔΠΔ, είτε ενός κράτους που έχει αποδεχθεί την δικαιοδοσία του¹⁸⁷. Βέβαια, σε περίπτωση όπου παραπεμφθεί μία κατάσταση στο δικαστήριο μέσω αποφάσεως του ΣΑ/ΗΕ, τότε καμία υπηκοότητα δεν εξετάζεται¹⁸⁸ και το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να δικάσει οποιοδήποτε άτομο θεωρείται υπεύθυνο για κάποιο –ή κάποια- από τα παραπάνω εγκλήματα στην κατάσταση που έχει το ίδιο κληθεί να ερευνήσει.

Επίσης, υπάρχει δυνατότητα δικαιοδοσίας σε υπηκόους μη κρατών-μερών, αν το έγκλημα που διαπράχθηκε, διαπράχθηκε στο έδαφος ενός κράτους-μέρους. Αυτή η δυνατότητα, έχει γενικά αποτελέσει αφετηρία ενστάσεων και αντεγκλίσεων¹⁸⁹ κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για την υιοθέτηση του ΚατΔΠΔ στη Ρώμη το 1998. Αυτό συνέβη, διότι θεωρήθηκε ότι αντιτίθεται στον κανόνα *pacta tertiis nec nocent prosunt*¹⁹⁰, ο οποίος υιοθετείται στο άρθρο 34 της ΣΒΔΣ 1969¹⁹¹. Το ερώτημα είναι εάν πράγματι το άρθρο 12, δημιουργεί υποχρεώσεις αντίθετες με το άρθρο 34.

Με μία λεπτομερή ανάγνωση, δεν φαίνεται το άρθρο 12 να δημιουργεί τέτοιου είδους υποχρεώσεις για ένα κράτος μη μέρος. Αντίθετα, οι διαδικασίες του ΔΠΔ ακολουθούν στενά τις διαδικασίες των εσωτερικών ποινικών δικαίων. Άλλωστε, το ΔΠΔ δεν δημιουργεί κρατική ευθύνη, παρά μόνο ατομική, ενώ δεν ξεπερνά τις διεθνείς παραδεδεγμένες αρχές του διεθνούς δικαίου, αλλά ποινικοποιεί εγκλήματα που θεωρούνται ως τέτοια και στο εθιμικό δίκαιο¹⁹². Δεν πρέπει να παραλείπεται, παράλληλα η αδυναμία του δικαστηρίου να ασκήσει δικαιοδοσία για έγκλημα το οποίο αποτελεί ήδη αντικείμενο έρευνας στα εσωτερικά δικαστήρια του κράτους, λόγω της αρχής της συμπληρωματικότητας.

---

¹⁸⁷ Άρθρο 12.2β ΚατΔΠΔ

¹⁸⁸ Άρθρο 13β ΚατΔΠΔ

¹⁸⁹ Ιδίως από την Κίνα, την Ινδία και τις Η.Π.Α.

¹⁹⁰ Ο κανόνας αυτός σημαίνει ότι μία σύμβαση δεσμεύει μόνο τα κράτη τα οποία την έχουν υπογράψει.

¹⁹¹ Wagner, M., “The ICC and its Jurisdiction – Myths, Perceptions, and Realities” στο Von Bogdandy, A., Wolfrum, R. (eds.) 2003(7) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 485

¹⁹² Wagner, M., “The ICC and its Jurisdiction – Myths, Perceptions, and Realities” στο Von Bogdandy, A., Wolfrum, R. (eds.) 2003(7) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 489

Ζήτημα δημιουργείται όταν ένα πρόσωπο έχει δύο ή περισσότερες υπηκοότητες. Ποια είναι η υπηκοότητα που υπερέχει; Αν το ένα κράτος δεν έχει επικυρώσει το ΚατΔΠΔ, ενώ είναι συμβαλλόμενο μέρος, το ΔΠΔ έχει ή όχι αρμοδιότητα να διώξει το πρόσωπο; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα εντοπίζεται στην πρακτική του ΔΔΧ, το οποίο διαπίστωσε, στην υπόθεση *Nottebohm*, ότι για να υπάρχει αναγνωρισμένη υπηκοότητα, πρέπει αυτή να είναι «γνήσια» (genuine) και «ουσιαστική» (substantial)¹⁹³.

2.1.1.1.3. Ratione Loci

Σχετικά με το έδαφος στο οποίο έχει αρμοδιότητα το Δικαστήριο, το άρθρο 12 (2)(α) του Καταστατικού, ορίζει ότι το ΔΠΔ έχει δυνατότητα άσκησης δίωξης για τα εγκλήματα που προβλέπονται στο άρθρο 5 (1) του Καταστατικού, όταν η πράξη έχει διαπραχθεί στο έδαφος ενός κράτους μέρους, ή στο πλοίο ή το αεροσκάφος ή το όχημα που ανήκει σε ένα κράτος-μέρος ή έχει τη σημαία του.

Βέβαια, όπως αποδεικνύεται από τη διατύπωση του άρθρου, απαραίτητη προϋπόθεση είναι το κράτος να είναι μέρος στο Καταστατικό, γεγονός που προβάλλει την έκφραση σεβασμού στην αρχή της κρατικής κυριαρχίας¹⁹⁴.

Εξαίρεση αποτελεί, και πάλι, η παραπομπή μίας κατάστασης από το ΣΑ/ΗΕ. Σε αυτή την περίπτωση, το Δικαστήριο δύναται να εξετάσει καταστάσεις στο έδαφος οποιαδήποτε κράτους, δίχως να περιορίζεται από το εάν το κράτος αυτό είναι μέρος στο Καταστατικό του ή όχι.

2.1.1.1.4. Ratione Temporis

Το διεθνές δίκαιο, και συγκεκριμένα το διεθνές δίκαιο των συνθηκών, προβλέπει ότι μία διεθνής συνθήκη δεν παράγει έννομα αποτελέσματα σε ένα κράτος προτού αυτό την υπογράψει και την επικυρώσει.¹⁹⁵ Κατά συνέπεια, το ΔΠΔ δεν έχει

¹⁹³ ICJ Reports 1955, 4 et seq (23 et seq), *Nottebohm*, Second Phase, Judgement, 4)

¹⁹⁴ Wagner, M., “The ICC and its Jurisdiction – Myths, Perceptions, and Realities” στο Von Bogdandy, A., Wolfrum, R. (eds.) 2003(7) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 484.

¹⁹⁵ Βλ. άρθρο 28 ΣΒΔΣ 1969

δικαιοδοσία στο εσωτερικό των κρατών προτού τεθεί σε ισχύ το Καταστατικό του σε αυτά. Παράλληλα, αδύνατη είναι και η αναδρομική εφαρμογή του¹⁹⁶.

Συγκεκριμένα, το ΚατΔΠΔ τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου 2002, ενώ μέχρι σήμερα το έχουν υπογράψει και επικυρώσει 124¹⁹⁷, με τελευταία προσχώρηση, αυτή του Ελ Σαλβαδόρ το Μάρτιο του 2016. Επιπλέον, η παράγραφος 2 του άρθρου 11 διευκρινίζει ότι το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία στα κράτη-μέρη για εγκλήματα που διαπράχθηκαν μετά την προσχώρησή τους σε αυτό, εκτός και αν τα ίδια δηλώσουν διαφορετικά¹⁹⁸. Παρότι αυτή η μη ύπαρξη δυνατότητας αναδρομικότητας κατακρίθηκε από κάποιους¹⁹⁹, ίσως είναι ο μοναδικός τρόπος ώστε κράτη που δεν επιθυμούν να ασκηθούν διώξεις για καταστάσεις του παρελθόντος, να μην διστάσουν να προσχωρήσουν στο ΚατΔΠΔ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση και πρόοδο της διεθνούς δικαιοδοσίας, αλλά και την εδραίωση της αποφυγής ατιμωρησίας τουλάχιστον αναφορικά με μελλοντικά εγκλήματα.

Βέβαια, υφίστανται και εγκλήματα των οποίων η διάπραξη ξεκίνησε στο παρελθόν, πριν την έναρξη της ισχύος του Καταστατικού και την δυνατότητα άσκησης της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, τα οποία, όμως, εξακολουθούν να διαπράττονται και μετά την έναρξη της ισχύος του ΚατΔΠΔ. Για παράδειγμα, το έγκλημα της βίαιης εξαφάνισης, της οποίας το αποτέλεσμα –η εξαφάνιση– μπορεί να ισχύει και μετά την έναρξη ισχύος του Καταστατικού. Σε αυτή την περίπτωση, η άσκηση δίωξης για την ποινικοποίηση του εν λόγω εγκλήματος, δεν θεωρείται ότι αποτελεί παραβίαση της αρχής της αναδρομικότητας. . .

2.1.2. «Μαχητές» του Daesh: εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ;

---

¹⁹⁶ Άρθρο 11 ΚατΔΠΔ

¹⁹⁷ Μέσα σε αυτά τα κράτη βρίσκεται και η Ελλάδα.

¹⁹⁸ Άρθρο 12 (3), όπου στη δήλωση πρέπει να διευκρινίζεται ο χρόνος που πρέπει να διερευνηθεί, ή το έγκλημα, ή η κατάσταση, χωρίς να υποβάλει το κράτος περιοριστικούς όρους στο Δικαστήριο. Η μη αποδοχή στοχευμένης παραπομπής, αναδεικνύεται και στην υπόθεση *Mbarushimana* ότι το Προδικαστικό Τμήμα δήλωσε ότι «*a referral cannot limit the Prosecutor to investigate only certain crimes, eg crime committed by certain persons, or crimes committed before or after a given date; as long as crimes are committed within the context of the situation of crisis that triggered the jurisdiction of the Court, investigations and prosecutions can be initiated*» (par. 57).

¹⁹⁹ Βλ. Singh, S., “The future of International Criminal Law: The International Criminal Court” 2000(10) *Touro International Law Review*, 1 et seq, όπως αναφέρεται στην υποσημείωση του άρθρου Wagner, M., “The ICC and its Jurisdiction – Myths, Perceptions, and Realities” στο Von Bogdandy, A., Wolfrum, R. (eds.) 2003(7) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, στη σελίδα 493.

Έχοντας περιγράψει –συνοπτικά- το ΔΠΔ, την ίδρυσή του, τους μηχανισμούς ενεργοποίησής του, αλλά και τα εγκλήματα και τα άτομα στα οποία έχει δικαιοδοσία βάσει της ιδρυτικής του συνθήκης, σε αυτή την ενότητα θα γίνει προσπάθεια εφαρμογής των διατάξεων του Καταστατικού στην περίπτωση των «μαχητών» του Daesh, τόσο σε αυτούς που βρίσκονται και μάχονται στο έδαφος της Συρίας, όσο και σε εκείνους που βρίσκονται και μάχονται στο έδαφος του Ιράκ.

Αρχικά, στα 124 κράτη μέλη του Δικαστηρίου, δεν περιλαμβάνεται ούτε η Συρία αλλά ούτε και το Ιράκ. Κανένα από τα δύο αυτά κράτη δεν έχει προσχωρήσει στο Καταστατικό²⁰⁰. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα στα εδάφη των κρατών αυτών αλλά ούτε και στους υπηκόους τους που διαπράττουν εγκλήματα στα εδάφη αυτά. Υπάρχει, όμως, τρόπος παραπομπής των δύο καταστάσεων στο Δικαστήριο; Για να απαντηθεί το ερώτημα αυτό, θα πρέπει να εξετασθεί η εφαρμογή των μηχανισμών ενεργοποίησης στους οποίους έγινε αναφορά παραπάνω.

Ένας τρόπος για να βρεθούν οι υπήκοοί της Συρίας ενώπιον της διεθνούς δικαιοσύνης, θα ήταν η επικύρωση του ΚατΔΠΔ από τη Συριακή Κυβέρνηση²⁰¹. Βέβαια, κάτι τέτοιο, δεν είναι πιθανό να πραγματοποιηθεί στο άμεσο μέλλον. Αυτό συμβαίνει διότι μία επικύρωση θα είχε ως αποτέλεσμα την υπαγωγή και των ίδιων των μαχητών της Συριακής Κυβέρνησης, αλλά και εκείνων που μάχονται στο πλευρό της, ενώπιον της δικαιοδοσίας του ΔΠΔ, για τη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων.

Ένας άλλος τρόπος (ευκολότερος βάσει θεωρίας, αλλά δυσκολότερος στην πρακτική εφαρμογή), είναι η παραπομπή στο ΔΠΔ της κατάστασης που επικρατεί στη Συρία, μέσω υιοθέτησης απόφασης Κεφ. VII από το ΣΑ/ΗΕ²⁰². Βέβαια, μία τέτοια απόφαση πιστεύεται ότι θα δημιουργήσει προβλήματα στις προσπάθειες ειρήνευσης της περιοχής. Παρά ταύτα, το ιστορικό άλλων συρράξεων, ιδίως των Βαλκανικών, αποδεικνύει ότι η ποινική κατηγορία ενός υψηλού πολιτικού, στρατιωτικού, αντάρτικου, ή άλλου αρχηγού –λόγου χάριν του αρχηγού μίας μη κρατικής ένοπλης ομάδας όπως είναι το Daesh- οδηγεί στην ενδυνάμωση της ειρηνευτικής

---

²⁰⁰ Συγκεκριμένα, η Συρία το υπέγραψε την 29^η Νοεμβρίου 2000, αλλά δεν το επικύρωσε, ενώ το Ιράκ δεν το επικύρωσε, αλλά ούτε και το υπέγραψε

²⁰¹ HRW, “Syria and the ICC: Questions and Answers”, September 2013, διαθέσιμο στο <https://www.hrw.org/news/2013/09/07/qa-syria-and-international-criminal-court>

²⁰² Το ΣΑ/ΗΕ έχει ενεργοποιήσει αυτό το μηχανισμό μόνο δύο φορές έως και σήμερα, στην περίπτωση του Σουδάν το 2005 αλλά και της Λιβύης το 2011.

προσπάθειας, διότι απονομιμοποιεί ενώπιον των οπαδών τους, αυτούς που στέκονται εμπόδιο στον τερματισμό μιας σύρραξης.

Μάλιστα, μέχρι το 2014, ήδη 64 κράτη υποστήριζαν ότι πρέπει η κατάσταση να παραπεμφθεί στο δικαστήριο, ενώ τα όργανα της διεθνούς κοινότητας, έχουν επανειλημμένα, έως και σήμερα, τονίσει την ανάγκη για την παραπομπή αυτή²⁰³. Το 2014, μάλιστα, έγινε προσπάθεια παραπομπής της κατάστασης όταν η αντιπροσωπεία της Γαλλίας ετοίμασε ένα Σχέδιο²⁰⁴ Ψηφίσματος²⁰⁵, το οποίο θα παρέπεμπε την κατάσταση που επικρατεί στη Συρία στο ΔΠΔ, και το οποίο υποστήχθηκε από 65 κράτη, και απέσπασε 13 θετικές ψήφους. Οι δύο αρνησικυρίες (veto), όμως, από την Ρωσική Ομοσπονδία και την Κίνα²⁰⁶, ως μόνιμα μέλη του ΣΑ/ΗΕ, εμπόδισαν την υιοθέτησή του.

Είναι γεγονός, ότι όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να δικάσει εγκληματίες υπηκόους κρατών –μελών του. Πολλοί από τους «μαχητές» που μάχονται στο πλευρό του Daesh είναι και υπήκοοι, άλλων κρατών²⁰⁷, τα οποία κράτη, μάλιστα, είναι μέρη στο Καταστατικό του. Βέβαια, αυτό δημιουργεί στην πράξη, κάποια ζητήματα αναφορικά με την ορθή απόδοση δικαιοσύνης για τους πραγματικά υπεύθυνους για τα εγκλήματα αυτά. Στην πραγματικότητα, παρότι η δομή του Daesh δείχνει να αποτελείται –σε μεγάλο μάλιστα βαθμό– από ξένους μαχητές, τα άτομα τα οποία βρίσκονται στην κορυφή της διοικητικής δομής και της ιεραρχίας στο εσωτερικό της ομάδας, δεν είναι υπήκοοι κρατών μελών του Δικαστηρίου. Τα «υψηλότερα στρώματα» της διοίκησης, είναι πρόσωπα τα οποία προέρχονται από τους πρώην οπαδούς του Saddam Hussein, και τα οποία συναντήθηκαν δέκα χρόνια πριν, όταν βρίσκονταν στη φυλακή Camp Bucca στο βόρειο Ιράκ. Γίνεται αναφορά στα παραπάνω, διότι η πολιτική της Εισαγγελίας του

²⁰³ Βλ. σχετικές δηλώσεις από τον UN High Commissioner for Human Rights, το ΓΓ/ΗΕ Ban Ki Moon, την ΕΕ, αλλά και το Foreign Affairs Council.

²⁰⁴²⁰⁴ Μάλιστα, ο εκπρόσωπος της Γαλλίας, δήλωσε μετά την ψηφοφορία, ότι στην πραγματικότητα αυτό το Σχέδιο δεν ήταν μία νέα πρόταση, αλλά ότι βασίστηκε σε γλώσσα που είχε γίνει αποδεκτή σε προηγούμενες αποφάσεις και στόχευε στην ύπαρξη ενότητας μεταξύ των κρατών μελών βάσει των κοινών τους αξιών. Βλ σχετικά www.un.org/press/en/2014/SC11407.doc.htm 22 May 2014

²⁰⁵ S/2014/348 την 22/05/2014 βλ. www.securitycouncilreport.org/un-documents/syria/

²⁰⁶ www.un.org/press/en/2014/SC11407.doc.htm 22 May 2014

²⁰⁷ Σύμφωνα με δηλώσεις της ίδιας της Εισαγγελέως του ΔΠΔ, πολλές χιλιάδες ξένοι μαχητές έχουν προσχωρήσει στο Daesh και προέρχονται κυρίως από διάφορα κράτη μέλη του ΔΠΔ, όπως λχ την Τυνησία, την Ιορδανία, τη Γαλλία, τη Μεγ. Βρετανία, τη Γερμανία, το Βέλγιο, την Ολλανδία αλλά και την Αυστραλία. Βλ. www.haguejusticeportal.net/index.php?id=13249 8 April 2015

ΔΠΔ είναι η άσκηση δίωξης σε βάρος των ηγετών που ενέχουν τη μέγιστη ατομική ποινική ευθύνη (greatest responsibility)²⁰⁸.

Δεν πρέπει να παρερμηνευθεί η ανωτέρω προσέγγιση, με προσέγγιση «ασυλίας» των ξένων μαχητών. Αντιθέτως, ενέχουν και εκείνοι ατομική ποινική ευθύνη και πρέπει να ασκηθεί δίωξη σε βάρος του για τα εγκλήματα τα οποία διέπραξαν. Η ευθύνη αυτή βέβαια, μπορεί να ερευνηθεί και να εκδικαστεί από ένα εσωτερικό αρμόδιο ποινικό όργανο.

Άλλωστε, η λογική πίσω από την εξατομίκευση της ευθύνης, βασίζεται στα εξής επιχειρήματα. Πρώτον, η ποινική δίωξη των υπευθύνων φαίνεται να συμβάλλει ουσιωδώς στη συμφιλίωση των πρώην εμπολέμων μερών, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται συχνά από τη συμπερίληψη σχετικού όρου στις συμφωνίες ειρήνης. Δεύτερον, η φύση των φρικαλεοτήτων είναι τέτοια, η οποία ενδέχεται να απαιτεί μομφή από ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα, ενώ τρίτον, οι δίκες για τα εγκλήματα πολέμου, φαίνεται να είναι απαραίτητες για τα θύματα²⁰⁹.

Μάλιστα, σε ένα γενικότερο πλαίσιο, πρέπει να αναγνωρισθεί κάποιου είδους δικαιοδοσία σε κάποιο όργανο, αν αναλογιστεί κανείς τις αποδείξεις για τα σοβαρά εγκλήματα που έχουν διαπραχθεί τόσο στο έδαφος της Συρίας, όσο και το έδαφος του Ιράκ, την ύπαρξη μεγάλης ατιμωρησίας στο εσωτερικό των δύο κρατών, αλλά και την έκταση των εγκλημάτων αυτών.

2.1.2.1. Εγκλήματα Πολέμου που διαπράχθηκαν από το Daesh

Παρότι το Daesh, όπως αποδεικνύεται από τα βίντεο²¹⁰, τις πληροφορίες και τους μάρτυρες που έχουν έρθει στο «φως» της δημοσιότητας, έχει διαπράξει εγκλήματα²¹¹ που σχετίζονται με όλες –σχεδόν– τις κατηγορίες εγκλημάτων που περιγράφονται στο άρθρο 5 του ΚατΔΠΔ, στην παρούσα μελέτη, η αναφορά θα

²⁰⁸ <https://cicj.org/2015/01/the-iccs-problematic-jurisdiction-over-foreign-islamic-state-fighters> (10/01/2015)

²⁰⁹ Κατσάρη, Π., *Η ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ. 52

²¹¹ <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/syria/report-syria/> και <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/syria> και <http://sn4hr.org/> και <http://www.syriaahr.com/en/> και <http://vdc-sy.net/?lang=en>

περιοριστεί στα ΕΠ που διαπράχθηκαν από την εν λόγω μη κρατική ένοπλη ομάδα, τα οποία μάλιστα σχετίζονται με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και τους κανόνες του, και τα οποία περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 8 του Καταστατικού.

Η έννοια των εγκλημάτων *stricto sensu* αφορά τις παραβιάσεις των νόμων και εθίμων του ΔΑΔ και η αντιμετώπισή τους ποικίλλει ανάλογα με τη βαρύτητά τους, καθώς και το χαρακτήρα της ένοπλης σύρραξης στο πλαίσιο της οποίας διαπράττονται²¹².

Το άρθρο 8 του Καταστατικού περιλαμβάνει, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, όλα τα καθιερωμένα εγκλήματα πολέμου που προβλέπονται στις ΣΓ'49, χαρακτηρίζοντάς τα ως «σοβαρές παραβιάσεις», καθώς και άλλες σοβαρές παραβιάσεις «των κανόνων και των εθίμων των διεθνών ενόπλων συγκρούσεων», δηλαδή των παραβιάσεων που –έστω και με άλλη διατύπωση- περιλαμβάνονται στις διατάξεις του ΠΠ Ι '77²¹³. Το ίδιο άρθρο, καλύπτει και τα εγκλήματα πολέμου²¹⁴ που διαπράττονται στις εσωτερικές, μη διεθνείς συρράξεις, σύμφωνα με το κοινό άρθρο 3 και το ΠΠ ΙΙ '77²¹⁵.

Στο πλαίσιο της παρούσας υποενότητας, η ανάλυση θα περιοριστεί ακριβώς σε αυτά τα εγκλήματα, τα οποία σύμφωνα με το ΚατΔΠΔ περιλαμβάνονται στη λίστα των εγκλημάτων που διαπράττονται κατά τα διάρκεια εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.

Στα εγκλήματα, τα οποία φαίνεται να έχει διαπράξει το Daesh, τόσο στο έδαφος της Συρίας, όσο και σε αυτό του Ιράκ, φαίνεται να περιλαμβάνονται η ανθρωποκτονία με πρόθεση²¹⁶, ο ακρωτηριασμός²¹⁷, η απάνθρωπη μεταχείριση²¹⁸, τα βασανιστήρια²¹⁹, η σύλληψη ομήρων²²⁰, οι εκτελέσεις χωρίς προηγούμενη δικαστική

²¹² Κατσάρη, Π., *Η ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ. 45.

²¹³ Γάγγας, Δ., *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, 3^η Εκδ., Αθήνα, Δεκέμβριος 2008, σελ. 417

²¹⁴ Στην εκτενή λίστα του Καταστατικού, δεν περιλαμβάνονται τα πυρηνικά και χημικά όπλα, γεγονός που αποδεικνύει την έντονη βούληση της διεθνούς κοινότητας να υιοθετήσουν την ιδρυτική συνθήκη του Δικαστηρίου. Βλ. σχετικά Perrakis, St., “*Quelques considerations sur le cadre fonctionnel de la Cour Criminelle Internationale. Perspectives et realites*” 1998 *RCDI* 423-430.

²¹⁵ Γάγγας, Δ., *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, 3^η Εκδ., Αθήνα, Δεκέμβριος 2008, σελ. 417

²¹⁶ Άρθρο 8.2.γ.ι ΚατΔΠΔ

²¹⁷ Άρθρο 8.2.γ.ι ΚατΔΠΔ

²¹⁸ Άρθρο 8.2.γ.ι ΚατΔΠΔ

²¹⁹ Άρθρο 8.2.γ.ι ΚατΔΠΔ

²²⁰ Άρθρο 8.2.γ.ιι ΚατΔΠΔ

απόφαση εκδοθείσα από κανονικό συσταθέν δικαστήριο²²¹, οι επιθέσεις κατά αμάχου πληθυσμού που δεν λαμβάνει ενεργά μέρος στις εχθροπραξίες²²², οι επιθέσεις σε προσωπικό και εγκαταστάσεις ανθρωπιστικής βοήθειας²²³ αλλά και υγειονομικής περίθαλψης²²⁴, οι επιθέσεις σε κτίρια που είναι αφιερωμένα στη θρησκεία, την παιδεία, σε ιστορικά μνημεία αλλά και σε νοσοκομεία²²⁵, η λεηλασία²²⁶, ο βιασμός και άλλα σεξουαλικά εγκλήματα²²⁷, η στρατολόγηση παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών²²⁸, η διαταγή μετακίνησης αμάχου πληθυσμού²²⁹, η δήλωση ότι δεν θα υπάρξει έλεος²³⁰, καθώς και καταστροφή ή κατάσχεση εχθρικής περιουσίας²³¹. Από τα εγκλήματα που αναφέρθηκαν, θα αναλυθούν συνοπτικά παρακάτω μόνο ορισμένα από αυτά, λόγω της ανάγκης περιορισμού της έκτασης της παρούσας εργασίας. Όμως, για όλα τα παραπάνω, ακολουθεί Παράρτημα με φωτογραφικό υλικό αλλά και links με βίντεο και μαρτυρίες για τις κτηνωδίες που διέπραξε η ομάδα. Αναφορικά με τις επιθέσεις κατά αμάχου πληθυσμού ο οποίος δεν λαμβάνει ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, το ΔΠΔΓ, δήλωσε σε απόφασή του ότι : *“such an attack must have been conducted intentionally in the knowledge, or when it was impossible not to know, that civilians [...] were being targeted [...]”*²³². Αυτό συνεπάγεται ότι δεν είναι μία οποιαδήποτε επίθεση κατά του άμαχου πληθυσμού, επίθεση που πληροί τα στοιχεία που παρατίθενται στα Στοιχεία Εγκλημάτων του ΔΠΔ, και κατά συνέπεια, δεν ποινικοποιείται και δεν διώκεται ενώπιόν του. Παρά ταύτα, θεωρείται ότι τα κριτήρια των Στοιχείων Εγκλημάτων ικανοποιούνται όταν γίνεται λόγος για τα εγκλήματα που διέπραξε το Daesh, λόγω της μαζικότητας των επιθέσεων εις βάρος αμάχων, της έντασης και διάρκειας που έλαβαν –και εξακολουθούν να λαμβάνουν- οι εν λόγω επιθέσεις αλλά και λόγω της συστηματικής διάπραξής τους.

Στα εγκλήματα που παρατέθηκαν σε προηγούμενη παράγραφο, περιλαμβάνονται και ο βιασμός αλλά και άλλα σεξουαλικά εγκλήματα. Για τους σκοπούς της εργασίας κρίνεται απαραίτητη η αναφορά σε ορισμούς που έχουν δώσει

²²¹ Άρθρο 8.2.γ.iv ΚατΔΠΔ

²²² Άρθρο 8.2.e.i ΚατΔΠΔ

²²³ Άρθρο 8.2.e.iii ΚατΔΠΔ

²²⁴ Άρθρο 8.2.e.ii ΚατΔΠΔ

²²⁵ Άρθρο 8.2.e.iv ΚατΔΠΔ

²²⁶ Άρθρο 8.2.e.v ΚατΔΠΔ

²²⁷ Άρθρο 8.2.e.vi ΚατΔΠΔ

²²⁸ Άρθρο 8.2.e.vii ΚατΔΠΔ

²²⁹ Άρθρο 8.2.e.viii ΚατΔΠΔ

²³⁰ Άρθρο 8.2.e.xi ΚατΔΠΔ

²³¹ Άρθρο 8.2.e.xii ΚατΔΠΔ

²³² *Prosecutor v. Blaskic*, ICTY, IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 03.03.2000, par. 180

για το έγκλημα του βιασμού τα διεθνή δικαστήρια. Σύμφωνα με την πρακτική των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, ο βιασμός γίνεται αντιληπτός ως η σεξουαλικής φύσης βίαιη εισβολή που διαπράττεται πάνω σε ένα άτομο, υπό εξαναγκαστικές συνθήκες²³³. Σε μετέπειτα νομολογία, ως βιασμός νοείται η σεξουαλική εισχώρηση είτε στον κόλπο ή στον πρωκτό του θύματος από το όργανο του δράστη ή από άλλο εργαλείο που χρησιμοποιείται από το δράστη, είτε στο στόμα από το όργανο του δράστη. Αυτή η εισχώρηση πρέπει να λαμβάνει χώρα δίχως τη συναίνεση του θύματος, ενώ ο δράστης πρέπει να γνωρίζει ότι η εισχώρηση πραγματοποιείται δίχως τη συναίνεση αυτή²³⁴. Στα πλαίσια της δράσης του Daesh, είναι πλέον ευρέως διαδεδομένο ότι τα μέλη του χρησιμοποιούν τις γυναίκες από τα χωριά τα οποία «καταλαμβάνουν» ως σεξουαλικές «σκλάβες». Σύμφωνα με μαρτυρίες²³⁵, η σεξουαλική βία που υπόκεινται είναι καθημερινή, ενώ διέρευσε στο εσωτερικό της ομάδας ένας οδηγός²³⁶ για το πώς να συμπεριφέρονται οι άνδρες πολεμιστές στις γυναίκες που έχουν «αποκτήσει» ως σεξουαλικά αντικείμενα.

Στα εγκλήματα που έχει διαπράξει το Daesh, εντάσσεται και η στρατολόγηση παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών. Φωτογραφίες²³⁷ και βίντεο²³⁸ με παιδιά σε εκπαιδευτικές κατασκηνώσεις και αργότερα με παιδιά που λαμβάνουν μέρος σε εκτελέσεις, έχουν τραυματίσει τη διεθνή κοινότητα²³⁹. Σύμφωνα με τα Στοιχεία Εγκλημάτων του ΔΠΔ, τα παιδιά ηλικίας κάτω των 15 ετών απαγορεύεται να στρατολογηθούν, να καταταχθούν αλλά και να χρησιμοποιηθούν άμεσα στις

²³³ Βλ. *Prosecutor v. Akayesu*, ICTR, ICTR-96-4-T, Trial Chamber Judgement, 02.09.1998, par. 598 και *Prosecutor v. Delalic and others*, ICTY, IT-96-21-T, Trial Chamber Judgement, 16.11.1998, par. 479

²³⁴ *Prosecutor v. Kunarac*, ICTY, IT-96-23, Trial Chamber Judgement, 22.02.2001, par. 450, *Prosecutor v. Kunarac*, ICTY, Appeal Chamber, 12.06.2002, paras. 127-128, *Prosecutor v. Kvočka and others*, ICTY, IT-98-30/1-T, Trial Chamber Judgement, 02.11.2001, par. 177 και *Prosecutor v. Semanza*, ICTR, ICTR-97-20-I, Trial Chamber Judgement, 06.10.1999, paras. 344-346.

²³⁵ <https://www.rt.com/shows/sophieco/336398-is-slave-horrors-crime/> και <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/yazidi-woman-isis-sex-slave-islamic-state-jihadist-a6930251.html>

²³⁶ <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/isis-release-rape-handbook-fighters-7087004>

²³⁷ Για φωτογραφίες βλ. σχετικό Παράρτημα στο τέλος της παρούσας εργασίας.

²³⁸ https://www.youtube.com/watch?v=8zvXnF_jyms

²³⁹ http://www.huffingtonpost.com/entry/isis-child-soldiers_us_56c779b9e4b0ec6725e28d90 ,
<http://edition.cnn.com/2016/02/19/middleeast/isis-child-soldiers/> ,
<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-using-more-child-fighters-than-feared-as-suicide-bombers-and-soldiers-after-brainwashing-at-a6883626.html> ,
<https://www.theguardian.com/world/2016/mar/05/islamic-state-trains-purer-child-killers-in-doctrine-of-hate>

εχθροπραξίες²⁴⁰. Η στρατολόγηση και η κατάταξη, άλλωστε, απαγορεύονται είτε το παιδί λάβει άμεσα μέρος στις εχθροπραξίες, είτε όχι. Αντίθετα, με τη χρήση (use), νοείται κάθε συμμετοχή του παιδιού στις εχθροπραξίες με σκοπό την πραγματοποίηση πράξεων οι οποίες είναι πιθανό να προκαλέσουν ουσιαστική βλάβη σε προσωπικό ή σε εξοπλισμό των εχθρικών δυνάμεων²⁴¹, δηλαδή, η απλή μεταφορά διατροφικών προμηθειών, δεν νοείται ως χρήση (use)²⁴².

Πολλά από τα προαναφερθέντα εγκλήματα, βρίσκονται στη λίστα του ΚατΔΠΔ τόσο με τα ΕκΑ, όσο και με τα ΕΠ. Για να διαπιστωθεί από το Δικαστήριο αν τα εγκλήματα αυτά αφορούν παραβιάσεις και των δύο άρθρων, ή για μία, εφαρμόζεται το “blockburger test”. Αν η πρώτη κατηγορία, για ΕκΑ λ.χ., περιλαμβάνει ένα στοιχείο (element) που δεν απαιτείται για τη δεύτερη κατηγορία, λ.χ. για το ΕΠ, τότε η παραβίαση έχει διαπραχθεί και στους δύο κορμούς εγκλημάτων. Αντίθετα, αν η μία κατηγορία εμπίπτει πλήρως στα στοιχεία της άλλης, τότε υφίσταται παραβίαση μόνο ενός εγκλήματος σε ένα κορμό, είτε ως ΕκΑ, είτε ως ΕΠ²⁴³.

Η ίδια η Εισαγγελέας του ΔΠΔ, Fatu Bensouda, τόνισε σε δήλωσή της, την σοβαρότητα των παραβιάσεων που διαπράχθηκαν από το Daesh, οι πράξεις του οποίου συνιστούν μέγιστα εγκλήματα σύμφωνα με το δίκαιο της διεθνούς κοινότητας, καθώς και σοβαρή απειλή για την διεθνή ειρήνη, την ασφάλεια και την ευημερία τόσο της περιοχής στην οποία το ίδιο δραστηριοποιείται, όσο και ολόκληρου του πλανήτη²⁴⁴.

---

²⁴⁰ Μάλιστα, τόσο η στρατολόγηση και η κατάταξη όσο και η χρήση στις εχθροπραξίες παιδιών κάτω των 15 ετών, είναι και τα τρία εγκλήματα που εγείρουν ατομική ποινική ευθύνη σε αυτόν που τα διαπράττει. Επιπροσθέτως, η 1^η διεθνής απόφαση αναφορικά με το έγκλημα της στρατολόγησης παιδιών ως έγκλημα πολέμου, έγινε από το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε, στην οποία διατυπώθηκε ότι το ΚατΔΠΔ και τα Στοιχεία Εγκλημάτων, αποκρυσταλλώνουν διεθνές εθμικό δίκαιο. Βλ. σχετικά, *Prosecutor v. Norman*, SCSL-2004-14-AR72(E), Appeal Chamber, Decision on preliminary motion based on lack of jurisdiction, 31.05.2004, *Prosecutor v. Fofana and Kondewa*, SCSL-04-14-T, Trial Chamber Judgement, 02.08.2007 και *Prosecutor v. Brima, Kamara and Kanu*, SCSL-04-14-T, Trial Chamber Judgement, 20.06.2007.

²⁴¹ Βλ. *Prosecutor v. Rutaganda*, ICTR-96-3-T, Trial Chamber Judgement, 06.12.1999, par. 100

²⁴² Βλ. *Prosecutor v. Brima, kamara and Kanu*, SCSL-04-14-T, Trial Chamber Judgement, 20.06.2007, paras. 736-737.

²⁴³ Βλ. σχετικά, Mundis, D., “Blockburger test” in Cassese, A., *The Oxford Companion of International Criminal Justice*, OUP, 2009, pp.261-262

²⁴⁴ Συγκεκριμένα ανέφερε ότι “*crimes of unspeakable cruelty have been reported, such as mass executions, sexual slavery, rape and other forms of sexual and gender-based violence, torture, mutilation, enlistment and forced recruitment of children and the persecution of ethnic and religious minorities, not to mention the wanton destruction of cultural property*”. Βλ. www.haguejusticeportal.net/index.php?id=13249 8 April 2015

Θεωρείται απαραίτητο να διευκρινιστεί, σε αυτό το σημείο, ότι δεν αποτελούν όλα τα εγκλήματα που διαπράττονται εν μέσω μίας σύρραξης, είτε αυτή είναι διεθνής, είτε είναι εσωτερική, ΕΠ. Για να χαρακτηριστούν ως ΕΠ, θα πρέπει να διαπιστωθεί μία σύνδεσή τους (nexus) με τη σύρραξη στην οποία διαπράχθηκαν. Μάλιστα, σύμφωνα με τα διεθνή δικαστήρια, το έγκλημα θα πρέπει να είναι “*closely related to the hostilities*”²⁴⁵. Η σύρραξη δεν είναι απαραίτητο να συντέλεσε στα αίτια της διάπραξης του εγκλήματος για να ικανοποιείται η ανάγκη ύπαρξης σύνδεσης μεταξύ της παράνομης πράξης και της σύρραξης. Η σύρραξη αυτή θα πρέπει να έχει διαδραματίσει δεσπόζοντα ρόλο στην ικανότητα και την απόφαση του δράστη να διαπράξει το έγκλημα αυτό²⁴⁶.

2.1.3. Υβριδικά και Ad Hoc Δικαστήρια ως η εναλλακτική λύση για την άσκηση δίωξης

Λόγω της αδυναμίας της διεθνούς κοινότητας, να παραπέμψει την κατάσταση που επικρατεί στο εσωτερικό των δύο κρατών, της Συρίας και του Ιράκ, τόσο διεθνείς μελετητές όσο και η ίδια η Επιτροπή των ΗΕ για τη Συρία, θεωρούν ότι υπάρχει επιτακτική ανάγκη για εύρεση εναλλακτικής λύσης, ώστε τα στυγερά εγκλήματα που διαπράχθηκαν από τα μέλη του Daesh, να μην παραμείνουν ατιμώρητα.

Η διεθνής πρακτική, σε περιόδους όπου διαπράχθηκαν στυγερά εγκλήματα που απειλούσαν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, έχει δημιουργήσει διεθνή ποινικά όργανα (ad hoc), τα οποία είχαν σκοπό τόσο την απόδοση δικαιοσύνης και την αποτροπή τέλεσης νέων εγκλημάτων, όσο και να συνεισφέρουν στην αποκατάσταση της ειρήνης στις περιοχές που επλήγησαν από βίαιες συγκρούσεις. Τα δύο *ad hoc* διεθνή ποινικά δικαστήρια της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντα, αλλά και τα διάφορα ειδικά δικαστήρια, όπως αυτό της Σιέρρα Λεόνε, της Καμπότζης, του Αν.

---

²⁴⁵ *Prosecutor v. Tadic*, ICTY, IT-94-I, Appeal Chamber, Decision on the defence motion for interlocutory appeal on jurisdiction, 02.10.1995, par. 70, *Prosecutor v. Kunarac*, ICTY, IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, Trial Chamber Judgement, 22.02.2001, par. 402, *Prosecutor v. Krnojelac*, ICTY, IT-97-25-T, Trial Chamber Judgement, 15.03.2002, par. 51 και *Prosecutor v. Delalic and Others*, ICTY, IT-96-21-T, Trial Chamber Judgement, 16.11.1998, par. 193.

²⁴⁶ *Prosecutor v. Vasilevic*, ICTY, IT-98-32-T, Trial Chamber Judgement, 29.11.2002, par. 25 και *Prosecutor v. Kunarac*, ICTY, IT-96-23, Appeal Chamber, 12.06.2002, par. 58. Βλ. σχετικά, Mettraux, G., “Nexus with the conflict” in Cassese, A., *The Oxford Companion of International Criminal Justice*, OUP, 2009, pp. 435-436.

Τιμότε καθώς και του Κοσόβου, αποτελούν όργανα που δημιούργησε η διεθνής κοινότητα για την εδραίωση της ειρήνης και της διεθνούς δικαιοσύνης.

Τα δύο *ad hoc* δικαστήρια, το ΔΠΔΓ και το ΔΠΔΡ, δημιουργήθηκαν με απόφαση που υιοθέτησε το ΣΑ/ΗΕ βάσει του Κεφ. VII του ΧαρτΗΕ, και συνεπώς είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα. Η δημιουργία τους αποτέλεσε πρωτοτυπία, αλλά θεωρήθηκε ότι ανταποκρινόταν στην κρισιμότητα και το μέγεθος της τραγωδίας που έλαβε χώρα στις δύο περιοχές. Μάλιστα, το ΔΠΔΡ διατύπωσε ότι «αν και η μέθοδος με δεσμευτική απόφαση του ΣΑ/ΗΕ συνιστά καινοτομία, επιβλήθηκε με τη σοβαρότητα και το μέγεθος της τραγωδίας και τη βαρύτητα των εγκλημάτων»²⁴⁷. Η νομιμότητα της δημιουργίας τους, αποτέλεσε ζήτημα σε διάφορες υποθέσεις που βρέθηκαν ενώπιον τους, αλλά διαπιστώθηκε ότι η απόφαση του ΣΑ/ΗΕ ήταν νόμιμη δεδομένης της κατάστασης. Για παράδειγμα, το Appeals Chamber της υπόθεσης *Tadic* ενώπιον του ΔΠΔΓ έκρινε ότι ενόψει της απειλής της ειρήνης στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας, το Κεφ. VII αποτελούσε την κατάλληλη νομική βάση για την εγκαθίδρυση από το ΣΑ/ΗΕ του ΔΠΔΓ²⁴⁸. Τα δύο αυτά δικαστήρια, συστάθηκαν για να εκδικάσουν συγκεκριμένα εγκλήματα, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, σε συγκεκριμένο έδαφος²⁴⁹, για αυτό και ονομάζονται *ad hoc*, «επί τούτοις».

Αντίθετα, το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε, δημιουργήθηκε και αυτό με απόφαση του ΣΑ/ΗΕ²⁵⁰, αλλά και με συμφωνία ανάμεσα στην κυβέρνηση της χώρας και τα ΗΕ²⁵¹. Το πεδίο αρμοδιότητάς του περιοριζόταν στο έδαφος της Σιέρα Λεόνε για εγκλήματα που διαπράχθηκαν μετά τα Νοέμβριο του 1996. Το δικαστήριο αυτό είναι ένας θεσμός με ιδιότυπη μεικτή σύνθεση εθνικών και διεθνών στοιχείων, λ.χ. οι δικαστές και οι εισαγγελείς διορίζεται μετά από πρόταση τόσο των ΗΕ όσο και της κυβέρνησης του κράτους, ενώ χαρακτηριστική είναι η πρωταρχία που

²⁴⁷ Περράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 281-293

²⁴⁸ Περράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014 σελ. 281-293

²⁴⁹ Το ΔΠΔΓ συστάθηκε για να εκδικάσει εγκλήματα που διαπράχθηκαν στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας από το 1991 και μετά, ενώ το ΔΠΔΡ για να εκδικάσει εγκλήματα που διαπράχθηκαν στο έδαφος της Ρουάντα το 1994.

²⁵⁰ Res 1315/2000

²⁵¹ S 2002/246

το διέπει σε σχέση με την ιεραρχία ανάμεσα σε αυτό και τα εθνικά δικαστήρια του κράτους²⁵².

Ήδη από το 2015, οι ερευνητές ΕΠ των ΗΕ, εξέφρασαν την ανάγκη δημιουργίας ενός ειδικού δικαστηρίου το οποίο θα έχει ως αρμοδιότητα την εξέταση των μαζικών θηριωδίων που διαπράχθηκαν από το Daesh, και μάλιστα, δήλωσαν ότι έχουν συλλέξει αποδεικτικά στοιχεία αλλά και στοιχεία για τους υπευθύνους, και ότι θα ξεκινήσουν την ενημέρωση των αρμόδιων²⁵³. Σε αυτό το πλαίσιο,, η Carla Del Ponte²⁵⁴, δήλωσε ότι *“At the beginning I was for the ICC but now, with the changing situation,, I think an ad-hoc tribunal could be more efficient and work faster. [...] First of all, the ICC would prosecute only three, four, five perpetrators, not more. I think an ad-hoc tribunal could prepare a list over a hundred, like the ICTY. [...] An ad hoc tribunal could also be based near the region, facilitating access to witness, documentation and so on”*. Η ίδια πρόταση διατυπώθηκε 1 χρόνο αργότερα και από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία υιοθέτησε μία μη δεσμευτική απόφαση που καλούσε τη διοίκηση να προχωρήσει σε υποστήριξη του ΣΑ/ΗΕ για ένα Ad Hoc ή ένα διεθνές υβριδικό δικαστήριο, το οποίο θα εξετάσει τα ΕκΑ αλλά και τα ΕΠ, στα εδάφη που διοικούνται από το Daesh.

Μελετώντας την ένταση που λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό των δύο χωρών, αλλά κυρίως τη σοβαρότητα των εγκλημάτων που διαπράττονται από τους δρώντες που παίρνουν μέρος στις εχθροπραξίες και ειδικότερα από το Daesh, η εναλλακτική της δημιουργίας ενός ειδικού οργάνου, θα μπορούσε να αποτελέσει κρίσιμη βοήθεια, λαμβάνοντας υπόψη την αδυναμία του ΔΠΔ να εκδικάσει τα εγκλήματα αυτά.

Βέβαια, τόσο η πρόταση της Επιτροπής όσο και η πρόταση της Βουλής των Αντιπροσώπων, έχει κατακριθεί από μελετητές²⁵⁵, όχι διότι δεν επιθυμούν την απόδοση ευθυνών και την άσκηση δίωξης εναντίον εγκληματιών πολέμου, αλλά

---

²⁵² Περράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 306-313

²⁵³ Βέβαια, η Επιτροπή δήλωσε ότι εξακολουθεί να επιθυμεί την παραπομπή της κατάστασης από το ΣΑ/ΗΕ αλλά μετά από τόσα χρόνια πολέμου και τόσους νεκρούς, και ενώπιον της συνεχούς άρνησης της Κίνας αλλά και της Ρώσικης Ομοσπονδίας για εύρεση λύσης, η διεθνής κοινότητα πρέπει να εντοπίσει εναλλακτικές μεθόδους για να εδραιωθεί η διεθνής δικαιοσύνη για τις παραβιάσεις που διαπράχθηκαν. Βλ. www.theguardian.com/world/2015/mar/7/call-for-special-tribunal-to-investigate-war-crimes-and-mass-atrocities-in-syria (17/03/2015)

²⁵⁴ Πρώην Επικεφαλής Εισαγγελέας του ΔΠΔΓ

²⁵⁵ Βλ. λχ www.international-criminal-justice-today.org/opinion/the-icc-is-indispensable-to-a-syria-solution/ (3 May 2016)

επειδή τονίζουν και υπενθυμίζουν το βασικό σκοπό της δημιουργίας του ΔΠΔ. Αυτός ο σκοπός ήταν η ανάγκη δημιουργίας ενός μόνιμο διεθνούς ποινικού οργάνου, το οποίο θα ήταν αρμόδιο για το σύνολο των διεθνών εγκλημάτων, με σκοπό την αποφυγή δημιουργίας πολλαπλών ειδικών διεθνών δικαστηρίων, κάθε φορά που λαμβάνει χώρα μία σύρραξη στην οποία διαπράττονται μαζικές σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.

2.2. Η Οικουμενική Δικαιοδοσία²⁵⁶ από τα εθνικά δικαστήρια και το Daesh

Αφού εξετάστηκαν οι εναλλακτικές λύσεις που υπάρχουν για την άσκηση δίωξης από διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, είτε από το ΔΠΔ, είτε από κάποιο άλλο ειδικό δικαστήριο το οποίο θα δημιουργηθεί με σκοπό να ποινικοποιήσει τα εγκλήματα που διαπράττονται από το Daesh στο πλαίσιο των ενόπλων συρράξεων στις οποίες το ίδιο συμμετέχει, θα εξετασθεί μία άλλη πτυχή της ποινικοποίησης εγκλημάτων, η οποία έχει εμπνεύσει πολλές και διαφορετικές αντικρουόμενες απόψεις. Γίνεται λόγος για το θεσμό της «οικουμενικής δικαιοδοσίας», η άσκηση δηλαδή ποινικής δίωξης από τα εθνικά δικαστήρια.

Συχνά, ο θεσμός της οικουμενικής δικαιοδοσίας συγχέεται με την ικανότητα των εθνικών δικαστηρίων να εκδικάζουν υποθέσεις με υπόβαθρο τις αρχές της εδαφικότητας, της ενεργητικής προσωπικότητας²⁵⁷, καθώς και της παθητικής προσωπικότητας. Οι εν λόγω αρχές, αποτελούν τις παραδοσιακές μορφές άσκησης δίωξης από ένα εθνικό δικαστήριο εναντίον ενός ατόμου. Βάσει της πρώτης αρχής, αυτής της εδαφικότητας, το άτομο δικάζεται στον τόπο τέλεσης του εγκλήματος²⁵⁸. Η

---

²⁵⁶ Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον W.B. Cowles το 1945 και αναφερόταν στο ότι κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να διώκει εγκληματίες πολέμου ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους, διότι τα εγκλήματα πολέμου, όπως και η πειρατεία, συνιστούν εγκλήματα που στρέφονται κατά της δημόσιας συνείδησης και επιβάλλεται η τιμωρία τους. Βλ. Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 σελ 420

²⁵⁷ Ήδη από το καλοκαίρι του 2016, έχουν ξεκινήσει στη Γερμανία δίκες ατόμων που συμμετείχαν στις συρράξεις στη Συρία και διέπραξαν εγκλήματα πολέμου, τα οποία άτομα, όμως, είναι Γερμανοί υπήκοοι και άρα ενεργοποιείται η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας. Βλ. σχετικά. <http://www.ejiltalk.org/justice-for-syria-opportunities-and-limitations-of-universal-jurisdiction-trials-in-germany/>

²⁵⁸ Βέβαια, λειτουργεί μόνο όταν το διεθνές έγκλημα διαπράττεται σε ένα κράτος. Βλ. Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 σελ 408

εν λόγω αρχή του ποινικού δικαίου, αποτελεί επιβεβαίωση της παραδοσιακής αρχής της εδαφικότητας του διεθνούς δικαίου²⁵⁹.

Σύμφωνα με τη δεύτερη αρχή, ένα κράτος δύναται να κινήσει ποινική διαδικασία δίωξης σε βάρος υπηκόων του που κατηγορούνται για τη διάπραξη εγκλήματος/ων στο εξωτερικό. Τα άτομα γίνονται αντικείμενα της αρχής αυτής διότι ο δεσμός του κράτους με τους υπηκόους του δεν μεταβάλλεται αν οι υπήκοοι βρίσκονται στο εξωτερικό. Γενικά, είναι προνόμιο του κράτους να καθορίζει ποιοι είναι υπήκοοί του, όμως η πρακτική των κρατών αναδεικνύει ότι η δυνατότητα ενεργοποίησης της αρχής της ενεργητικής ιθαγένειας συμβαίνει μόνο για τα άτομα που είχαν την υπηκόοτητα του κράτους αυτού κατά τη διάρκεια της τέλεσης του εγκλήματος. Μάλιστα, συχνά γίνεται αποδεκτή η άσκηση της αρχής αυτής σε όσους απλά διαμένουν στο κράτος. Αυτό συμβαίνει διότι θεωρείται ότι υφίσταται δεσμός ανάμεσα στο κράτος και σε εκείνους που διαμένουν σε αυτό²⁶⁰. Η τρίτη αρχή αναγνωρίζεται από εθνικά δικαστήρια για εγκλήματα που διαπράχθηκαν στο εξωτερικό σε βάρος υπηκόων τους²⁶¹.

Εκτός από τις παραπάνω παραδοσιακές αρχές ποινικού δικαίου, που εξουσιοδοτούν (υπό προϋποθέσεις), τα εθνικά δικαστήρια να ασκήσουν ποινική δίωξη εναντίον κάποιον ατόμων, κάποιες κατηγορίες εγκλημάτων εμπίπτουν σε αυτό που ονομάζεται «οικουμενική δικαιοδοσία». Η εν λόγω αρχή αναφέρεται, ουσιαστικά, στη νομική δυνατότητα του εθνικού δικαστικού συστήματος ενός κράτους, να ερευνά και να εκδικάζει συγκεκριμένα εγκλήματα, ακόμα και αν αυτά δεν έχουν διαπραχθεί στο έδαφός του, ή από κάποιον υπήκοό του ή προς έναν υπήκοό του²⁶². Ο μόνος σύνδεσμος που ενδέχεται να απαιτείται ανάμεσα στο κράτος και στο

---

²⁵⁹ Lotus SS par. 3

²⁶⁰ Βλ. σχετικά, Akande, D., “Active Personality” in Cassese, A., *The Oxford Companion of International Criminal Justice*, OUP, 2009, pp. 228-229.

²⁶¹ Ο λόγος αναγνώρισης της αρχής αυτής είναι η προστασία των υπηκόων που διαμένουν στο εξωτερικό αλλά και η δυσπιστία του εθνικού νομοθέτη για τις διαδικασίες που ακολουθούνται από αλλοδαπά δικαστήρια. Βέβαια, προϋπόθεση είναι το έγκλημα να συνιστά έγκλημα και στα δύο κράτη, ώστε το κράτος τέλεσης, να εκδώσει τον δράστη στο κράτος παθητικής ιθαγένειας. Βλ. Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 415-416

²⁶² HRW, “Syria and the ICC: Questions and Answers”, September 2013, διαθέσιμο στο <https://www.hrw.org/news/2013/09/07/qa-syria-and-international-criminal-court>

αδίκημα, είναι η φυσική παρουσία²⁶³ του φερόμενου ως δράστη στην περιοχή δικαιοδοσίας εκείνου του κράτους²⁶⁴.

Η αναγνώριση –έστω και υπό προϋποθέσεις- της οικουμενικής δικαιοδοσίας, σημαίνει ότι η διεθνής κοινότητα θεωρεί ότι ορισμένα εγκλήματα είναι αποτρόπαια, σε τέτοιο βαθμό, ώστε αυτά να συνιστούν απειλή για την ανθρωπότητα, στερώντας τη δυνατότητα στους δράστες να αναζητήσουν καταφύγιο σε κάποιο άλλο κράτος και ξεπερνώντας –ορισμένες φορές- την κρατική κυριαρχία²⁶⁵. Συνεπώς, το «κοινό συμφέρον» της διεθνούς κοινότητας, είναι η βάση δικαιοδοσίας των δικαστηρίων αυτών. Στόχος είναι να μην μείνουν κάποια εγκλήματα τόσο ειδική χωρίς τιμωρία, και έτσι τα κράτη εξουσιοδοτούνται να δικάσουν και να τιμωρήσουν εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας σοβαρές παραβιάσεις του ΔΔ για τη διασφάλιση των οικουμενικών αξιών²⁶⁶.

Η «οικουμενική δικαιοδοσία» αναγνωρίζεται για δύο τύπους εγκλημάτων. Πρωτίστως, για διεθνή εγκλήματα που λόγω της φύσης ή της βαρύτητάς τους αφορούν το σύνολο της ανθρωπότητας, όπως είναι λχ τα ΕκΑ και τα ΕΠ κλπ, καθώς και για εγκλήματα για την καταστολή των οποίων υπάρχει ανεπάρκεια των εθνικών νομοθεσιών όπως πχ εγκλήματα που διαπράττονται σε περιοχές εκτός της δικαιοδοσίας τους²⁶⁷. Μέσα στα εγκλήματα που εμπίπτουν στην «οικουμενική

---

²⁶³ Αντίθετα, σύμφωνα με τη διασταλτική ερμηνεία της οικουμενικής δικαιοδοσίας, δεν αποδέχεται την προϋπόθεση αυτή, διότι θεωρεί ότι πρέπει να μπορεί ένα κράτος να κινήσει διαδικασίες δίωξης σε περίπτωση που τόσο το κράτος ιθαγένειας όσο και το κράτος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται ο δράστης, αδυνατεί ή δεν επιθυμεί την δίωξή του. Βλ. σχετικά Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015, σελ. 422

²⁶⁴ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015, σελ. 419

²⁶⁵ Bassiouni, C., “The history of Universal Jurisdiction and its place in International Law” στο Macedo, St., *Universal Jurisdiction: National Court and the prosecution of serious crimes under international law*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004.

²⁶⁶ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 σελ. 420

²⁶⁷ Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 σελ. 420

δικαιοδοσία» είναι το έγκλημα της γενοκτονίας, το έγκλημα του βασανισμού²⁶⁸, το apartheid, τα ΕΠ, τα ΕκΑ, αλλά και το έγκλημα της δουλείας²⁶⁹.

Αναφορικά με το εφαρμοστέο δίκαιο σε περιπτώσεις δίκης βασισμένης στην «οικουμενική δικαιοδοσία», η πρακτική των εσωτερικών δικαστηρίων, δείχνει ότι τα δικαιοδοτικά όργανα δεν στηρίζονται συνήθως σε εθιμικούς κανόνες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα εθνικά δικαστήρια εφαρμόζουν τους εσωτερικούς κανόνες που σχετίζονται με το έγκλημα το οποίο εκδικάζεται. Αυτό δεν συνεπάγεται και δεν σημαίνει ότι αγνοούν ή δεν εφαρμόζουν τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Άλλωστε τα κράτη είναι υποχρεωμένα να υιοθετούν τέτοιας φύσης κανόνες και νόμους στο εσωτερικό τους σύστημα, ώστε αυτοί να συνάδουν με τους κανόνες τόσο εκείνους που απορέουν από τις διατάξεις συμβάσεων στις οποίες το κράτος είναι συμβαλλόμενο μέρος, όσο και με τους γενικά παραδεδεγμένους κανόνες του εθιμικού διεθνούς δικαίου. Για την εκδίκαση, λοιπόν, μιας υπόθεσης, απαιτείται η επίκληση κάποιας διάταξης της εσωτερικής νομοθεσίας²⁷⁰.

2.2.1. Οι περιπτώσεις άσκησης οικουμενικής δικαιοδοσίας στα «μέλη» του Daesh

Σχετικά με τα ΕΠ, τα οποία αποτελούν και το ζήτημα του Β μέρους της παρούσας εργασίας, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις στις σχετικές συμβάσεις που να αναφέρονται στην οικουμενική δικαιοδοσία. Θα μπορούσε όμως να λεχθεί, ότι η ποινική υποχρέωση να διασφαλίζει το σεβασμό των κανόνων, εμπεριέχει το δικαίωμα ενεργοποίησης της οικουμενικής δικαιοδοσίας στο εσωτερικό ποινικό σύστημα²⁷¹.

---

²⁶⁸ Βλ. άρθρο 5β της ΣΚΒ 1984, όπου καθιερώνεται το καθήκον των μερών να υιοθετήσουν νομοθετικά μέτρα, προκειμένου να μπορέσουν να ασκήσουν οικουμενική δικαιοδοσία, αλλά και το άρθρο 7 της ίδιας σύμβασης, όπου γίνεται αναφορά στην αρχή *aut dedere aut judicare*, δηλαδή το καθήκον ή δίκης ή έκδοσης. Βλ. Μαρούδα, Μ.-Ντ. *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015 428, αλλά και υπόθεση του ΔΔΧ Βέλγιο / Σενεγάλης 20/7/2012, όπου επιβεβαιώνεται η υποχρέωση δίωξης ή έκδοσης που βασίζεται στην ΣΚΒ 1984. Βλ. Παρράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 280

²⁶⁹ Bassiouni, C., “The history of Universal Jurisdiction and its place in International Law” στο Macedo, St., *Universal Jurisdiction: National Court and the prosecution of serious crimes under international law*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004.

²⁷⁰ Βλ. υποθέσεις *Niyonteze* και *Reporteurs sans Frontieres / Mille Collines*. Και στις δύο υποθέσεις, τα εθνικά δικαστήρια διαπίστωσαν ότι δεν είχαν αρμοδιότητα να προχωρήσουν σε περαιτέρω ενέργειες και σε εκδίκαση των υποθέσεων αυτών, λόγω είτε απουσίας εσωτερικών κανόνων σχετικών με το έγκλημα, είτε απουσία εσωτερικών μέσων εφαρμογής.

²⁷¹ Bassiouni, C., “The history of Universal Jurisdiction and its place in International Law” στο Macedo, St., *Universal Jurisdiction: National Court and the prosecution of serious crimes under international law*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004, pp. 50-51.

Όμως, μετά την υιοθέτηση του ΚατΔΠΔ στη Ρώμη το 1998, πολλά κράτη έχουν υιοθετήσει κανόνες στο εσωτερικό τους, ώστε να μπορούν να ποινικοποιούν εγκλήματα που θεωρούνται σοβαρές παραβιάσεις διεθνών κανόνων και εθίμων. Για παράδειγμα, το Βέλγιο, το 1999, υιοθέτησε νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι “*The Belgian courts shall be competent to deal with breaches provided for in the present act, irrespective of where such breaches have been committed*”, ενώ ο Καναδάς, σε παρεμφερή πράξη με αυτή του Βελγίου, αναγνώρισε τα ΕΚΑ και τα ΕΠ, ως εγκλήματα τα οποία θα μπορούν να εκδικάζονται από τα εθνικά του δικαστήρια, χωρίς την απαραίτητη ισχύ των παραδοσιακών αρχών ποινικής δικαιοδοσίας που εξετάστηκαν παραπάνω. Η Μεγάλη Βρετανία, προχώρησε και εκείνη σε υιοθέτηση νομοθεσίας, η οποία, θέτοντας σε εφαρμογή το Καταστατικό της Ρώμης, διεύρυνε την «οικουμενική» δικαιοδοσία των εθνικών της δικαστηρίων σε περισσότερα εγκλήματα από παλαιότερα²⁷².

Σε όλη την ανωτέρω ανάλυση, τόσο αυτής της υποενότητας, όσο και της προηγούμενης -όπου παρουσιάζεται συνοπτικά η έννοια της οικουμενικής δικαιοδοσίας- δεν εντοπίζει κανείς το έγκλημα της «τρομοκρατίας». Παρά τις προσπάθειες ορισμένων κρατών να το θέσουν στις διατάξεις τόσο του ΚατΔΠΔ όσο και στην πρακτική της άσκησης οικουμενικής δικαιοδοσίας, δεν τα κατάφεραν. Κατά συνέπεια, το έγκλημα αυτό, δεν θεωρείται ούτε ένα έγκλημα για την διάπραξη του οποίου κάποιος μπορεί να ενέχει ατομική ποινική ευθύνη στο ΔΠΔ, αλλά ούτε και ατομική ποινική ευθύνη ενώπιον ενός εθνικού δικαστηρίου, το οποίο δεν είναι ούτε εθνικό δικαστήριο του κράτους του δράστη, ούτε του θύματος, αλλά ούτε και του κράτους στο έδαφος του οποίου τελέστηκε το έγκλημα. Η διευκρίνιση αυτή, είναι υψίστης σημασίας στην προσπάθεια δίωξης των «μαχητών» του Daesh, οι οποίοι ευθύνονται για εγκλήματα, συμπεριλαμβανομένων και των ΕΠ.

Αν κανείς προβεί σε χαρακτηρισμό τους ως «τρομοκράτες» και δεν αναγνωρίσει καμία θέση τους στις ένοπλες συρράξεις στις οποίες οι ίδιοι συμμετέχουν και κατά συνέπεια ούτε και στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, οι παραβιάσεις των κανόνων του οποίου συνιστούν τα εγκλήματα αυτά, δεν θα μπορέσει στην πραγματικότητα να εντοπίσει ένα αρμόδιο όργανο το οποίο δεν εμπίπτει στις

---

²⁷² Butler Hays, A., “The growing support for Universal Jurisdiction in National Legislation” στο Macedo, St., *Universal Jurisdiction: National Court and the prosecution of serious crimes under international law*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004, pp. 68-70.

παραδοσιακές μορφές. Αν, για παράδειγμα, κάποιον πρόσωπο από τα ηγετικά μέλη της ομάδας, βρεθεί στο έδαφος ενός ευρωπαϊκού κράτους, του οποίου δεν είναι υπήκοος και στο έδαφος και τους πολίτες του οποίου δεν έχει διαπράξει κανένα έγκλημα, δεν θα μπορέσουν τα δικαστήρια του κράτους αυτού να ασκήσουν δίωξη εναντίον του.

Εν αντιθέσει, με την αποδοχή της ύπαρξης τους ως μέρη σε σύρραξη, τα μέλη γίνονται υπόλογοι στους κανόνες και τα έθιμα του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, και κατά συνέπεια, ενέχουν ατομική ποινική ευθύνη για τις σοβαρές παραβιάσεις αυτού. Αν, λοιπόν, σε αυτή την περίπτωση, τα άτομα που έχουν διαπράξει σοβαρές παραβιάσεις του ΔΑΔ, βρεθούν σε ένα ευρωπαϊκό κράτος, και συλληφθούν, θα μπορέσουν τα εθνικά δικαστήρια του κράτους στο οποίο βρίσκονται, να ασκήσουν ποινική δίωξη εναντίον τους, διότι, όπως γίνεται φανερό από την ανωτέρω ανάλυση, τα ΕΠ εμπίπτουν στα εγκλήματα που ενεργοποιούν την «οικουμενική δικαιοδοσία».

2.2.2. Τα ζητήματα και οι δυσκολίες στην άσκηση οικουμενικής δικαιοδοσίας σε «τρομοκράτες»

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το σύνολο της διεθνούς κοινότητας αποδοκιμάζει και καταδικάζει πρακτικές, όπως τα εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα στα εδάφη της Συρίας και του Ιράκ, καθώς και πρακτικές που περιλαμβάνουν πράξεις τρομοκρατίας. Αναμφίβολη είναι, επίσης, η επιθυμία της διεθνούς κοινότητας για εδραίωση της διεθνούς ειρήνης και της ασφάλειας, αλλά κυρίως για την απόδοση δικαιοσύνης και τη δίωξη των υπευθύνων για τόσο ειδεχθή εγκλήματα. Στο πλαίσιο της επιθυμίας αυτής, εντοπίζονται προτάσεις και δηλώσεις που περιλαμβάνουν την δυνατότητα δίωξης «τρομοκρατών», και κατά συνέπεια «τρομοκρατικών πράξεων» από εθνικά δικαστήρια με βάση το θεσμό της «οικουμενικής δικαιοδοσίας». Χωρίς δηλαδή να υπάρχει κάποιος δεσμός εδαφικότητας ή ιθαγένειας κλπ., μεταξύ του δράστη και του κράτους στα εθνικά δικαστήρια του οποίου εκείνος θα διωχθεί. Η εν λόγω δίωξη, δημιουργεί ζητήματα, τόσο τεχνικά όσο και νομικά.

Πρωτίστως, για να εκδικασθεί ένα έγκλημα, λχ της «τρομοκρατίας», ένας δράστης, λχ ένας «τρομοκράτης», ή μία πράξη, λχ μια «τρομοκρατική» πράξη, πρέπει το έγκλημα, η πράξη και η ευρύτερη έννοια γύρω από αυτή, να έχουν συγκεκριμενοποιηθεί. Στην πραγματικότητα, παρά τις συνεχείς προσπάθειες που

γίνονται ανά τα τακτά χρονικά διαστήματα, η διεθνής κοινότητα δεν έχει συμφωνήσει σε ένα καθολικά αποδεκτό ορισμό της «τρομοκρατίας» αλλά ούτε και των «τρομοκρατικών πράξεων». Τόσο οι πολιτικές πιέσεις²⁷³, η αδυναμία συμφωνίας μεταξύ των απόψεων των κρατών, όσο και η περιπλοκότητα της ίδιας της έννοιας ως τέτοιας, έχουν καταστήσει αδύνατη τη διαμόρφωση *consensus* μεταξύ των κρατών. Πώς, λοιπόν, θα καταστεί δυνατή και κυρίως συμβατή με το δίκαιο, μία δίωξη η οποία θα βασίζεται κατηγορίες για ένα έγκλημα το οποίο δεν έχει οριστεί; Πώς θα προστατευθεί η ίδια η δικαιοσύνη τόσο σε εσωτερικό όσο και σε διεθνές επίπεδο από τις αυθαίρετες πολιτικές διώξεις που θα εκμεταλλεύονται αυτήν ακριβώς την απουσία ορισμού; Αυτά είναι ζητήματα που πρέπει να διευθετηθούν προτού λεχθεί και υποστηριχθεί ότι τα εθνικά δικαστήρια δύνανται να ερευνήσουν και να ασκήσουν δίωξη σε περιστατικά τρομοκρατίας. Εξαιρούνται, σαφώς, από την παραπάνω προσέγγιση τα εθνικά δικαστήρια του κράτους στο έδαφος του οποίου διαπράχθηκαν οι πράξεις αυτές. Αυτά τα δικαστήρια, έχουν την αρμοδιότητα να ερευνήσουν και να εκδικάσουν τους υπεύθυνους. Για παράδειγμα, τα δικαστήρια της Τουρκίας, της Γαλλίας, του Λιβάνου, του Βελγίου, αλλά και των άλλων κρατών που έχουν πληγεί από τις τρομοκρατικές επιθέσεις που διέπραξε το Daesh, έχουν την πλήρη αρμοδιότητα απόδοσης ατομικής ευθύνης στους υπαίτιους για τις πράξεις που οδήγησαν στο θάνατο εκατοντάδων προσώπων και απελευθέρωσαν ένα αίσθημα φόβου και ανασφάλειας στο εσωτερικό των περισσότερων κρατών.

Αν επιθυμεί, όμως, ένα εσωτερικό δικαστήριο κράτους το οποίο δεν επλήγησε από τρομοκρατικές επιθέσεις, να εκδικάσει τους υπευθύνους, λχ το Daesh, η διαδικασία δεν είναι τόσο εύκολη και εντός νομικών πλαισίων. Το εσωτερικό δικαστήριο αυτό, θα επικαλεστεί το θεσμό της «οικουμενικής δικαιοσύνης» υποστηρίζοντας ότι έχει δικαίωμα να εκδικάσει εγκλήματα τα οποία συνιστούν απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, δίχως να έχει άμεσο δεσμό με τα εγκλήματα αυτά. Αυτή η προσέγγιση της «οικουμενικής δικαιοσύνης» είναι ορθή, αλλά τα χαρακτηριστικά της δεν ανταποκρίνονται πλήρως σε αυτά της «τρομοκρατίας». Εγκλήματα τα οποία συγκλονίζουν το σύνολο της ανθρωπότητας, όπως είναι λχ τα εγκλήματα πολέμου, είτε τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, θεωρούνται «διεθνή εγκλήματα» ακριβώς διότι η φύση τους είναι τέτοια επηρεάζουν

²⁷³ Norberg, N., “Terrorism and International Criminal Justice: Dim aspects for a future together” (2010) 8(11) *Santa Clara Journal of International Law*.

το σύνολο της διεθνούς κοινότητας. Αυτά τα εγκλήματα είναι θεμιτό να γίνουν αντικείμενο «οικουμενικής δικαιοδοσίας».

Η «τρομοκρατία», εν αντιθέσει, δεν είναι «διεθνές έγκλημα», αλλά «διακρατικό», γεγονός που επηρεάζει την δυνατότητα άσκησης οικουμενικής δικαιοδοσίας από εσωτερικά δικαστήρια. Στα «διεθνή εγκλήματα» η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι τόσο έντονη, όπου ενέχει άμεσο αποτέλεσμα και ζημία στην ανθρωπότητα στο σύνολό της, ενώ στα «διακρατικά» η ζημία και το άμεσο αποτέλεσμα περιορίζεται –συνήθως– στο κράτος στο έδαφος του οποίου οι πράξεις αυτές πραγματοποιήθηκαν. Επιπροσθέτως, στα «διακρατικά εγκλήματα» εφαρμόζεται μια περιορισμένη εξωεδαφική δικαιοδοσία. Για την άσκηση αυτής της εξωεδαφικής δικαιοδοσίας υπολογίζεται ο τόπος όπου το έγκλημα διαπράττεται, η εθνικότητα του φερόμενου ή του καταδικασθέντος δράστη, η εθνικότητα του θύματος, και / ή εάν τα εγκλήματα απειλούν την εθνική ασφάλεια ενός κράτους²⁷⁴. Οπότε, σε αυτή την περίπτωση εθνικά δικαστήρια με άμεσο δεσμό, δύνανται να ασκήσουν διώξεις, όπως παρατέθηκε ανωτέρω παράδειγμα με την περίπτωση του Daesh και τα δικαστήρια του Βελγίου.

Επιπρόσθετα σε όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, η απουσία ορισμού της «τρομοκρατίας» δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως ένα γεγονός μικρό και αδιάφορο το οποίο δεν επηρεάζει την ουσιαστική απόδοση δικαιοσύνης και δίωξης των εγκλημάτων. Το γνωστό απόφθεγμα “*a man’s terrorist is another man’s freedom fighter*”²⁷⁵, αποτυπώνει αυτή την ακριβώς τη σημασία στην ανάγκη δημιουργίας ενός καθολικά αποδεκτού ορισμού. Αναδεικνύει το πόσο επιρρεπή είναι το έγκλημα και η έννοια σε διαφορετικές προσεγγίσεις ανάλογα με την κάθε πολιτική της χώρας, το γεγονός ότι μπορεί δηλαδή μία τρομοκρατική οργάνωση για κάποιους, να είναι η μάχη προς απελευθέρωση για κάποιους άλλους. Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η διευκρίνιση ότι η συγγραφέας της παρούσας εργασίας δεν θεωρεί ότι στην περίπτωση του Daesh τίθεται ζήτημα «απελευθερωτή», αλλά για λόγους επιστημονικούς οφείλεται να γίνει διατύπωση όλων των προσεγγίσεων της κάθε ενότητας.

²⁷⁴ Nagle, L., “Terrorism and Universal Jurisdiction: Opening a Pandora’s box?” (2010) 27(2) *Georgia State University Law Review*.

²⁷⁵ Gerald Seymour, 1975.

Το καθεστώς του Daesh στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

Ακόμα και αν αποδομηθεί εντελώς το επιχείρημα πεί πολιτικού επηρεασμού και νομιμότητας της δίωξης εγκλημάτων δίχως συγκεκριμένο ορισμό, το τεχνικό αποτέλεσμα της απουσίας κοινού ορισμού, εξακολουθεί να υφίσταται. Συγκεκριμένα, η απουσία συμφωνίας ως προς το τι συνιστά «τρομοκρατία», «τρομοκράτης», «τρομοκρατική πράξη», δυσχεραίνει και τη διαδικασία της έκδοσης ενός φερόμενου ως δράστη, διότι ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνεται κάθε κράτος τις έννοιες αυτές, εφαρμόζει και την διαδικασία της έκδοσης, η οποία όμως είναι κρίσιμη για να επέλθουν οι δράστες ενώπιον της διεθνούς δικαιοσύνης. Άλλωστε, και η ίδια η διεθνής κοινότητα, έχει διώξει το έγκλημα αυτό μόνο μία φορά, όταν το Ειδικό Δικαστήριο για το Λίβανο, το οποίο δημιουργήθηκε με απόφαση του ΣΑ/ΗΕ μετά τη δολοφονία του Rafiq Hariri, πρώην Πρωθυπουργού του Λιβάνου, και άλλων 22 προσώπων την 14^η Φεβρουαρίου 2005, είχε στην αρμοδιότητα του την εκδίκαση “acts of terrorism”.

Όλες οι προσεγγίσεις που περιγράφησαν, αποτυπώνουν πλήρως την αδυναμία του εσωτερικού δικαιοσύνης συστήματος να ασκήσει δίωξη σε περιπτώσεις τρομοκρατικών πράξεων, όταν δεν έχει άμεσο δεσμό με αυτές, είτε λόγω υπηκόων του, είτε λόγω εδαφικότητας. Η «οικουμενική δικαιοδοσία», κατά συνέπεια, δεν δύναται να εφαρμοστεί στο έγκλημα της «τρομοκρατίας».

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ουδείς δεν φανταζόταν, 5 χρόνια πριν, ότι οι διαδηλώσεις που ξεκίνησαν στη Συρία για την ανατροπή του καθεστώτος του Ασάντ, θα εξελίσσονταν σε αυτό το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει η διεθνής κοινότητα σήμερα: ένα πλέγμα διεθνών και εσωτερικών συρράξεων, στα εδάφη της Συρίας και του Ιράκ, με κύριο εμπλεκόμενο ένα μη κρατικό δρώντα, ο οποίος φαίνεται να έχει μεταβάλει όλα όσα ήταν γνωστά έως σήμερα αναφορικά με τις παραδοσιακές συρράξεις. Η εμφάνιση του Daesh, το 2014, οδήγησε στην αμφισβήτηση εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας, πολλών δεδομένων που ίσχυαν στο διεθνές δικαιοσύστημα από το 1945 και μετά. Αμφισβητήθηκαν ζητήματα όπως η έννοια του «μαχητή» κατά το ΔΑΔ στις ένοπλες συρράξεις, η δυνατότητα εμπλοκής ξένων μαχητών σε μία σύρραξη, αλλά και η γενική τυπολογία των συρράξεων στο ΔΑΔ. Παρά τις αμφισβητήσεις, όμως, το δικαιοσύνη πλαίσιο παραμένει σταθερό, διέποντας όλες τις αρχές και τις αξίες που δημιούργησε η διεθνής κοινότητα.

Το Daesh παραμένει ένα εμπόλεμο μέρος σε διάφορες εσωτερικές συρράξεις στη Συρία και το Ιράκ, ενώ παράλληλα ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο σε μεγάλο μέρος των εδαφών των δύο κρατών. Τα μέλη του, λαμβάνοντας εν συνεχεία ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, απολαμβάνουν το minimum των δικαιωμάτων και της προστασίας που προβλέπεται από το δίκαιο του πολέμου καθώς και το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ παράλληλα αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σεβαστούν τις αρχές και τους κανόνες του. Παρά τις διαφορετικές αντιλήψεις, ο χαρακτηρισμός τους ως «τρομοκράτες» δεν επηρεάζει το καθεστώς τους ενώπιον του ΔΑΔ, για το οποίο εξακολουθούν να είναι εμπόλεμα μέρη σε σύρραξη.

Παρ' όλα αυτά, πολλά κράτη της διεθνούς κοινότητας ισχυρίζονται ότι βρίσκονται σε καθεστώς «νόμιμης άμυνας» υπό το πρίσμα του άρθρου 51 ΧάρτηΕΝΕναντίον του Daesh, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις που διέπραξε στα εδάφη κάποιων από αυτά. Η επίκληση, όμως, του δικαιώματος στη νόμιμη άμυνα, είτε ατομικού είτε συλλογικού χαρακτήρα, δύναται να εφαρμοσθεί, όπως προβλέπει ο ίδιος ο Χάρτης, μόνο σε περιπτώσεις βίας μεταξύ δύο κρατών. Είναι το Daesh κράτος ώστε να δικαιολογεί μία τέτοια πρακτική; Η απάντηση δίνεται από το ίδιο το δημόσιο διεθνές δίκαιο, το οποίο πρεσβεύει ότι ένα κράτος, μετά την καθιέρωσή του, δεν

χάνει την ιδιότητα του, χάνοντας έδαφος ή τον πραγματικό έλεγχο επί του εδάφους, εκτός εάν το κράτος αυτό εξαφανιστεί. Τα εδάφη στα οποία δραστηριοποιείται το Daesh και στα οποία έχει εδραιώσει το «Χαλιφάτο» του, εξακολουθούν να είναι εδάφη υπό την κυριαρχία της Συρίας και του Ιράκ, αντίστοιχα. Η προσωρινή απώλεια του αποτελεσματικού ελέγχου από τις νόμιμες κυβερνήσεις στα εδάφη αυτά, δεν μεταβάλλει το νομικό καθεστώς τους. Το Daesh, συνεπώς, παραμένει ένας ένοπλος μη κρατικός δρώντας με *de facto* έλεγχο σε ένα μέρος εδαφών. Δεν προβλέπεται από το Χάρτη Η δυνατότητα επίκλησης του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας εναντίον ενός μη κρατικού δρώντα, και άρα, οι πρακτικές αυτές των κρατών δεν είναι σύμφωνες με το γενικά αποδεκτό διεθνές δίκαιο. Μήπως, όμως, είναι οι αρχές του διεθνούς δικαίου ξεπερασμένες; Μήπως πρέπει να μεταβληθούν ώστε να ανταποκρίνεται στη νέα διεθνή πραγματικότητα η οποία είναι σαφώς πιο περίπλοκη από εκείνη του 1945 όταν δημιουργήθηκε ο Χάρτης; Απάντηση σε αυτό το ερώτημα θα δώσει μόνο η μακροχρόνια πρακτική των κρατών, διότι δεν πρέπει να λησμονάται ότι τα ίδια τα κράτη είναι αυτά που με την πρακτική τους και τις αξίες τους διαμορφώνουν το διεθνές δίκαιο.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Daesh παραμένει ένας ένοπλος μη κρατικός δρώντας ο οποίος ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο σε ένα μέρος των εδαφών της Συρίας και του Ιράκ. Αυτή η δραστηριοποίηση του θεωρείται από τη διεθνή κοινότητα ως απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Αυτό συμβαίνει διότι, πέρα από την ταχεία ανάπτυξη και εξάπλωση του, η διεθνής κοινότητα συγκλονίζεται από τα εγκλήματα τα οποία το ίδιο διαπράττει. Ανθρωποκτονίες, αποκεφαλισμοί, μαζικές εκτελέσεις, συλλήψεις ομήρων, καταστροφή υγειονομικών, πολιτιστικών και ανθρωπιστικών κτιρίων, βιασμοί, δουλεία, επιθέσεις κατά αμάχου πληθυσμού που δεν λαμβάνει μέρος στις εχθροπραξίες, είναι μερικά μόνο από τα εγκλήματα τα οποία διαπράττει συστηματικά το Daesh. Κρίνεται απολύτως αναγκαία, συνεπώς, η προσπάθεια άσκησης δίωξης και απόδοσης ατομικής ποινικής ευθύνης στα πρόσωπα τα οποία φέρουν το μεγαλύτερο της ευθύνης για τις πράξεις αυτές, οι οποίες αποτελούν διεθνή εγκλήματα κατά το ΚατΔΠΔ.

Πράγματι, το ΔΠΔ είναι το πλέον αρμόδιο όργανο για την έρευνα και δίωξη των ιθυνόντων για τις απάνθρωπες αυτές πράξεις, όμως, δύναται να ασκήσει αρμοδιότητα μόνο εάν παραπεμφθεί σε αυτό η κατάσταση, είτε από το ΣΑ/ΗΕ είτε από τα ίδια τα κράτη. Δυστυχώς, λόγω μη διαπίστωσης συμφωνίας μεταξύ των

Το καθεστώς του Daesh στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

μόνιμων μελών του ΣΑ/ΗΕ και λόγω αδράνειας ή μη επιθυμίας των κυβερνήσεων των κρατών αυτών, κάτι τέτοιο δεν είναι πιθανό να συμβεί. Πρέπει να εντοπιστούν, συνεπώς, εναλλακτικές λύσεις από τη διεθνή κοινότητα για την εδραίωση της διεθνούς δικαιοσύνης, λχ η δημιουργία ενός ειδικού δικαστηρίου, ή η άσκηση της «οικουμενικής δικαιοδοσίας» από τα εθνικά δικαστήρια των κρατών για ΕκΑ και ΕΠ που διαπράχθηκαν από το Daesh. Όποια και αν είναι η λύση που θα επιλεγεί από τη διεθνή κοινότητα στο μέλλον, ένα πράγμα είναι βέβαιο: είναι απαραίτητη η απόδοση δικαιοσύνης, ο σεβασμός στο δίκαιο και η αποτροπή νέων απάνθρωπων εγκλημάτων.

ΠΗΓΕΣ

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ

- Κανονισμοί της Χάγης 1907
- Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου 1998
- Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Ρουάντα
- Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία
- Συμβάσεις της Γενεύης 1949
- Πρόσθετα Πρωτόκολλα στις Συμβάσεις της Γενεύης 1977
- Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας 1984
- Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών 1969
- Συνθήκη του Μοντεβίδεο σχετικά με τα δικαιώματα και τα καθήκοντα των κρατών 1933
- Χάρτης Ηνωμένων Εθνών 1945

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ)

ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo case*, Judgment, 19.12.2005

ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Summary of the Advisory Opinion of the ICJ, 9 July 2004

ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, Merits, ICJ, 27 June 1986

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ)

Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi, ICC, Trial Chamber VIII, Judgement, ICC-01/12-01/15-171, 27.09.2016

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΓ)

Prosecutor v. Boskovski, ICTY Trial Chamber Judgement, 10.07.2008

Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic, Appeals Chamber Judgement, ICTY, IT-96-23 & IT-96-23/1-A, 12.06.2002

Prosecutor v. Haradinaj et al., Trial Judgment, ICTY, IT-04-84-T, 03.04.2008

Prosecutor v. Naletilic and Martinovic, ICTY, Trial Chamber Judgement, IT-98-34-T, 31.03.2003

Prosecutor v. Tadic, Appeal Chamber, Decision on the defence motion for interlocutory appeal on jurisdiction, ICTY, IT-94-1-T 02.10.1995

Prosecutor v. Tadic, T-94-1-A, 15.07.1999

Prosecutor v. Kunarac, ICTY, IT-96-23, Trial Chamber Judgement, 22.02.2001

Prosecutor v. Kunarac, ICTY, Appeal Chamber, 12.06.2002

Prosecutor v. Kvocka and others, ICTY, IT-98-30/1-T, Trial Chamber Judgement, 02.11.2001

Prosecutor v. Delalic and others, ICTY, IT-96-21-T, Trial Chamber Judgement, 16.11.1998

Prosecutor v. Zejnil Delalic, Zdravko Mucic, Hazim Delic and Esad Landzo, ICTY, Appeals Chamber Judgement, IT-96-21-A, 20.02.2001

Prosecutor v. Blaskic, ICTY, IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 03.03.2000

Prosecutor v. Krnojelac, ICTY, IT-97-25-T, Trial Chamber Judgement, 15.03.2002

Prosecutor v. Vasilevic, ICTY, IT-98-32-T, Trial Chamber Judgement, 29.11.2002

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα (ΔΠΑΡ)

Prosecutor v. Akayesu, ICTR, ICTR-96-4-T, Trial Chamber Judgement, 02.09.1998

Prosecutor v. Rutaganda, ICTR-96-3-T, Trial Chamber Judgement, 06.12.1999

Prosecutor v. Semanza, ICTR, ICTR-97-20-I, Trial Chamber Judgement, 06.10.1999

Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε

Prosecutor v A.T. Brima, B.B. Kamara and S.B. Kanu (AFRC case), Trial Chamber Judgement, Case No SCSL-04-16-T, 20.06.2007

Prosecutor v. Fofana and Kondewa, SCSL-04-14-T, Trial Chamber Judgement, 02.08.2007

Prosecutor v. Charles Taylor, Trial Chamber Judgement, Case No SCSL-03-01-T, 18.05.2012

Prosecutor v. Norman, SCSL-2004-14-AR72(E), Appeal Chamber, Decision on preliminary motion based on lack of jurisdiction, 31.05.2004

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

UN Commission of Inquiry on Lebanon, Report of the Commission of Enquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1, UN Doc. A/HRC/3/2, 23 November 2006

Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, February 2016

10th Report of Commission of Inquiry on Syria - (A/HRC/30/48), 13 August 2015

9th Report of Commission of Inquiry on Syria - A/HRC/28/69 **5 February 2015**

8th Report of Commission

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Abass, A., *International Law: Text, cases, and materials*, 2nd ed., Oxford University Press, 2014

Akande, D., “Classification of Armed Conflicts: relevant Legal Concepts” in Wilmshurst, E. (eds.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford University Press, 2012,

Bassiouni, C., “The history of Universal Jurisdiction and its place in International Law” στο Macedo, St., *Universal Jurisdiction: National Court and the prosecution of serious crimes under international law*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004

Bosly, S., Failla, J., “Un aperçu des derniers développements du cadre juridique national et international de la lutte contre les combattants terroristes étrangers” in Jacobs, A., Flore, D. (eds.), *Les combattants européens en Syrie*, L’Harmattan, Liege 2015

Bosly, H.-D., Vandermeerch, D., *Genocide, crimes contre l’humanité et crimes de guerre face a la justice*, 2e ed., Bruylant, Bruxelles, 2012

Branco, J., *L’ordre et le monde : critique de la cour penal internationale*, Ouvertures Fayard, 2016

Butler Hays, A., “The growing support for Universal Jurisdiction in National Legislation” στο Macedo, St., *Universal Jurisdiction: National Court and the prosecution of serious crimes under international law*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004, pp. 68-70

Cassese, A. (ed.), *The Oxford Companion to International Criminal Justice*, OUP, 2009

Cassese, A., *International Criminal Law: cases and commentary*, OUP, New York, 2011

Cassese, A., *Διεθνές Ποινικό Δίκαιο*, Gutenberg, 2nd ed., 2012

Crowe, J., Weston-Scheuber, K., *Principles of International Humanitarian Law*, Edward Elgar Publishing Limited, UK 2013.

Deprez, C., Wittorski, I., “Des combattants qui n’est sont pas vraiment: les europeens partis se batter en Syrie et en Irak vus par le DIH” in Jacobs, A., Flore, D. (eds.), *Les combattants europeens en Syrie*, L’Harmattan, Liege 2015

Gogia, V., *The legal position of the Islamic State in International Law: legality of use of force against the Islamic State*, Lund University, Faculty of Law, Spring 2015

Gutman, R., Rieff, D., *Crimes de guerre: ce que nous devons savoir*, Ed. Autrement, Paris, 2002

Heckaerts, J.M., *Μελέτη για το Εθιμικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, μια συνεισφορά στην κατανόηση και το σεβασμό των κανόνων δικαίου των ενόπλων συρράξεων*, ΕΚΕΚΔΑΑΔ, Αθήνα 2007.

Jacobs, A., Flore, D. (eds.), *Les combattants europeens en Syrie*, L’Harmattan, Liege 2015

Katouya, K., *Reflexions sur les instruments de droit penal international et europeene de lutte contre le terrorisme*, Editions Publibook, Paris, 2013

Klabbers, J., *International Law*, Cambridge University Press, 2013

Luizard, P.-I., *Le piege Daech: L’etat islamique ou le retour de l’histoire*, La Decouverte, Paris, 2015

Malet, D., *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*, Oxford University Press (OUP), 2013

Pejic, E., “Conflict Classification and the Law applicable to detention and the Use of Force” in Wilmschurst, E. (eds.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford University Press, 2012

Perrakis, S., *International Criminal Court: a new dimension in international justice. Questions and prospects for a new humanitarian order*, Ant. N Sakkoulas Publishers, Athens-Komotini, 2002

Simma, B. (eds.), *The United Nations Charter: a commentary*, Oxford University Press, 3rd ed., 2012

Sommier, R., *Daech: l’histoire*, Ed. de la Martiniere, 2016

Triffterer, O. (eds.), *Commentary on the Rome Statute of the ICC, Observer's notes article by article*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1999

Vianney, S., *Le Recours a la legitime defense contre le terrorisme international*, Editions Connaissances et Savoirs, 2013

Wagner, M., "The ICC and its Jurisdiction – Myths, Perceptions, and Realities" στο Von Bogdandy, A., Wolfrum, R. (eds.) 2003(7) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*

Wilmshurst, E. (eds.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford University Press, 2012

Ελληνική Βιβλιογραφία

Φωτίου, Π., «Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων» *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Ιούλιος – Αύγουστος 2008

Γάγγας, Δ., *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, 3^η Εκδ., Αθήνα, Δεκέμβριος 2008

Κατσάρη, Π., *Η ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003

Μαγκλιβέρας Αντωνόπουλου (επιμ.), *Δίκαιο Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Β' Έκδοση 2014

Μαρούδα, Μ.-Ντ., *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015

Μαρούδα, Μ.-Ντ., «Ο αποτελεσματικός έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδραση με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου» στο Περράκης, Στ. (επιμ.), *Καταστάσεις στρατιωτικής κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, ΕΚΕΚΔΑΑΔ, Εκδ. Όστρια, Αθήνα, Νοέμβριος 2014

Μαρούδα, Μ.-Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του ΔΑΔ: η κρατική και η ατομική ευθύνη*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006

Μαρούδα, Μ.-Ντ., *Περί του ανθρωπιστικού χώρου στον 21^ο αι.*, ΕΚΕΚΔΑΑΔ, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Μάιος 2012

Περράκης, Στ., Μαρούδα, Μ.Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014

Ρούκουνας Ε. *Διεθνές Δίκαιο*, τ. Α., Εκδ Αντ.Ν. Σάκκουλα, 2003

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

“Foreign Fighters under International Law” *Academy Briefing No 7*, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, October 2016,

Akande, D., “Are extraterritorial armed conflicts with non state groups international or non international?” *EJIL Talk* 18.10.2016.

Akande, D., “When does the use of force against a non-state armed group trigger an IAC and why does it matter?” *EJIL Talk* 18.10.2016

Aspremont, J., Hemptinne, J., “Les acteurs non etatiques” in Aspremont, J., Hemptinne, J., *Droit International Humanitaire*, Editions Pedone, Paris 2012

Bernstein, E., “Is the Islamic State a “state” in International Law?”, 2015

Bethlem, D., “Principles Relevant to the Scope of a State’s right of self-defense against an imminent or actual armed attack by non state actors” 106 *AJIL* 2012

Coleman, A., “The Islamic State and International Law: an ideological rollercoaster?”, 29.10.2014

Dahl, A., Sanbu, M., “The Threshold of armed conflict” 45 *Military Law and Laws of War Review* (2006) 369, 378.

Davies, M., *The use of force in self-defence against non state actors: an assessment of the legal regime in light of action taken against Islamic State in Syria and Iraq*, University of Amsterdam, July 2015

Deprez, C., Wittorski, I., “Des combattants qui n’est sont pas vraiment: les europeens partis se batter en Syrie et en Irak vus par le DIH” in Jacobs, A., Flore, D. (eds.), *Les combattants europeens en Syrie*, L’Harmattan, Liege 2015

Dinstein, Y., “Concluding Remarks on Non-International armed conflicts” 88 *International Law Studies* 399-421

Droege, C., “Transfers of detainees: Legal Framework, Non refoulement and Contemporary Challenges” 871 *IRRC* 2008

Evertse, S.J., *The evolution of a militant group: How ISIS structured its organization to facilitate rapid growth from 2012 to the establishment of the Caliphate in June 2014*, Utrecht University, 31.05.2016

Ferraro, J., “Determining the beginning and the end of an occupation under international humanitarian law” 94(885) *IRRC* 2012

Gillard, E., “There’s no place like home: State’s obligations in relation to Transfers of Persons” 871 *IRRC* 2008

Goodman, R., “Is the US already in an ‘IAC’ with Syria?” *Just Security* 11.10.2016

Goodman, R., “Turkey’s US-backed Operation in Syria has created an IAC?” *Just Security* 17.10.2016

Hakimi, M., “Defensive force against Non-state actors: The State of Play” 91 *International Law Studies*, Stockton Center for the Study of International Law, 2015

Hemptinne, J., “Le principe de distinction” in Aspremont, J., *Droit International Humanitaire*, Editions Pedone, Paris 2012

Melzer, N., *Interpretive guidance on the notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*, ICRC, May 2009

Milanovic, M., « Self-defence and non-state actors : Indeterminacy and the Jus ad Bellum » *EJIL Talk* 21.02.2012

Nagle, L., “Should terrorism be subject to Universal Jurisdiction?” (2010) 8(1) *Santa Clara Journal of International Law*

Nagle, L., “Terrorism and Universal Jurisdiction: Opening a Pandora’s box?” (2010) 27(2) *Georgia State University Law Review*

Norberg, N., “Terrorism and International Criminal Justice: Dim aspects for a future together” (2010) 8(11) *Santa Clara Journal of International Law*

Pearlstein, D., “A Syrian IAC?” *Just Security*, 14.10.2016

Pearlstein, D., “Still on that Syrian IAC”, *Just Security*, 14.10.2016

Pejic, J., “Principes en matiere de procedure et mesures de protection pour l’internement / la detention administrative dans le cadre d’ un conflit arme et d’ autres situation de violence” 858 *RICR* 2005

Perrakis, St., “Quelques considerations sur le cadre fonctionnel de la Cour Criminelle Internationale. Perspectives et realites” 1998 *RCDI* 423-430

Sassoli, M., “La guerre contre le terrorisme, le Droit International Humanitaire et le statut du Prisonnier de guerre” 39 *Annuaire Canadien de droit international* 2001

Singh, S., “The future of International Criminal Law: The International Criminal Court” 2000(10) *Touro International Law Review*

Tsagourias, N., “Self-defence against non state actors: The interaction between self-defence as a primary rule and Self defence as a secondary rule” 29(3) *Leiden Journal of International Law*, March 2016

Van Schaack, B., “Mapping the Law that applies to War Crimes in Syria” *Just Security* 01.02.2016

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.icrc.org

www.un.org

www.icj-cij.org

www.icty.org

www.hrw.com

www.amnesty.org

www.icc-cpi.int

www.independent.co.uk

www.bbc.com

www.cnn.com

www.aljazeera.com

Το καθεστώς του Daesh στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

www.reuters.com

www.nytimes.com

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ DAESH**

Ακρωτηριασμός

Πηγή: www.beforeitsnews.com

Πηγή: www.dailymail.co.uk

Βασανιστήρια και απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση

Πηγή: www.themanews.com

Πηγή: www.dailyrecord.co.uk

Πηγή: www.whatsupic.com

Σύλληψη ομήρων

Πηγή: www.vocativ.com

Εκτελέσεις χωρίς προηγούμενη δικαστική απόφαση – Ανθρωποκτονία με πρόθεση

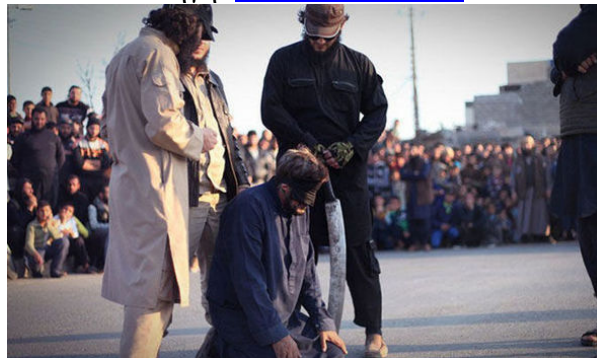

Πηγή: www.en.alalam.ir

Το καθεστώς του Daesh στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

Πηγή: www.en.alalam.ir

Πηγή: www.bbc.com

Πηγή: www.reuters.com

Επιθέσεις σε ιστορικά μνημεία και πολιτιστικούς χώρους

Πηγή: www.ibtimes.co.uk

Πηγή: www.ifpnews.com

Βιασμός και σεξουαλικά εγκλήματα

Πηγή: www.ijr.com

Πηγή: www.nowtheendbegins.com

Στρατολόγηση παιδιών

Πηγή: www.dailymail.co.uk

Το καθεστώς του Daesh στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

Πηγή: www.vocativ.com

Πηγή: www.independent.ie